

ERVARINGSDESKUNDIGHEID

"Een onderzoek naar de behoefte in onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid, onderzocht onder studenten en docenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa"

Laura Bouwknecht, Brenda Dijkstra en Anniek Meertens
Viaa
15-5-2018

Onderzoeksrapport Ervaringsdeskundigheid

“Een onderzoek onder studenten en docenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa naar de behoefte in onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid”

Laura Bouwknecht, Brenda Dijkstra, Anniek Meertens
Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Beoordelaars: Alke Haarsma en Nynke Bosscher
Hogeschool Viaa te Zwolle

In opdracht van Academie Social Work & Theologie van hogeschool Viaa
Contactpersoon: Janine Tromp

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Voorwoord.....	5
Samenvatting.....	6
1 Inleiding	8
1.1.1 Opdrachtgever.....	8
1.1.2 Knelpunt	8
1.1.3 Geschiedenis van het knelpunt	9
1.1.4 Voorlopige vraagstelling.....	10
1.2 Theoretische inleiding	12
1.2.1 Microniveau.....	12
1.2.1.1 Ervaringsdeskundigheid	12
1.2.1.2 De student ‘Social Work’	18
1.2.1.3 De docent ‘Social Work’	20
1.2.2 Mesoniveau	21
1.2.2.1 Ontwikkelingen op het gebied van onderwijs in ervaringsdeskundigheid	21
1.2.2.2 Overlap GGZ-Agoog.....	22
1.2.3 Macroniveau.....	23
1.2.3.1 Geschiedenis ervaringsdeskundigheid	23
1.2.3.2 Ontwikkelingen ervaringsdeskundigheid	24
1.2.3.3 Ervaringsdeskundigheid binnen Hogescholen	25
1.2.3.4 Regelgeving	26
1.3 Probleemomschrijving en doelstelling	27

1.3.1 Centrale vraagstelling.....	27
1.3.2 Deelvragen.....	27
1.3.3 Begripsafbakening.....	28
2 Methode.....	30
2.1 Onderzoeksgroep Studenten.....	30
2.1.1 Meetinstrumenten	32
2.1.2 Onderzoeksprocedure.....	33
2.1.3 Analysemethoden	34
2.2 Onderzoeksgroep Docenten.....	36
2.2.1 Meetinstrumenten	39
2.2.2 Onderzoeksprocedure.....	40
2.2.3 Analysemethode.....	42
2.3 Onderzoeksgroep Organisaties	44
2.3.1 Meetinstrumenten	45
2.3.2 Onderzoeksprocedure.....	45
3 Resultaten	47
3.1 Enquête studenten.....	47
3.2 Enquête docenten	60
3.3. Groepsinterview docenten.....	71
3.4 Interviews organisaties.....	75
4 Conclusies, aanbevelingen en discussie.....	83
4.1 Conclusies.....	83
4.2 Aanbevelingen.....	91
4.3 Discussiepunten.....	94

4.4	Evaluatie	96
Bibliografie		98
Bijlagen		102
Bijlage 1: Enquête studenten		102
Bijlage 2: Enquête docenten		109
Bijlage 3: Interviewvragen focusgroep		116
Bijlage 4: Interviewvragen organisaties		118
Bijlage 5: Begeleidende mail studenten		121
Bijlage 6: Begeleidende mail enquête docenten		122
Bijlage 7: Begeleidende mail groepsinterview docenten		123
Bijlage 8: Begeleidende mail organisaties		124
Bijlage 9: Samenvattingen interviews instellingen		125
Bijlage 10: Groepsinterview docenten uitwerking		132
Bijlage 10: Codeboom groepsinterview		154

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt het eindproduct van ons onderzoek naar ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work op hogeschool Viaa. Voor dat u begint met lezen willen ons - als personen achter dit onderzoek - graag aan u voorstellen en toelichten vanuit welke motivatie wij dit onderzoek naar ervaringsdeskundigheid doen.

Wij zijn Brenda Dijkstra, Laura Bouwknecht en Anniek Meertens. Vanuit de Academie Social Work & Theologie lag voor het thema ervaringsdeskundigheid al een voorstel, maar tevens is het een onderwerp dat al een tijdje onze interesse heeft en dichtbij ons ligt. Dit geldt met name voor Brenda en Laura, omdat zij beide een proces van ontwrichting en herstel hebben doorlopen. In dit proces hebben zij professionele hulp vanuit de Geestelijke Gezondheidszorg ontvangen. Na het behalen van onze diploma's, zouden zij graag hun eigen ervaringen rondom het proces van ontwrichting en herstel willen inzetten ten behoeve van cliënten. Hierin vinden zij het belangrijk dat ze deze ervaring op professionele wijze kunnen inzetten. Echter hebben zij binnen de opleiding niet geleerd hoe ze de eigen ervaringskennis (van het proces van ontwrichting en herstel en het ontvangen van professionele hulp) kunnen gaan inzetten.

Anniek heeft geen ervaring in het ontvangen van professionele hulp, maar het onderwerp ervaringsdeskundigheid en de inzet daarvan heeft al enige tijd haar interesse omdat het een actueel onderwerp is dat nog volop in ontwikkeling is. Ervaringsdeskundigen weten zelf hoe het is om cliënt te zijn. Door die ervaring kunnen ze zich beter inleven in anderen die op dit moment hetzelfde doormaken. Daarin ziet zij in ervaringsdeskundigheid echt een meerwaarde voor de hulpverlening. Doordat zij geen ervaring heeft, kan ze met een frisse en neutrale blik het onderzoek ingaan. Dit zorgt binnen onze groep voor een goede balans tussen het wel en niet doormaken van een proces van ontwrichting en herstel.

Ervaringsdeskundigheid een opkomende trend, in steeds meer organisaties wordt gewerkt met ervaringsdeskundigen. Wij vroegen ons af of ervaringsdeskundigheid een blijvende trend is of dat het enkel een tijdelijke hype is en of hogeschool Viaa hier iets mee moet gaan doen binnen haar onderwijs. Dit sluit aan bij de vraag die bij Janine Tromp - onze opdrachtgever - lag. Graag willen wij door middel van dit onderzoek een bijdrage leveren aan het onderwijsprogramma van Viaa. Dit hebben wij proberen te doen door te onderzoeken waar de behoeften van studenten en docenten liggen met betrekking tot het professionaliseren van ervaringskennis van studenten.

Wij wensen u veel plezier en aandacht bij het lezen van dit onderzoek.

Brenda Dijkstra, Laura Bouwknecht en Anniek Meertens

Samenvatting

De opdrachtgever binnen dit onderzoek is de Academie Social Work van Hogeschool Viaa. Hieronder vallen de opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Social Work. Hogeschool Viaa is een Christelijke school in Zwolle en leeft vanuit het Woord van God. Dit sluit aan bij die missie van Viaa: “We leveren vanuit identiteit op relevante, inspirerende en professionele wijze een bijdrage aan de ontwikkeling van (jonge) mensen, ontplooiing van talenten, welzijn en sociale samenhang” (Viaa, z.d.). Uit een eerdere enquête onder de Social Work studenten van Viaa, bleek dat een groot deel van de respondenten in aanraking is geweest met de hulpverlening. De opdrachtgever geeft aan dat het zonde zou zijn wanneer deze ervaringen niet worden benut. Echter is de vraag hoe deze ervaringen precies benut zouden kunnen worden en waar hierin de behoefte ligt van studenten en docenten. Hier heeft de opdrachtgever niet voldoende kennis over. Hieruit is de volgende centrale vraagstelling voortgekomen:

“Welke behoefte is er onder de studenten en docenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa, als het gaat om onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid?”

Daarmee is de doelstelling om een onderzoeksrapport te overhandigen aan Academie Social Work van Viaa. Met daarin de eindconclusie en aanbevelingen over de behoefte van studenten en docenten Social Work met betrekking tot onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Onder ervaringsdeskundigheid verstaan we het vermogen om op grond van eigen herstellervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel” (Boertien & van Bakel, 2012, p. 12).

Om tot een antwoord te kunnen komen op bovenstaande centrale vraagstelling zijn er vier deelvragen opgesteld namelijk: 1. In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte? 2. In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid? 3. Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig? 4. Welke wensen/eisen hebben instellingen met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?

Om antwoord te kunnen geven op de centrale vraagstelling is er onder drie populaties onderzoek gedaan: Alle studenten Social Work, SPH en MWD van Viaa (leerjaar 2017/2018), alle docenten van de academie Social Work van Viaa en vier hulpverleningsorganisaties. Onder studenten is er een internet-enquête verspreid om erachter te komen welke studenten in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en waar hun behoefte ligt. Ook onder docenten is een internet-enquête verspreid. Om verdieping te krijgen op de resultaten van de enquête is er een groepsinterview gehouden. Bij de organisaties zijn gestructureerde interviews afgenomen met open en gesloten vragen.

Aan de hand van de beantwoording van de deelvragen en de eindconclusie is duidelijk waar de behoefte van studenten en docenten ligt. Uit de resultaten van deelvraag 1 is duidelijk geworden dat 53% van de respondenten te maken heeft (gehad) met ontwrichting en herstel of er op dit moment nog middenin zit. Daarbij geeft 81% van de respondenten geeft aan behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigen. Dit zijn studenten met en

zonder ervaringskennis. De conclusie die hieraan te verbinden is, is dat er studenten zijn die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid. Hierbij hebben ze behoefte aan een vorm van onderwijs. Daarbij geven ook studenten zonder ervaringskennis aan behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs op het gebied van ervaringsdeskundigheid. Ook deze gegevens moeten meegenomen worden.

Uit de resultaten van zowel de enquête als het groepsinterview bij deelvraag 2 blijkt dat docenten bereid en gemotiveerd zijn om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid. Wel hangt dit samen met de motivatie en behoefte van studenten. Wanneer studenten behoefte hebben aan een vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigheid neemt de bereidheid en motivatie van docenten toe. Ook de vraag en eisen vanuit het werkveld is belangrijk voor hen. Ook gaven ze aan in zowel de enquête als het groepsinterview dat er nog wel veel vragen en onduidelijkheden zijn rondom het thema ervaringsdeskundigheid en onderwijs. Dit heeft ook invloed op de bereidheid en motivatie. Hieruit kunnen we concluderen dat docenten zeker bereid en gemotiveerd zijn om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid, maar dat er ook nog meer duidelijkheid en kennis over dit onderwerp moet worden.

Bij deelvraag drie is duidelijk geworden dat docenten behoefte hebben aan scholing op het gebied van ervaringsdeskundigheid. Niemand geeft aan genoeg toegerust te zijn om hierin les te geven. De conclusie hier is dat dat docenten meer kennis en vaardigheden nodig hebben om les te kunnen geven. De scholing zou gedaan kunnen worden door een ervaringsdeskundige docent van buitenaf.

Als laatste luidt bij deelvraag vier de conclusie dat organisaties een meerwaarde zien in de inzet van ervaringsdeskundigen. Hierbij hechten ze ook waarde aan scholing van ervaringsdeskundigen die zowel intern als extern gevolgd kan worden. Wel is vaak de plek en taak van ervaringsdeskundigen binnen het werkveld nog niet altijd even duidelijk wat de kans op uitval vergroot.

Hogeschool Viaa wordt aanbevolen om onder leiding van een professional op het gebied van ervaringsdeskundigheid en onderwijs een groepsgesprek te organiseren. Ook wordt Viaa aanbevolen om onderwijs te integreren binnen het huidige curriculum zodat studenten met en zonder ervaringskennis toegang hebben tot onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Daarbij is het advies een ervaringsdeskundige docent van buitenaf in te zetten om docenten te coachen en kennis en vaardigheden met betrekking tot dit thema bij te brengen. Ook is er een wegwijzer voor Viaa samengesteld met belangrijke relevante informatie over de ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Deze kan gebruikt worden bij het proces van integratie van ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op Viaa.

1 | *Inleiding*

1.1.1 Opdrachtgever

De opdrachtgever binnen dit onderzoek is de Academie Social Work en Theologie van Hogeschool Viaa. Social Work en Theologie zijn onderverdeeld in verschillende opleidingen. Onder Social Work vallen de opleidingen Sociaal Pedagogische Hulpverlening en Maatschappelijk Werk en Dienstverlening. In het nieuwe curriculum zijn deze twee opleidingen samengevat tot één enkele opleiding: Social Work. In het huidige studiejaar 2017-2018 volgen 431 studenten één van de drie bovengenoemde opleidingen. Onder Theologie vallen de opleidingen Godsdienst Pastoraal Werk en Godsdienst Leraar. Dit onderzoek valt specifiek onder Social Work en daarom wordt Theologie buiten beschouwing gelaten. De contactpersoon vanuit Social Work is Janine Tromp. Zij is docent pedagogiek en orthopedagogiek en voorzitter van de kerngroep Jeugd binnen de opleiding Social Work.

Hogeschool Viaa is een Christelijke school in Zwolle en leeft vanuit het Woord van God. Dit sluit aan bij die missie van Viaa: “We leveren vanuit identiteit op relevante, inspirerende en professionele wijze een bijdrage aan de ontwikkeling van (jonge) mensen, ontplooiing van talenten, welzijn en sociale samenhang” (Viaa, z.d.). Viaa verbindt daarbij haar expertise aan de expertise van zowel nationale als internationale partners en wil zo samenwerken aan het vernieuwen en verbeteren van de beroepspraktijk (Viaa, z.d.). Deze missie geldt voor alle opleidingen en dus ook voor Social Work. Om deze missie te kunnen bewerkstelligen, worden de studenten Social Work competentiegericht opgeleid. Dit wordt gedaan aan de hand van het competentieprofiel Social Work, opgesteld binnen Viaa zelf. Ter aanvulling worden er binnen Social Work vier leerlijnen gehanteerd die door heel de opleiding heenlopen. Het gaat om: Praktijk en Innovatie, Methodiek, Beroepshouding en Theorie en Visie. Deze leerlijnen zijn geïntegreerd in het onderwijsaanbod. De studie Social Work ziet er (globaal) als volgt uit: Het eerste jaar (de propedeuse) van de opleiding Social Work heeft een oriënterend karakter waarbij de student leert kritisch te kijken naar zichzelf en de samenleving. Daarbij loopt de student één dag per week stage. In het tweede en derde jaar worden de basiskennis en -vaardigheden uitgebreid. De student kiest ook één van de volgende drie profielen waarin hij of zij zich specialiseert: Social Work in Welzijn en samenleving, Social Work in de Zorg en Social Work in de Jeugdzorg. In het derde jaar loopt de student vier dagen per week stage. Het vierde jaar bestaat uit het volgen van een minor, professionalisering door keuzemodules en het schrijven een persoonlijk beroepsprofiel.

1.1.2 Knelpunt

Hogeschool Viaa geeft aan een trend te zien in het inzetten van ervaringsdeskundigen in het werkveld. Wat precies met deze definitie wordt bedoeld, zal in §1.5.1 worden uitgelegd. Ook het aantal hogescholen wat onderwijs in ervaringsdeskundigheid aanbiedt, lijkt te groeien. De vraag is op welke manier Hogeschool Viaa zou kunnen (en willen) participeren in deze trend. Uit een eerdere enquête onder de Social Work studenten van Viaa, bleek dat 55 van de 119 respondenten in aanraking is geweest met de hulpverlening (Baan, van der Horst, Polinder, & Versteeg, 2016). De opdrachtgever geeft aan dat het zonde zou zijn wanneer deze ervaringen – zowel binnen het onderwijs als in het werkveld - niet worden benut. Echter is de vraag hoe deze ervaringen precies benut zouden kunnen worden. Hier heeft de opdrachtgever niet voldoende kennis over. Tegelijkertijd zou het integreren van ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs van de opleiding Social Work, studenten kunnen trekken om de opleiding Social Work bij Hogeschool Viaa te volgen. Volgens Janine Tromp (persoonlijk gesprek, 26 maart 2018) is het soms nodig om te durven innoveren. Wanneer Viaa te lang zou wachten met het invoeren van

ervaringsdeskundigheid, is er een kans dat zij de boot missen. Dit punt is belangrijk voor de opdrachtgever omdat de instroom van studenten Social Work lijkt af te nemen. Als onderzoeksgroep ervaren wij echter nog een ander knelpunt. Ervaringsdeskundigheid lijkt nog enigszins in de kinderschoenen te staan en er is nogal wat verwarring rondom dit onderwerp. Want wat is nu de juiste definitie van ervaringsdeskundigheid? Wie mogen zich ervaringsdeskundigen noemen? En is ervaringsdeskundigheid slechts een tijdelijke hype of is het een duurzame verandering? Vooral deze laatste vraag is in onze ogen een knelpunt. Hoe interessant en veelbelovend ervaringsdeskundigheid ook is, wij moeten ook kritisch durven kijken naar ervaringsdeskundigheid. Daarom is het van belang dat wij in de theoretische inleiding ons focussen op bovenstaande vragen en hier antwoord op proberen te krijgen. Hieronder staan de verschillende knelpunten opgesomd:

- Hogeschool Viaa heeft niet duidelijk hoeveel studenten er binnen de opleiding Social Work in aanmerking komen voor een leertraject in ervaringsdeskundigheid. Daarnaast ligt er de vraag of deze studenten zich willen professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en zo ja, op welke manier zij dit graag zien vormgegeven binnen hun studie;
- Als ervaringsdeskundigheid als onderwijseenheid (bijvoorbeeld als minor/uitstroomprofiel) zou worden ingevoerd zou dit ten koste gaan van andere, reeds bestaande, onderwijseenheden. Er is op dit moment namelijk niet de (financiële) ruimte om een extra onderwijseenheid in te voegen. De vraag is of ervaringsdeskundigheid als onderwijseenheid moet worden ingevoegd en of dit opweegt tegen wat andere onderwijseenheden zouden moeten inleveren;
- In de derde plaats is het onbekend hoe docenten tegenover het invoeren van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work staan. Is dit iets wat zij willen en waar zij gemotiveerd en enthousiast over zijn? Daarnaast wil hogeschool Viaa graag weten welke rol docenten met betrekking tot ervaringsdeskundigheid in kunnen nemen, in hoeverre docenten hiervoor zijn gerust en wat zij hierin nog nodig hebben.
- Als laatste is er onvoldoende kennis over wat de behoefte van instellingen is rondom ervaringsdeskundigheid en op welke manier een opleiding moet worden ingericht om aan deze behoefte te voldoen.
- In hoeverre is ervaringsdeskundigheid een duurzame verandering? Er zal kritisch moeten worden bekeken wat de verwachtingen zijn rondom ervaringsdeskundigheid. Het is namelijk de missie van Viaa om haar studenten te professionaliseren en de beroepspraktijk te verbeteren. Past ervaringsdeskundigheid binnen deze missie? Daarnaast zou het zonde zijn om veel tijd/geld/energie in ervaringsdeskundigheid te investeren, als het slechts een hype gaat die maar voor korte tijd de interesse van studenten, docenten en het werkveld heeft.

1.1.3 Geschiedenis van het knelpunt

Ervaringsdeskundigheid is niet een geheel **on**bekend onderwerp binnen de afdeling Social Work. Op dit moment wordt er een keuzemodule ervaringsgerichte hulpverlening gegeven in het vierde jaar. Dit is wel iets anders dan ervaringsdeskundigheid, maar heeft wel raakvlakken. Het thema ervaringsdeskundigheid is al eerder in de vorm van een onderzoek binnen de afdeling Social Work aan de orde geweest. Twee jaar geleden heeft een groepje vierdejaars studenten Social Work onderzoek gedaan naar ervaringsdeskundigheid; hierbij werd echter vooral de nadruk gelegd op hoe men ervaringsdeskundigen kan inzetten binnen het onderwijs. Voor dit onderzoek hebben de studenten een enquête verspreid onder alle SPH en MWD studenten van de Hogeschool Viaa. 119 studenten hebben deze enquête ingevuld. Er zijn ook enkele interviews geweest met verschillende organisaties die gebruik maken van

ervaringsdeskundigheid. In dit onderzoek worden twee aanbevelingen gegeven. De eerste aanbeveling is dat de opleiding Social Work van Viaa ervaringsdeskundigen kan inzetten door middel van gastlessen en gastcolleges. Een gastles houdt in dat een ervaringsdeskundige een interactieve les in een kleine groep verzorgt. Bij een gastcollege geeft de ervaringsdeskundige een meer informatieve les aan een grotere groep studenten. Deze colleges of lessen kunnen worden gegeven door ervaringsdeskundigen van organisaties zoals MEE of stichting Focus; welke beiden hebben aangegeven samen te willen werken met Viaa. De gastlessen of gastcolleges hoeven niet inhoudelijk over ervaringsdeskundigheid te gaan maar kunnen ook dienen als extra informatiebron over het perspectief van de (oud)cliënt. Als tweede wordt aanbevolen om goede begeleiding te bieden aan studenten die in aanraking zijn geweest met de hulpverlening. In dit onderzoek gaven 55 van de 119 respondenten – allen Social Work studenten – aan dat zij in aanraking zijn geweest met de hulpverlening. Uit het onderzoek kwam echter dat veel studenten niet weten bij wie zij terecht kunnen voor begeleiding. We zien dat er dus een groot deel van de studenten in aanraking is geweest met de hulpverlening. Aansluitend bij wat onze opdrachtgever zei – zoals omschreven in §1.1.2 – is het belangrijk om deze ervaringen niet onbenut te laten. Het is daarbij ook belangrijk dat studenten weten waar zij terecht kunnen voor goede begeleiding. Daarbij zou het integreren van ervaringsdeskundigheid in het onderwijsaanbod, de opleiding kunnen helpen om een meer prominente plaats te geven aan de eigen ervaringen van de student.

Relevant voor ons onderzoek is een discussiepunt wat in het hierboven genoemde onderzoek (2016) werd benoemd. Het discussiepunt luidt als volgt: Hogeschool Viaa blijft achter?! De studenten constateerden dat er weinig gebruik wordt gemaakt van het inzetten van ervaringsdeskundigen, terwijl ervaringsdeskundigheid in opkomst is. Tegelijkertijd bleek uit de Nationale Studenten Enquête dat Hogeschool Viaa en de opleiding Social Work hoger dan het landelijk gemiddelde scoorden. De vraag die door de vierdejaars Social Work studenten werd gesteld is: 'Is de inzet van ervaringsdeskundigen nodig om een bijdrage te leveren aan kwaliteitsonderwijs?' (Baan, van der Horst, Polinder, & Versteeg, 2016, p. 83). Ondanks dat deze vraag meer is gericht op het praktisch inzetten van ervaringsdeskundigen in de vorm van gastlessen en gastcolleges, is het wel een vraag die aansluit bij ons knelpunt. Want in hoeverre is het belangrijk voor Viaa om onderwijs aan te bieden waardoor studenten Social Work zich kunnen professionaliseren in ervaringsdeskundigheid? In gesprek met Marja Jager – Lector Samenlevingsvraagstukken van Hogeschool Viaa - en Janine Tromp kwam naar voren dat zij dit graag onderzocht willen hebben. Niet alleen om te kijken in hoeverre ervaringsdeskundigheid bijdraagt aan de kwaliteit van het onderwijs, maar ook om te onderzoeken wat de behoeften van de studenten en medewerkers van Social Work zijn.

1.1.4 Voorlopige vraagstelling

Vanuit het gesprek met de directe opdrachtgever zijn verschillende punten naar voren gekomen die Viaa graag onderzocht wil hebben. De voornaamste twee vragen zijn: wat zijn de behoeften van zowel de studenten als docenten Social Work rondom onderwijs in ervaringsdeskundigheid? En: hoe kan het onderwijs in ervaringsdeskundigheid vormgegeven worden? Het begrip ervaringsdeskundigheid was in eerste instantie een punt van discussie. De opdrachtgever zag graag dat er een definitie van ervaringsdeskundigheid zou worden gehanteerd waarbij iedereen (in bepaalde mate) ervaringsdeskundige is. Op deze manier zouden er – wanneer ervaringsdeskundigheid daadwerkelijk een plaats zou krijgen in het onderwijs – geen studenten buiten gesloten worden. Daarnaast hebben wij besloten om ons als onderzoeksgroep niet te richten op de vraag hoe het onderwijs vormgegeven zou kunnen worden binnen de opleiding Social Work van Viaa. Deze vraag is meer van didactische en onderwijskundige aard. Wij hebben voor het onderzoeken van deze vraag niet de juiste scholing gehad en missen daardoor kennis en vaardigheden om deze vraag verder te onderzoeken. Uiteindelijk zijn wij tot de volgende vragen gekomen:

- Hoeveel studenten zijn er binnen de opleiding Social Work die in aanmerking komen voor een professionalisering tot ervaringsdeskundige?
- Willen deze studenten zich wel professionaliseren tot ervaringsdeskundige en zo ja, hoe zouden zij ervaringsdeskundigheid dan graag binnen de opleiding zien terugkomen? (Te denken valt aan een minor/uitstroomprofiel/geïntegreerd binnen het bestaande onderwijs.)
- Is het noodzakelijk dat er een nieuwe onderwijseenheid in het leven wordt geblazen? Dit zal ten koste gaan van een reeds bestaande onderwijseenheid. Deze vraag is nauw verbonden aan de vraag hoeveel studenten zich zouden willen professionaliseren tot ervaringsdeskundige. Met andere woorden: is er genoeg draagkracht voor een nieuwe onderwijseenheid?
- Hoe staan docenten tegenover ervaringsdeskundigheid? Hoe zien zij de vormgeving van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding voor zich? Zouden zij bereid zijn om iets van hun bestaande lessen/taken in te leveren? En in hoeverre zijn docenten reeds toegerust in dit onderwerp? Wat zouden zij nodig hebben om te kunnen lesgeven in ervaringsdeskundigheid?
- Wat verwachten instellingen van ervaringsdeskundigen? En hoe kan Viaa aansluiten op deze wensen/eisen?

1.2 Theoretische inleiding

In deze theoretische inleiding zal op verschillende niveaus worden gekeken naar ervaringsdeskundigheid. Allereerst zullen wij dit doen op microniveau waarbij wordt gekeken naar de definitie en baat van ervaringsdeskundigheid, de student Social Work en de docent Social Work. Als tweede komt het macroniveau aan bod. Hierin zal worden beschreven wat er allemaal speelt rondom ervaringsdeskundigheid op het gebied van onderwijs. Als derde en tevens als laatst zal het mesoniveau worden belicht. Welke rol speelt ervaringsdeskundigheid binnen de samenleving? De theoretische inleiding is gebaseerd op literatuurstudies, bijeenkomsten en gesprekken.

1.2.1 Microniveau

Dit onderzoek start de theoretische inleiding met het microniveau. Er zal als eerste worden gekeken naar de definitie en inhoud van ervaringsdeskundigheid. Als tweede zal worden toegelicht in welke doelgroepen men als ervaringsdeskundige werkzaam kan zijn. Vervolgens zullen we beschrijven hoe ervaringsdeskundigheid concreet kan worden ingezet: wat zijn de taken van ervaringsdeskundigen? Als vierde is er ruimte voor de student Social Work en/of ervaringsdeskundige. Hoeveel studenten hebben eigenlijk ervaring met ontwrichting en herstel? Als laatste wordt er gekeken naar de docent: wat is de rol van de docent als het gaat om professionalisering in ervaringsdeskundigheid? Wat zijn vragen die leven bij docenten met betrekking tot dit onderwerp?

1.2.1.1 Ervaringsdeskundigheid

Definitie

Ervaringsdeskundigheid is een begrip dat steeds meer bekendheid krijgt. Toch lijkt niet iedereen dezelfde definitie te hanteren. “Er zijn verschillende visies op de inzet van ervaringsdeskundigen en zo ook zijn er verschillende definities in omloop over ervaringsdeskundigheid” (Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel, & Smulders, 2015, p. 6). De één spreekt over ervaringsdeskundigheid als professie van elk mens terwijl de ander dit alleen toekent aan mensen die een hulpverleningstraject hebben doorlopen. Hieronder zijn enkele definities weergegeven.

- “Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen herstelervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel” (Boertien & van Bakel, 2012, p. 12).
- “Ervaringsdeskundigheid is de vaardigheid om kennis en ervaring over de eigen beperking of aandoening zodanig te kunnen inzetten dat dit ondersteunend is voor anderen met een soortgelijke beperking” (Lucassen, Verschelling, & Royers, 2012, p. 4).
- “Een ervaringsdeskundige is een persoon die bepaalde deskundigheid heeft verworven door ervaringen. Een ervaringsdeskundige heeft door zijn ervaringen geleerd om op een bepaalde manier te handelen. Je kunt een ervaringsdeskundige zijn op allerlei gebieden. Ouders worden bijvoorbeeld ervaringsdeskundig in het opvoeden” (Haaster, Wilken, Karbouniaris, & Hidajattoellah, 2013, p. 13).

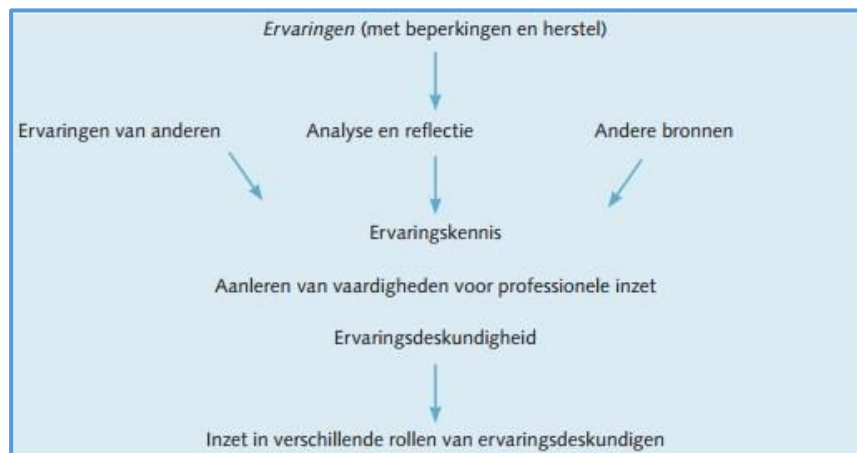
Alie Weerman, die in 2016 is gepromoveerd op haar proefschrift 'Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Stigma, verslaving & existentiële transformatie', heeft op 12 december 2017 een gastcollege gegeven op Hogeschool Viaa over ervaringsdeskundigheid. Zij benoemde dat het belangrijk is dat er meer eenduidigheid over de definitie van ervaringsdeskundigheid komt. Daarom moedigt zij iedereen aan om de definitie te gebruiken die gehanteerd is binnen zowel beroepscompetentieprofiel ervaringsdeskundigheid (van Bakel, et al., 2013) als binnen de handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid in de geestelijke gezondheidszorg (Boertien & van Bakel, 2012). Deze definitie zal in dit onderzoek gehanteerd worden en luidt als volgt:

"Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen herstelervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel" (van Bakel, et al., 2013, p. 57).

In deze definitie ligt de nadruk op de beperking en het herstel en wordt er niet vanuit gegaan dat iedereen op een ervaringsdeskundige is. Alie Weerman gaf in het college aan te spreken over ontwrichting¹ en herstel²: "Ervaringskennis betreft namelijk niet alle ervaringen, maar ervaringen met 'ontwrichting en herstel'. Het betitelen van deze ervaringen als 'ervaringskennis' geeft cliënten erkenning voor hun worsteling en benadrukt hun eigen probleemoplossend vermogen en kracht, waardoor het contact tussen cliënt en hulpverlener gelijkwaardiger wordt" (Weerman A., Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners, 2016, p. 232). In figuur 1 wordt de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid in beeld gebracht, aansluitend op de definitie die in dit onderzoek gehanteerd zal worden. Hierin komt duidelijk naar voren dat het 'vermogen' waar van Bakel en Boertien (2012) over spreken, samengaat met het aanleren van vaardigheden voor de professionele inzet van ervaringsdeskundigheid. Hierbij kan worden gedacht aan een cursus, training of opleiding in ervaringsdeskundigheid. Ook in het werkveld zien wij dat er wordt gevraagd naar ervaringsdeskundigen die een cursus, training of opleiding tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd. Dit wordt duidelijk door het bestuderen van verschillende vacatures met betrekking tot ervaringsdeskundigheid. Zo zijn er twee vacatures van GGZ (2018) en Tactus (2018) waarbij wordt gevraagd naar afgeronde opleiding (of iets vergelijkbaars) tot ervaringsdeskundige (Indeedy, 2018). Deze twee vacatures staan in de bijlage van dit onderzoek. Ook Altrecht vraagt om een afgeronde cursus in ervaringsdeskundigheid (Altrecht, z.d.). Zij hanteren daarbij het schema zoals is weergegeven in figuur 1.1.

¹ Ontwrichting of beperking: een psychische of psychiatrische beperking (bijvoorbeeld vanuit de DSM) en/of een beperking in het functioneren (Boertien & van Bakel, 2012). "Iedereen krijgt met de *facts of life* te maken. Bij een ziekte, stoornis of sociaal-maatschappelijke ontwrichting komen deze zeer urgent op de voorgrond te staan" (Weerman, 2016).

² "Herstel verwijst naar een onvermoede en krachtige mogelijkheid voor een beter leven met en voorbij de psychiatrische aandoening, ook zonder dat er van genezing sprake is" (van Bakel, et al., 2013)

Figuur 1.1 Ontwikkelen van ervaringsdeskundigheid. Overgenomen uit *Handreiking* voor de inzet van ervaringsdeskundigheid vanuit de geestelijke gezondheidszorg (p. 7) door D. Boertien en M. van Bakel, 2012.

Samenvattend verstaan wij onder ervaringsdeskundigheid: het te maken hebben gehad met ontwrichting en herstel en vervolgens het aanleren van vaardigheden om de eigen ervaringsdeskundigheid op professionele wijze in te zetten voor het herstel van anderen. Dit is gebaseerd op de definitie van van Bakel en Boertien (2012).

Ervaringsdeskundigheid en Ervaringskennis

Binnen sociaal-agogische opleidingen wordt in sommige gevallen een andere betekenis gegeven aan ervaringskennis dan dat er wordt bedoeld bij de opleidingen tot ervaringsdeskundige. In Maatschappelijk werk als ambacht (van der Laan, 2006): inbedding en belichaming wordt benoemd dat in de meeste hbo-opleidingen, in specifiek de agogische opleidingen, ervaringskennis bestempeld als de ervaringen die men opdoet in de rol van de lerende professional in plaats van persoonlijke ervaringen die men heeft opgedaan tijdens het herstel van een psychiatrische aandoening.

Belang van ervaringsdeskundigheid

Nu de definitie van ervaringsdeskundigheid is toegelicht, zal worden ingegaan op het belang van ervaringsdeskundigheid. Zojuist werd al uitgelegd dat ervaringsdeskundigen vanuit een ander perspectief kunnen meedenken dan professionals (zonder ervaring) in het proces van de cliënt. Zij weten namelijk hoe het is om door een periode van ontwrichting en herstel heen te gaan. Juist door de eigen ervaring kan de ervaringsdeskundige vanuit (h)erkenning de cliënt bij zijn herstelproces ondersteunen (GGZ Nederland et al., 2013). Deze ervaring zorgt ook voor een stukje gelijkwaardigheid tussen de cliënt en de

ervaringsdeskundige (Weerman, 2013). De ervaringsdeskundige vertelt namelijk – ten behoeve van de cliënt – ook zijn eigen verhaal. Dit is een andere basis dan relatie die een professional en een cliënt hebben; deze relatie is meer op de cliënt gericht en minder (of zelfs niet) op het persoonlijke verhaal van de professional. Als laatste kan de ervaringsdeskundige een voorbeeldfunctie voor de cliënt zijn (Ruis, 2012). Een ervaringsdeskundige is namelijk de periode van ontwrichting te boven gekomen en dit kan een inspiratie zijn voor de cliënt. Het kan de cliënten motiveren en bemoedigen om stappen te zetten in hun proces van herstel.

Effectonderzoek heeft (nog) niet kunnen uitwijzen of ervaringsdeskundigen al dan niet effectiever zijn op het gebied van objectieve behandeluitkomsten. De stijl en werkwijze van ervaringsdeskundigen lijkt wel anders te zijn dan die van niet-ervaringsdeskundigen. Zij lijken hun rol vrijer in te vullen en de cliënt actiever te benaderen, ook buiten de kliniek. (Weerman A. , Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners, 2016, p. 157)

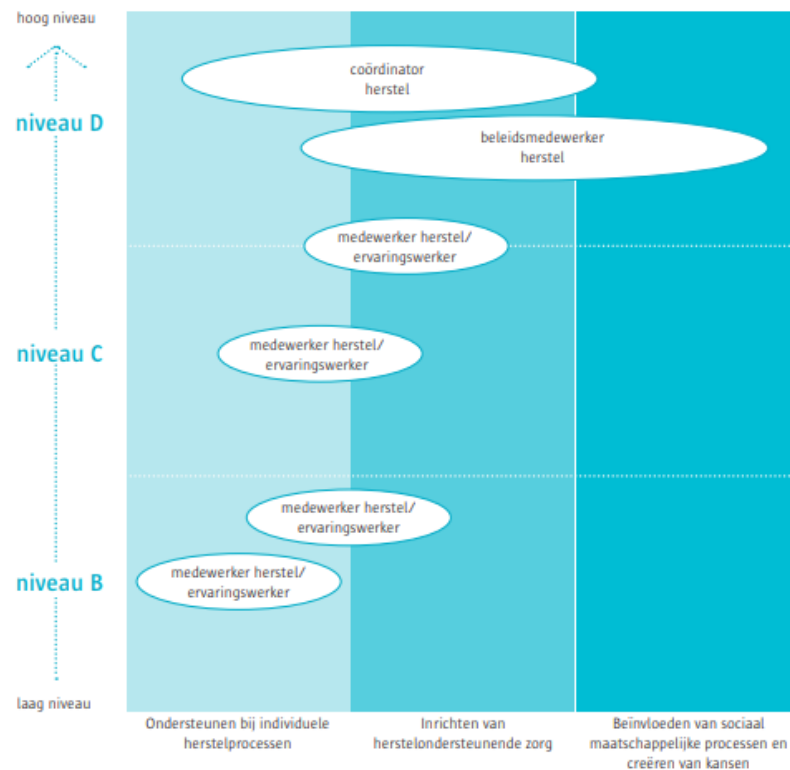
Niet alleen in het cliëntcontact kan ervaringsdeskundigheid waardevol zijn. Ook binnen de maatschappij kan de ervaringsdeskundige een belangrijke taak vervullen. Het is namelijk bekend en gebleken dat er verschillende stigma's in Nederland zijn. Deze stigma's kunnen spelen rondom bijvoorbeeld psychische of psychiatrische problematiek, armoede, verstandelijke/lichamelijke beperking of verslaving (psychiatrie Nederland, 2015). De meeste ervaringsdeskundigen hebben zelf ondervonden dat er stigma's zijn en hierdoor weten zij ook wat de gevolgen van stigma's kunnen zijn. Daardoor kunnen zij een sleutelpositie innemen binnen organisaties en in de maatschappij. Zij kunnen vanuit hun eigen verhaal en ervaring deze stigmatisering tegengaan. Ervaringsdeskundigen kunnen bijvoorbeeld voorlichting geven over een bepaald soort problematiek; dit kan helpen om een meer realistisch beeld van de problematiek bij mensen te creëren. Wanneer stigma's afnemen zullen ook de maatschappelijke kansen van de cliënten toenemen (GGZ Nederland et al., 2013). Tevens kunnen ervaringsdeskundigen organisaties informeren over welke stigma's er zijn om vervolgens samen een plan van aanpak tegen stigmatisering te maken. Deze taken van de ervaringsdeskundige zullen verder worden toegelicht onder het volgende kopje: 'Ervaringsdeskundigheid inzetten'.

Ervaringsdeskundigheid inzetten

Er is al veel gezegd over wat ervaringsdeskundigheid inhoudt en waar ervaringsdeskundigen werkzaam kunnen zijn. De vraag die overblijft is: Hoe kan ervaringsdeskundigheid concreet ingezet worden? We bekijken deze vraag aan de hand van het Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid (2013). In dit document worden acht van de veelvoorkomende taken van ervaringsdeskundigen benoemd:

1. "Ondersteunen van zelfhulp bij herstelactiviteiten en herstelprocessen van individuen en groepen;
2. Coachen van reguliere begeleiders, behandelaren en ervaringsdeskundigen bij het benutten van de beroepsmatige inzet van ervaringsdeskundigheid;
3. Scholen en organiseren van deskundigheidsbevordering voor cliënten, reguliere begeleiders en behandelaren, ervaringsdeskundigen en andere betrokkenen;
4. Adviseren bij inrichten van herstel ondersteunende zorg, zorgprogramma's en beleid;
5. Onderzoek doen vanuit het perspectief van ervaringsdeskundigheid;
6. Voorlichten en kwartiermaken binnen en buiten de ggz;
7. Ontwikkelen en coördineren van visievorming en beleid vanuit ervaringsdeskundigheid;
8. Ontwikkelen van anti-stigma activiteiten" (van Bakel, et al., 2013, pp. 13-14).

In deze opsomming zien we dat ervaringsdeskundigen een heel assortiment aan taken kunnen hebben. Uit al deze taken zijn drie kerntaken gevormd: Het ondersteunen bij individuele herstelprocessen, het inrichten van herstel ondersteunende zorg en als laatste het beïnvloeden van sociaal maatschappelijke processen en tevens het creëren van kansen (van Bakel, et al., 2013, p. 56). Net als in het gewone Social Work werkveld hoeven niet alle ervaringsdeskundigen dezelfde taken uit te voeren. De één zal bijvoorbeeld meer vaardigheden hebben in het individueel begeleiden van cliënten terwijl een ander de kwaliteiten heeft om maatschappelijke kansen te creëren. Er zijn dan ook verschillende niveautyperingen binnen het beroep ervaringsdeskundigheid. Dit wordt weergegeven in figuur 1.2.

Figuur 1.2: Niveautypering. Overgenomen uit *Ervaringsdeskundigheid Beroepscompetentieprofiel* (p. 56) door van Bakel et al., 2013.

Binnen veel organisaties wordt ervaringsdeskundigheid als erkend beroep beschouwd. De ervaringsdeskundigen krijgen een contract, salaris en hebben een eigen competentieprofiel (Movisie, 2017). Dit klinkt heel mooi, maar neemt ook een risico met zich mee.

Je moet wel je eigen ruimte pakken te midden van professionals, die soms behoorlijk dominant kunnen zijn door hun kennis. Lukt dat je niet, dan raak je ondergesneeuwd en kleur je mee met de rest van het team. Daarom pleit ik altijd voor minstens twee ervaringsdeskundigen per team. (Walravens, 2017)

De woorden van Walravens laten zien dat ervaringsdeskundigen een unieke plek hebben binnen een team. Hiervoor zijn competenties nodig. De competenties die zijn opgesteld in het Ervaringsdeskundigheid Competentieprofiel zijn opgedeeld in twee soorten competenties: generieke en specifieke competenties. De generieke competenties zijn de grondhouding van waaruit de ervaringsdeskundige handelt. De specifieke competenties zijn nodig bij het uitvoeren van specifieke taken (van Bakel, et al., 2013). Onder de generieke competenties vallen:

1. "Niet-medisch taalgebruik;
2. Betekenisgeving kritisch en open kunnen bezien;
3. Zonder oordeel luisteren;
4. Wederkerige inbreng met respect voor verschil;
5. Flexibel met grenzen omgaan;
6. Begrip van en vertrouwen hebben in herstel;
7. Begrip van en voor conflicten;
8. Reflectie en introspectie" (van Bakel, et al., 2013, p. 41).

Onder de specifieke competenties vallen:

1. Contactueel en communicatief vaardig zijn in individuele contacten en met groepen;
2. Kunnen inzetten van eigen ervaringen op empowerende wijze;
3. Methodisch handelen;
4. Samenwerken;
5. Conceptueel en normatief denken;
6. Voorlichten, adviseren, coachen en scholen;
7. Zelfsturing en zelfhantering" (van Bakel, et al., 2013, p. 43).

Er zijn uiteraard nog uitgebreidere beschrijvingen van deze competenties. Deze zijn niet opgenomen in onze theoretische inleiding maar deze zijn wel te vinden het Ervaringsdeskundigheid Beroeps-competentieprofiel (2013) waar eerder naar is verwezen.

Doelgroepen

Er zijn tal van doelgroepen waar ervaringsdeskundigheid een rol speelt. Ervaringsdeskundigheid wordt minder snel in verband gebracht met hulpverleningsorganisaties die werken met mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking. In gesprek met MEE IJsseloevers op 8 september 2017 vertelde Wijanne Sijtsma (trainer en projectmedewerker MEE) dat zij gebruik maken van ervaringsdeskundigen. Deze ervaringsdeskundigen hebben ervaring op onder andere de volgende gebieden: Niet Aangeboren Hersenletsel (NAH), een lichamelijke of visuele beperking, Licht Verstandelijke Beperking (LVB) en autisme (ASS) (MEE Veluwe IJsseloevers, z.d.). Hierin wordt duidelijk dat ook binnen deze doelgroep wel degelijk gebruik wordt gemaakt van ervaringsdeskundigen. Cliënten van MEE hebben aangegeven zich door ervaringsdeskundigen erkend en herkend te worden waardoor zij het gevoel hebben dat zij niet de enige zijn. Ook de professionals van MEE hebben positieve ervaringen met ervaringsdeskundigheid. Zij lieten weten dat ervaringsdeskundigen hen helpen om blinde vlekken zichtbaar te maken. Daarnaast zien zij ervaringsdeskundigen als een aanvulling op hun eigen professionaliteit (MEE Veluwe IJsseloevers, z.d.).

Volgens het beroepscompetentiemodel ervaringsdeskundigheid (van Bakel, et al., 2013, p. 11) kan de ervaringsdeskundige binnen de volgende zorgsettingen werken: Geïntegreerde ggz-instellingen, psychiatrische afdelingen van algemene en/of academische ziekenhuizen, Regionale instelling voor beschermd wonen (RIBW) RIBW, cliëntenorganisaties, re-integratiecentra, kinder- en jeugdpsychiatrie, verslavingszorg, psychotherapeutische gemeenschappen, forensische psychiatrie, wijkteams integrale zorg en maatschappelijke steunsystemen, jeugdzorg, maatschappelijke opvang, gezondheidscentra en vluchtelingencentra. Wat niet wordt genoemd maar ook een doelgroep is, is armoedebestrijding. Opmerkelijk is dat in het beroepscompetentiemodel de doelgroep van verstandelijk en/of lichamelijk beperkten niet zo concreet wordt neergezet als bijvoorbeeld de jeugdzorg of forensische psychiatrie.

Tevens zijn er ervaringsdeskundigen werkzaam binnen het onderwijs. Binnen de opleiding Social Work van Viaa worden er bijvoorbeeld enkele gastcolleges verzorgd door ervaringsdeskundigen. Er zijn ook ervaringsdeskundigen die een vaste baan hebben in het onderwijs. Voorbeeld hiervan is Alie Weerman die werkzaam is op Hogeschool Windesheim en die onder andere als docent onderwijs geeft over en onderzoek verricht naar ervaringsdeskundigheid. Ook op de Hogeschool van Amsterdam zijn ervaringsdeskundigen werkzaam. Zij zijn in vaste dienst voor onderwijs- en onderzoekstaken (Hogeschool van Amsterdam, 2016).

1.2.1.2 De student 'Social Work'

De ervaring van de student met betrekking tot ervaringsdeskundigheid is in 2014 door Carla van Slagmaat onderzocht. Dit onderzoek is gedaan op verzoek van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht. De uitkomsten van dit onderzoek staan beschreven in de reader 'Professioneel leren omgaan met de eigen ervaring. Onderzoek naar begeleidingsaspecten die helpen om eigen ervaringen professioneel te leren inzetten' (Slagmaat, 2014). Dit onderzoek is gedaan onder 36 studenten Sociaal Pedagogische Hulpverlening van Hogeschool Utrecht. Deze studenten zijn geselecteerd op grond van de verdeling tussen deeltijd/volgtijd/duaal, geslacht (80 procent van de studenten is vrouw), en studiejaar (Slagmaat, 2014). Uit het onderzoek kwam naar voren dat veel docenten en decanen te maken krijgen met studenten die zelf de nodige ervaringen hebben. Deze ervaring kan bijvoorbeeld bestaan uit het hebben van psychische of psychiatrische problematiek, verslaving, verwaarlozing, mishandeling, misbruik of fysieke problemen (Slagmaat, 2014). Ook binnen de opleiding Social Work van Viaa zijn er studenten met ervaring: dit is gebleken uit persoonlijke gesprekken met enkele van onze medestudenten. Om privacy

redenen zullen wij de namen van de studenten niet in dit onderzoek opnemen. Het ging bijvoorbeeld om ervaringen met verwaarlozing, depressie en verslaving. Tijdens een college van de huidige vierdejaars werd gevraagd hoeveel studenten ervaringen hebben opgedaan binnen de hulpverlening. Een groot deel van de studenten stak zijn hand op. Het exacte aantal werd niet duidelijk. Zoals eerder benoemd kwam twee jaar geleden uit een onderzoek van een groep vierdejaars dat 46 procent van de respondenten ervaring had. Ook binnen Hogeschool Utrecht en Windesheim is onderzoek gedaan. Hier bleek ongeveer 33 procent van de studenten Social Work ervaring in de hulpverlening te [heeft](#) (Karbouniaris, 2009). Uit deze onderzoeken is niet naar voren gekomen hoeveel studenten het proces van herstel reeds doorlopen hebben. Een andere kanttekening hierbij is dat onduidelijk is hoeveel van deze studenten specifiek in aanmerking komen voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid; uitgaande van de richtlijnen die vallen onder de door in dit onderzoek gehanteerde definitie van ervaringsdeskundigheid. Er is ook geen antwoord op de vraag of deze studenten behoefte zouden hebben om zich verder te professionaliseren in ervaringsdeskundigheid.

Net als ervaringsdeskundigen in het werkveld weten ervaringsdeskundige studenten wat het is om in de cliëntrol te zitten. De ervaringsdeskundige studenten nemen de praktijk met zich mee de opleiding in. Dit kan helpend zijn voor zowel medestudenten als docenten om een beter beeld te krijgen van de positie van de cliënt (GGZ Nederland et al., 2013). Zij kunnen daarnaast informeren over hun bevindingen die zij hebben opgedaan in de hulpverlening. Zij kunnen laten zien wat zij als belangrijk, waardevol of juist negatief hebben ervaren. Dit kan mogelijk leiden tot handelingsalternatieven die van meerwaarde kunnen zijn voor het herstelproces van de cliënt. Hierbij is het wel belangrijk om voor ogen te houden dat niet elke cliënt gebaat is bij dezelfde aanpak. De ervaringen van de ervaringsdeskundige zullen dus niet voor alle cliënten van toegevoegde waarde zijn.

Daarnaast zijn ervaringsdeskundigen tot nu toe vooral neergezet als helpend voor de cliënt. Maar ook voor de student kan ervaringsdeskundigheid helpend zijn. Een student kan zich in het werkveld profileren als ervaringsdeskundige als hij zich hierin heeft geprofessionaliseerd (Slagmaat, 2014, p. 4). De opleiding tot ervaringsdeskundige kan ook helpen in het persoonlijk leven en de problematiek van de student. Een student die een opleidingstraject ervaringsdeskundigheid volgde gaf aan: “De opleiding biedt mij structuur. Het feit dat ik in mijn leven een strakke structuur moet aanbrengen om de opleiding succesvol te kunnen volgen, heeft ervoor gezorgd dat ik geen terugval heb gekregen. Zonder deze opleiding zou ik die zeker hebben gehad” (Weerman, Terhaag, & Karbouniaris, 2014). Tegelijkertijd laat onderzoek (Peters, 2014; van Slagmaat, 2014) zien dat het voor studenten niet vanzelfsprekend is om met hun ervaringen aan de slag te gaan. Volgens Peeters (2014) komt dit doordat studenten niet voldoende veiligheid binnen de opleiding ervaren om hun eigen ervaringen te delen. Er kan daarnaast ook een drempel zijn om te praten over de eigen ervaringen door de stigma’s die er (nog steeds) op psychische of psychiatrische problematiek liggen (Psychiatrie Nederland, 2015).

De meerwaarde van ervaringsdeskundigheid werkt ook door binnen sociale opleidingen. Net als ervaringsdeskundigen in het werkveld weten ervaringsdeskundige studenten wat het is om in de cliëntrol te zitten. De ervaringsdeskundige studenten nemen de praktijk met zich mee de opleiding in. Dit kan helpend zijn voor zowel medestudenten als docenten om een beter beeld te krijgen van de positie van de cliënt (GGZ Nederland et al., 2013). Zij kunnen daarnaast informeren over hun bevindingen die zij hebben opgedaan in de hulpverlening. Zij kunnen laten zien wat zij als belangrijk, waardevol of juist negatief hebben ervaren. Dit kan mogelijk leiden tot handelingsalternatieven die van meerwaarde kunnen zijn voor het herstelproces van de cliënt. Hierbij is het wel

belangrijk om voor ogen te houden dat niet elke cliënt gebaat is bij dezelfde aanpak. De ervaringen van de ervaringsdeskundige zullen dus niet voor alle cliënten van toegevoegde waarde zijn.

1.2.1.3 De docent 'Social Work'

De docenten spelen een belangrijke rol binnen het onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Zij zijn degenen die studenten verder helpen in hun leerproces. Het gaat hierbij niet alleen om onderwijzen in kennis, houding en vaardigheden; het gaat ook om het zorg dragen voor studenten die te maken hebben gehad met ervaringen die hebben gezorgd voor ontwrichting. Hiervoor hoeft een docent niet per se les te geven in een opleiding tot ervaringsdeskundige. Zoals eerder benoemd is ook binnen de opleiding Social Work is gebleken dat ongeveer 33 procent van de studenten persoonlijke ervaringen heeft meegemaakt (Karbouniaris, 2009). Dit geldt ook voor Hogeschool Windesheim. Het onderwerp ervaringsdeskundigheid werd ter sprake gebracht in het docententeam Social Work van Windesheim.

Binnen het docententeam is het onderwerp veelvuldig aan de orde geweest en ontstaat zowel begrip als ophef: 'Een student heeft gepraat over zijn suïcidaliteit, wat nu?' en 'Een student in mijn groep durft niets te zeggen'. Verder komen er vragen als 'Moet ik als docent nu ook mijn privéleven op tafel leggen?' en 'Wanneer heb je genoeg ervaringskennis, kun je ook ervaringsdeskundige worden als je verdrietig bent omdat je hond is overleden?' (Weerman, et al., 2014.)

Er kunnen dus veel vragen leven onder docenten over hoe zij moeten omgaan met de ervaringen van studenten. Hogeschool Viaa is nog niet bekend met het lesgeven in ervaringsdeskundigheid. Onduidelijk is hoe de docenten tegenover ervaringsdeskundigheid in het onderwijs staan. Daarbij roepen veranderingen vaak discussie en vragen op. Het kost dan ook tijd en energie om draagkracht te creëren. Hogeschool Windesheim heeft dit proces reeds doorstaan en geeft een mooi voorbeeld van dit proces.

Docenten hebben in het kader van deskundigheidsbevordering en intervisie kunnen kennismaken met het begrip 'ervaringsdeskundigheid' en de wijze waarop hiervan gebruikt kan worden gemaakt in het bestaande onderwijs. Gaandeweg ontstaat draagvlak hiervoor en komt ervaringskennis in alle modules terug als derde bron van kennis naast praktijk en theoretische kennis. (Weerman, et al., 2014.)

De rol van de docent in het lesgeven van ervaringsdeskundigheid, blijkt erg belangrijk. Het kan op een positieve manier bijdragen aan het proces van de student. Als eerste is het belangrijk om als docent de studenten te empoweren. Dit kan door de studenten te motiveren en te stimuleren om hun krachten en talenten te versterken. Uit onderzoek blijkt dat dit een effectieve manier van leren is omdat studenten zich bemoedigd voelen om zich verder te ontwikkelen (Coffield, Moseley, Hall, & Ecclestone, 2004). Hiervoor is het belangrijk dat docenten een veilig klimaat creëren waarin studenten zich durven te ontwikkelen (Slagmaat, 2014). Om een veilig klimaat te creëren moet een docent ook zelf open staan voor ervaringsdeskundigheid. Het kan binnen een school helpend zijn om teambreed te kijken hoe men tegen ervaringsdeskundigheid aankijkt en wat de docenten hierin kunnen en willen betekenen (Weerman, et al., 2014.)

1.2.2 Mesoniveau

In dit hoofdstuk zullen wij kijken hoe andere (hoge)scholen ervaringsdeskundigheid geïntegreerd hebben in het onderwijs. Tevens zal worden beschreven welke ontwikkelingen er gaande zijn op het gebied van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs.

1.2.2.1 Ontwikkelingen op het gebied van onderwijs in ervaringsdeskundigheid

Als we dieper inzoomen op opleidingen die zich richten op ervaringsdeskundigheid, dan zien we een bepaalde ontwikkeling. Bij een aantal Regionale Opleidingscentra (ROC's) en de opleiding Sociaal Pedagogisch Werk (SPW mbo) in Rotterdam wordt het leren werken met de eigen ervaring sinds 1998 aangeboden. Zadkine, een opleidingscentrum in Rotterdam, richtte de BGE-opleiding op, dit staat voor Begeleider GGZ met ervaringsdeskundigheid (van Haaster, Wilken, Karbouniaris, & Hidajattoellah, 2013). Wel lijken een aantal opleidingen wegens financiële redenen onder druk te staan; dit kwam naar voren door een onderzoek van het Trimbosinstituut op de ROC Zadkine. De BGE-route die nu op binnen diverse mbo-opleidingen wordt aangeboden is een traject dat apart wordt gegeven naast de reguliere opleiding.

Na het invoeren van de BGE-opleiding werd in 2000 het TOED ingevoerd op Hogeschool Fontys, Sociale Studies te Eindhoven en bij de Hogeschool van Amsterdam bij Maatschappij en Recht. Het TOED was het eerste opleidingstraject dat studenten opleidde tot de functie ervaringsdeskundige. TOED staat voor Traject Opleiding Ervaringsdeskundigen. Het TOED werd ontwikkeld door Gebruikersparticipatie en Beleid, Sociale Studies, het Cliënten Belangen Bureau van de GGZ en Fontys Hogeschool (van Haaster, Wilken, Karbouniaris, & Hidajattoellah, 2013). Na de invoering van dit opleidingstraject werden er meer trajecten ingevoerd, zoals het GOED, wat staat voor Groninger Opleiding Ervaringsdeskundigheid. Dit is een cursus ervaringsdeskundigheid. Verder zijn er nog Howie the Harp, opgericht door de Amerikaanse organisatie CA (Community Acces) en bedacht door de ervaringsdeskundige Howie Geld (Howie the Harp, z.d.). Een andere opleiding is ARIE, wat staat voor Alternatieve Route Inzet Ervaringsdeskundigheid. De één jaar durende opleiding is opgezet door Markieza, een organisatie die voornamelijk werkt met ervaringsdeskundigen (Markieza, z.d.). Ook Leon, Leergang Ervaringsdeskundigheid Oost-Nederland, is een opleiding die zich bezighoudt met ervaringsdeskundigheid. Deze werd opgezet door hogeschool Saxion (Saxion, z.d.).

Na het succesvol volgen van één van de bovengenoemde opleidingen kan men een functie gaan bekleden in de GGZ. Het afronden van de opleiding biedt echter geen wettelijk erkend diploma waar het beroep ervaringsdeskundige bij past. Wat men vaak ziet is dat men zichzelf ervaringswerker noemt na het behalen van één van de zojuist beschreven opleidingen. Er zijn diverse GGZ-instellingen die binnen de organisatie een training aanbieden voor cliënten die besluiten ervaringswerker of ervaringsdeskundige te willen worden. Er is voor ervaringswerkers een vakvereniging, de VVvE, de Vak Vereniging voor Ervaringswerkers.

Ietwat recenter, in 2011, is op de Hanzehogeschool te Groningen de opleiding Ervaringsdeskundige in de Zorg opgericht. Dit is een zogeheten Associate Degree; een tweejarige zelfstandige opleiding waarbij het niveau tussen het mbo en hbo ligt. Deze opleiding richt zich op herstel en empowerment in plaats van het worden van een reguliere hulpverlener (Hanzehogeschool Groningen, 2015). Deze twee begrippen – herstel en empowerment – sluiten aan bij ervaringsdeskundigheid; Alie Weerman benoemt deze ook in haar proefschrift Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners. Als men de opleiding SPH wil volgen, dan hoeft men nog maar twee jaar SPH te studeren. De AD geeft, vanwege de overlap tussen beide opleidingen, twee van de vier jaar vrijstelling. Dit kan echter alleen als er tijdens de SPH-opleiding ruimte is voor ervaringskennis.

1.2.2.2 Overlap GGZ-Agoog

De opleiding tot GGZ-agoog, die onder andere wordt aangeboden door sommige SPH-opleidingen, lijkt veel overeenkomsten te hebben met een opleiding tot ervaringsdeskundige. Dit blijkt uit vergelijking van het BCP-E (beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid) en het beroeps competentieprofiel van de GGZ-agoog. Zowel het competentieprofiel van de ervaringsdeskundige als die van de GGZ-agoog hebben eenzelfde herstelvisie.

Herstel wordt door verschillende partijen anders omschreven; het krijgt een andere betekenis dan dat er wordt bedoeld door ervaringsdeskundigen en de mensen die in deze sector werken. Wat men vaak ziet is dat herstel genezing betekend; dit wordt door veel mensen op deze manier gebruikt. Een wond die hersteld is, is immers genezen. Echter kan herstel ook gaan over het kunnen/leren leven met een bepaalde beperking, aandoening of kwetsbaarheid. Het weer kunnen functioneren in sociale rollen is een belangrijk doel binnen een dergelijk persoonlijk en individueel proces. Een kwetsbaarheid of aandoening hoeft niet per se over te zijn wil men hersteld zijn. (van Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel, & Smulders, 2015)

Daarnaast zijn veel competenties van het ene profiel terug te vinden in het andere profiel. Van de vijftien competenties van de GGZ-agoog is er één competentie die duidelijk verschilt. Deze competentie beschrijft het kunnen inzetten van de eigen ervaringen om de ander te helpen (Weerman, 2016). Als Sociaal Werker wordt men over het algemeen geleerd om de eigen ervaringen buiten beschouwing te laten. Om te leren om de eigen ervaringen in te zetten om een ander te empoweren, dient hier aandacht aan besteed te worden.

1.2.3 Macroniveau

In dit hoofdstuk zal er gekeken worden naar de geschiedenis van ervaringsdeskundigheid. We kijken hierbij naar welke ontwikkelingen in de maatschappij en hulpverlening bijgedragen hebben aan het ontstaan ervan en welke ontwikkeling ervaringsdeskundigheid zelf heeft doorgemaakt. Ook kijken we naar ervaringsdeskundigheid binnen andere Hogescholen en de regelgeving omtrent dit onderwerp.

1.2.3.1 Geschiedenis ervaringsdeskundigheid

In de afgelopen 40 tot 50 jaar zijn er verschillende ontwikkelingen geweest binnen de maatschappij en hulpverlening die bijgedragen hebben aan de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid en de inzet daarvan. Plooy (2009, p. 22) benoemt in haar onderzoeksrapport dat de wortels van de ‘psychiatrisch patiënt als drager van kennis’ al liggen in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw, toen een begin werd gemaakt met het aanvechten van de hiërarchie tussen de psychiater als ultieme deskundige en de patiënt als object van die deskundigheid. Ze voegt hieraan toe dat The doctor knows best niet langer een vaststaand gegeven was. Psychiatrische patiënten organiseerden zich rond het verzet tegen onmenselijke behandeling in de inrichtingen, en ontwikkelden ook zelfhulpinitiatieven, gebaseerd op de gedachte dat patiënten experts zijn op het gebied van hun eigen gezondheid en hun eigen steun kunnen organiseren. Dit zet zich nu voort in de huidige herstelbeweging; de beweging van psychiatrische patiënten die hun herstel zelf ter hand nemen en daarbij koersen op zelfhulp, ontwikkeling van eigen kracht en ervaringskennis. Verschillende patiëntenorganisaties, zoals Anoiksis (psychotische stoornissen) en ZieZo (eetstoornissen) hebben eveneens zelfhulpgroepen ontwikkeld (Plooy, 2009, p. 22).

In het schema hieronder is een overzicht van de ontwikkeling van cliëntenparticipatie in de psychiatrie te zien. Karbounisaris beschrijft in haar onderzoeksrapport Vriend-GGZ (2012) dat in de jaren '60 cliënten begonnen meer van zich te laten horen. Dit kwam volgens haar onder andere door de invloed van de democratiseringsgolf. Een toenemend aantal patiëntenorganisaties uitte hierdoor hun onvrede over het functioneren van de gezondheidszorg. Zodoende werd er een strijd gevoerd die in het teken stond van erkenning van fundamentele rechten en het verweer tegen dwang.

Vanaf 1970 wordt volgens Karbounisaris van een echte beweging gesproken: een groeiende groep gebruikers van gezondheidsvoorzieningen verenigd zich op basis van gemeenschappelijke belangen. Daaropvolgend verschuift halverwege de jaren '70 het accent naar de overheid en beleidsmakers. Zij worden aangesproken op hun verantwoordelijkheid om de misstanden in de psychiatrie op te heffen. Hiermee werd door cliënten een poging gedaan om op het niveau van beleid inspraak te hebben, onder meer resulterend in de eerste cliëntenraden in 1975. Deze fase wordt gevolgd door de opkomst van cliënt gestuurde projecten in de jaren 80 en ook de term ‘participatie’ komt daarmee in een ander licht te staan. Eerst was de strijd die cliënten voerden vooral gericht op te mogen deelnemen binnen het domein van de psychiatrie. Dat ze zelf beslissingen over hun eigen behandeling en lichaam mochten nemen. Nu kreeg participatie meer het karakter van deelname aan de samenleving, van “onafhankelijk burgerschap”. In de jaren '90 kwam de term ‘volwaardig burgerschap’ opzetten. Cliënten ervoeren dat ze binnen de maatschappij niet als volwaardig werden gezien, een zogenoemde tweederangsburger. Daarnaast vinden vanaf 2000 steeds meer ervaringsdeskundigen hun weg naar werk in de geestelijke gezondheidszorg, als vrijwilliger, stagiaire of betaalde kracht.

De AA-groepen zijn een voorloper geweest op ervaringsdeskundigheid. AA staat voor Anonieme Alcoholisten en is een zelfhulpgroep van (ex)drinkers die elke week bij elkaar komen en elkaar ondersteunen om hun alcoholproblemen te overwinnen (Jellinek, Wat is de geschiedenis van de AA, 2014). De geschiedenis van de AA begint in de Verenigde Staten. In 1935 kwam de uit New York afkomstige zakenman Bill W. erachter dat hij door het helpen van andere alcoholisten ook zelf de drank de baas kon blijven. Hij sprak in die tijd ook met zijn vriend - een arts die eveneens te veel dronk – Dr. Bob in Akron. Deze arts merkte dat wanneer iemand vanuit zijn eigen ervaring sprak, dit grote indruk maakte. Als gevolg hiervan werden er gespreksgroepen opgericht van alcoholisten die wilden stoppen met drinken. In 1939 had de AA 100 deelnemers. In 1941 waren er al 2000 deelnemers. In datzelfde jaar groeide het aantal tot 8000 deelnemers dankzij een artikel in de Washington Post. Nu zijn er naar schatting over heel de wereld een paar miljoen deelnemers. Het precieze aantal is niet bekend, omdat er geen ledenlijsten worden bijgehouden.

Periode	Ontwikkeling van participatie
1960 – 1970	Vechten voor rechten
1970 – 1980	Invloed op beleid (d.m.v. cliëntenraden, medezeggenschap, cliëntbelangenorganisaties)
1980 – 1990	Cliëntgestuurde initiatieven, deelname aan samenleving, arbeidsrehabilitatie
1990 – 2000	Zelfhulp, peer-support, zelfhelend vermogen
2000 – heden	Ervaringsdeskundigheid, zelfbeheervoorzieningen

Figuur 1.3: Ontwikkeling van participatie. Overgenomen uit Vriend-GGZ door Karbouniaris, 2012, *AA-groepen*

De AA werd in 1948 in Nederland geïntroduceerd door Henk Krauweel, de toenmalige directeur van het Medisch Consultatiebureau voor Alcoholisme te Amsterdam, het latere Jellinek. Jellinek is een organisatie met expertise op het gebied van verslaving (Jellinek, 2017). Krauweel ging naar Amerika om te kijken hoe men daar omging met alcoholproblemen. Hij ontmoette er professor E. M. Jellinek, naar wie Jellinek vernoemd is. Professor Jellinek voerde een onderzoek uit onder AA'ers en via hem kwam Krauweel in contact met de AA. Op dit moment zijn er in Nederland naar schatting zo'n 240 AA-groepen (Jellinek, 2014).

1.2.3.2 Ontwikkelingen ervaringsdeskundigheid

Zoals hierboven beschreven is, zijn er in de afgelopen zestig jaar veel ontwikkelingen geweest die in de loop der tijd hebben bijgedragen aan het ontstaan van ervaringsdeskundigheid. Hierbij hebben onder andere de AA-groepen en de ontwikkelingen binnen de GGZ een belangrijke rol gespeeld. Deze hebben bijgedragen aan de manier waarop er nu met ervaringsdeskundigheid wordt omgegaan en op welke manier deze wordt ingezet. Op dit moment is er op dit gebied nog van alles volop in beweging.

Zo groeide ervaringsdeskundigheid gaandeweg uit tot een nieuw domein binnen de GGZ, de Verslavingszorg, Maatschappelijke Opvang, Jeugdzorg en de doelgroep mensen met een licht verstandelijke beperking (LVB). Ook in de hulpverlening rond huiselijk en seksueel geweld speelt ervaringsdeskundigheid een steeds belangrijker rol. Daarnaast zijn er op een aantal plaatsen in Nederland ervaringswerkers onderdeel van sociale wijkteams. Dit met als reden dat ervaringsdeskundigen met hun ervaring en kennis op een bepaald vlak beter kunnen aansluiten bij cliënten. Er zijn dus zowel inhoudelijke motieven als arbeidsmarktoverwegingen om ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid een vaste plek binnen opleidingen te geven. Aansluitend daarop is in december 2013 het Landelijk Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid uitgebracht door GGZ Nederland en LIVE; een landelijk platform voor

ervaringsdeskundigheid. Ook is het beroep als ervaringsdeskundige erkend door de Nederlandse Zorgautoriteit (Nederlandse Zorgautoriteit, 2016). Vanwege deze 2 ontwikkelingen heeft het Trimbosinstituut een werkgroep ingesteld die het beroepscompetentieprofiel hebben vertaald naar een curriculum voor opleidingen op mbo- en hbo-niveau. Daarin worden eisen geformuleerd voor de opleiding en het beroep ervaringsdeskundigheid (Plooy, 2009). Een heikel punt binnen het beroep 'ervaringsdeskundige' is nog wel de betaling en erkenning van ervaringsdeskundigen. Organisaties en gemeenten doen soms gemakkelijk een beroep op ervaringsdeskundigen; vaak op vrijwillige basis. Hierbij gaan zij soms over een grens, bijvoorbeeld qua omvang of het soort werk. De vakbonden vinden dat op terreinen van betaald werk geen vrijwilligerswerk gedaan mag worden. Dan moeten bedrijven en instellingen gewoon voor het werk dat ervaringsdeskundigen leveren betalen. Terecht volgens Movisie (2016), want dat is oneerlijke concurrentie. Het gebeurt te vaak dat ervaringsdeskundigen met een fooi worden afgescheept. Dat moet bevochten worden.

1.2.3.3 Ervaringsdeskundigheid binnen Hogescholen

Binnen dit onderzoek wordt bekeken welke behoefte de studenten van de opleiding Social Work van Viaa hebben als het gaat om het krijgen van onderwijs in ervaringsdeskundigheid en in welke vorm dit terug zou kunnen komen binnen het curriculum. Op dezelfde manier kijkt HOED welke plek ervaringsdeskundigheid in kan nemen binnen onderwijsprogramma's. HOED is een afkorting voor Hogeschool Overleg Ervaringskennis en -Deskundigheid en is een overlegorgaan en nationaal aanspreekpunt dat sinds 2010 bestaat. Het HOED bestaat uit vijf hogescholen en heeft als doel om te overleggen over de integratie van ervaringskennis- en deskundigheid binnen het hbo (Weerman, et al., 2015). De vijf hogescholen waaruit het HOED bestaat zijn: Hogeschool Windesheim, Hogeschool Utrecht, Hanzehogeschool, Hogeschool Fontys en Hogeschool van Amsterdam. Alle vijf de scholen hebben ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid verwerkt in de sociale opleidingen. De één doormiddel van keuzemodules of minors, de ander door het aanbieden van een afstudeerrichting of zelfs door volledige integratie binnen de opleiding SPH. De scholen van het Hoed erkennen ervaringskennis als derde bron van kennis, naast theoretische kennis en praktijkkennis en zijn van mening dat dit binnen het onderwijs verankerd moet zijn.

HOED wil graag met hbo in het sociale domein in gesprek blijven over de ontwikkeling en integratie van ervaringsdeskundigheid binnen het hbo. Hierbij hebben zij een aantal adviezen opgesteld richting hogescholen:

1. Laat in de gehele visie van de opleiding de betekenis en wetenschappelijke kennis betreffende ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid tot uitdrukking komen.
2. Integreer ervaringskennis als 3e bron van kennis in het curriculum. Creëer mogelijkheden voor mensen om zich te ontwikkelen als ervaringsdeskundig professional zowel binnen bachelor als postbachelor onderwijs.
3. Investeer in een leeromgeving waarin studenten hun eigen ervaringen kunnen onderzoeken en betekenis geven. Nodig studenten uit hun verhaal te vertellen en geef hiervoor erkenning. Train docenten om ervaringskennis van studenten te ontwikkelen en benutten. Train docenten ook hun eigen ervaringen te gebruiken in de lessen. Betrek ervaringsdeskundigen als (gast)docenten in de ontwikkeling en uitvoering van het curriculum.
4. Maak in alle studie jaren gebruik van persoonlijke (individuele en collectieve) ervaringen, zo wordt het van elkaar leren gefaciliteerd.
5. Besteed in praktijkbegeleidingscursussen aandacht aan het werken met ervaringsdeskundigen, het gebruik maken van ervaring als 3e bron van kennis in het cliëntcontact en de wijze waarop deze kennis een bijdrage kan leveren binnen de organisatie (HOED, 2015).

LDOO

Bijna alle organisaties/groepen die zich in Nederland bezighouden met de ontwikkeling van ervaringsdeskundigheid zijn bij de LDOO betrokken (van Haaster, Wilken, Karbouniaris, & Hidajattoellah, 2013). LDOO staat voor de Landelijke Denktank Oriëntatie Opleidingen. We kunnen hier spreken over opleidingen (mbo en hbo), diverse kenniscentra (Kenniscentrum Ervaringskennis en Zelfhulp, lectoraten van hogescholen en het Trimbos instituut) en initiatieven die zijn bedacht en/of opgezet door cliënten zoals HEE; dit staat voor Herstel, Empowerment en Ervaringsdeskundigheid (HEE).

1.2.3.4 Regelgeving

De klassieke verzorgingsstaat verandert langzaam maar zeker in een participatiesamenleving. 'Van iedereen die dat kan wordt gevraagd verantwoordelijkheid te nemen voor zijn of haar eigen leven en omgeving' (Rijksoverheid, 2013). Waar er in de verzorgingsstaat veel door de overheid werd geregeld aan zorg, worden burgers nu meer verantwoordelijk gesteld om zorg te dragen voor hun buurman/buurvrouw, ouders of andere hulpbehoevenden in hun sociale netwerk. Met de komst van de participatiemaatschappij staat ervaringsdeskundigheid opnieuw in de belangstelling. Burgers worden gevraagd om zelf de verantwoordelijkheid te nemen bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Maar ook beleidsmakers moeten zorgen dat arrangementen aansluiten bij de leefwereld van die burgers. Ervaringsdeskundigheid wordt gebruikt als maatstaf in het sociaal domein op landelijk en gemeentelijk niveau. Concreet houdt dit in dat ervaringsdeskundigen vanuit hun ervaring en kennis delen wat zij belangrijk vinden binnen het sociaal werk. Door deze input kan er binnen sectoren die onder het sociaal domein vallen beter aangesloten worden bij cliënten (Peters, 2016).

Volgens psycholoog Harrie van Haaster - directeur van het Instituut voor Gebruikersparticipatie en Beleid (IGPB) een onderzoeksbureau gericht op ervaringskennis - is ervaringsdeskundigheid een ontwikkeling in de samenleving die breed gedragen wordt.

Sommige mensen zeggen dat het om een hype gaat, maar daar ben ik het niet mee eens. Ik zie dat mensen 'hun' maatschappij terugpakken. Ik denk dat er een gestage groei komt van betaalde ervaringsdeskundigheid en ik hoop dat er civielrechtelijke certificaten worden toegekend. Ik hoop ook dat er in de sociale opleidingen ruimte komt voor ervaringsdeskundigheid. Een kabinet dat ervoor zorgt dat er een sociaal betalingssysteem komt, dat zou geweldig zijn. Verder ben ik groot voorstander van het basisinkomen waarmee we een heleboel problemen waar we nu tegenaan lopen, mee oplossen. Dat zou ik nog wel eens mee willen maken! (Movisie, 2016)

1.3 Probleemomschrijving en doelstelling

In gesprek met Hogeschool Viaa is naar voren gekomen dat zij niet duidelijk hebben of het nodig is om ervaringsdeskundigheid te integreren in het curriculum van de opleiding Social Work van Viaa. Dit hangt enerzijds af van de vraag of ervaringsdeskundigheid slechts een hype is of een duurzame verandering in het werkveld. De theoretische inleiding laat zien dat de verwachting is dat ervaringsdeskundigheid onder het laatste valt; een duurzame verandering. Psycholoog Harrie van Haaster denkt dat er een gestage groei komt van betaalde ervaringsdeskundigheid en dat het dus niet om een hype gaat (Movisie, 2016). Ook omdat ervaringsdeskundigheid steeds meer en vaker wordt gezien als derde bron van kennis, naast theoretische en praktijkkennis (Weerman, et al., 2014.). Anderzijds is de vraag of zowel studenten als docenten behoefte hebben aan de integratie van ervaringsdeskundigheid binnen het curriculum. Hierbij wordt de nadruk gelegd op de docenten omdat zij met elkaar ervaringsdeskundigheid binnen het team zullen moet gaan dragen. Volgens Karbouniaris (2009) spelen docenten namelijk een essentiële rol binnen het onderwijs in ervaringsdeskundigheid.

Aan de hand van de eindconclusies wordt in dit onderzoeksrapport kenbaar gemaakt op welke manier de professionalisering in ervaringsdeskundigheid van studenten een plek kan krijgen binnen de opleiding Social Work van Viaa en wat hierin de behoefte en toerusting van docenten is. Daarmee is de doelstelling om een onderzoeksrapport te overhandigen aan Academie Social Work & Theologie van Viaa waarin de eindconclusie en aanbevelingen over de professionalisering van de ervaringsdeskundigheid van studenten staan. Daarnaast is het doel om een wegwijzer bij het onderzoeksrapport te voegen met belangrijke relevante informatie over ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs.

1.3.1 Centrale vraagstelling

Naar aanleiding van de gesprekken met de opdrachtgever over de gesignaleerde knelpunten en de onderzochte literatuur, is de volgende vraag tot stand gekomen: “Welke behoefte is er onder de studenten en docenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa, als het gaat om onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid?”

1.3.2 Deelvragen

1. In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?

Antwoord op deze vraag zal verkregen worden door het houden van een enquête onder de studenten van de opleiding Social Work op de Viaa. Middels deze enquête willen wij erachter komen hoeveel studenten bepaalde ervaringskennis hebben en of zij deze daadwerkelijk kennis willen gaan professionaliseren tijdens de opleiding. Eerder werd al aangegeven dat de Viaa niet precies weet hoeveel gegadigden er zullen zijn voor een dergelijke onderwijseenheid. Door antwoord te hebben op deze deelvraag, kan worden bepaald of er überhaupt liefhebbers zijn voor een onderwijseenheid met betrekking tot ervaringsdeskundigheid op de Viaa.

2. In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?

Om deze deelvraag te kunnen beantwoorden zullen de docenten binnen de opleiding Social Work worden geïnterviewd. Middels het houden van diepte-interviews en het onderzoeken van de antwoorden zal kunnen worden bepaald hoe docenten over een onderwijseenheid met betrekking tot ervaringsdeskundigheid denken. Als knelpunt werd genoemd dat het nog niet duidelijk is hoe docenten op de Viaa kijken naar een eventuele nieuwe onderwijseenheid die gaat om het ontwikkelen van de ervaringsdeskundigheid van studenten. Daarnaast is het goed om de meer informatie te kunnen verschaffen over hoe docenten erover denken om eventueel zelf les te gaan geven binnen deze eenheid.

3. Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?

Ook deze derde deelvraag zal worden beantwoord middels het diepte-interview met docenten van de opleiding Social Work op de Viaa. Het antwoord op deze vraag zal ons meer laten weten over de rol van docenten op de Viaa. Belangrijk om te weten als er een onderwijseenheid met betrekking tot ervaringsdeskundigheid wordt ingevoerd, is of er bestaande middelen of in dit geval aanwezige docenten kunnen worden ingezet als docenten en of zij voldoende kennis hebben om in te zetten tijdens het lesgeven. Dit heeft bijvoorbeeld gevolgen voor het eventuele financiële plaatje.

4. Welke wensen/eisen hebben instellingen met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?

Op dit moment weet men op de Viaa niet precies wat organisaties die werken met ervaringsdeskundigen precies van studenten verwachten die als ervaringsdeskundige aan het werk wil gaan. Door in gesprek te gaan met werknemers van organisaties die werken met ervaringsdeskundiger, zal er een antwoord kunnen worden gegeven op deze vraag. Door te weten wat organisaties van ervaringsdeskundigen verwachten bij het aannemen van deze nieuwe collega's, is het eenvoudiger om te bepalen wat nu precies de lesinhoud zal moeten zijn van de onderwijseenheid ervaringsdeskundigheid, wil de onderwijseenheid aansluiten op het mogelijk toekomstige werkveld van de studenten die de onderwijseenheid volgen.

1.3.3 Begripsafbakening

De begrippen die wij in ons onderzoek gebruiken die zijn eerder in het verslag uitgebreid uitgelegd. Hieronder een compact overzicht van de belangrijkste begrippen.

- ❖ Met **professioneel** wordt bedoeld: vakkundig, weloverwogen en met het oog op het welzijn van zichzelf en de ander. Professionaliseren houdt in dat men in ontwikkeling is om professioneel te worden.
- ❖ **Ervaringsdeskundig** of **ervaringsdeskundigheid** is een omstreden begrip. Wij houden deze omschrijving aan: "Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen herstelervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel" (Boertien & van Bakel, 2012, p. 12). Deze definitie wordt veelvuldig in het werkveld gehanteerd en wordt ook aangehouden in Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid (van Bakel, et al., 2013) zoals beschreven §1.2.1.1. In deze zelfde § is te lezen dat – om ervaringsdeskundige te worden – vaardigheden moeten worden aangeleerd om ervaringsdeskundigheid in te zetten. Dit zien wij ook terug in verschillende vacatures voor ervaringsdeskundigheid, zoals naar verwezen in §1.2.1.1.

- ❖ Voor **herstel** hanteren wij de volgende definitie: “Herstel verwijst naar een onvermoede en krachtige mogelijkheid voor een beter leven met en voorbij de psychiatrische aandoening, ook zonder dat er van genezing sprake is” (van Bakel, et al., 2013). Wij hebben onze voorkeur gegeven aan het begrip ontwrichting boven beperking en gebruiken deze tweede dan ook in dit onderzoek. Dit wordt verder toegelicht in §1.2.1.1.
- ❖ We onderzoeken of en in welke vorm een bepaalde **onderwijseenheid** kan worden ingevoerd met betrekking tot ervaringsdeskundigheid. Een onderwijseenheid is een deel van een opleiding. Dit is bijvoorbeeld een minor, module, uitstroomprofiel of college (Ensie, 2017).
- ❖ **Bereid**: Gezindheid om iets te doen, om te helpen (Van Dale, z.d.).
- ❖ **Gemotiveerd**: in het kader van dit onderzoek gaat het om dat wat de docenten bemoedigd om zich bezig te houden met ervaringsdeskundigheid in het onderwijs (Van Dale, z.d.)
- ❖ **Toegerust**: Zorgen dat docenten hebben wat nodig is aan kennis, houding en vaardigheden (Encyclo, 2017).
- ❖ Onder **instellingen** verstaan we alle organisaties die vallen onder de zorg- en welzijnssector.
- ❖ Onder **ervaringskennis** verstaan we alle ervaringen die iemand heeft opgedaan waarin men te maken heeft gehad met ‘ontwrichting en herstel’ (Weerman A., Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners, 2016, p. 232).
- ❖ **Ontwrichting** of **beperking**: een psychische of psychiatrische beperking (bijvoorbeeld vanuit de DSM) en/of een beperking in het functioneren (Boertien & van Bakel, 2012). “Iedereen krijgt met de *facts of life* te maken. Bij een ziekte, stoornis of sociaal-maatschappelijke ontwrichting komen deze zeer urgent op de voorgrond te staan” (Weerman, 2016).
- ❖ In een **herstelproces** wordt de persoonlijke balans hervonden na ervaringen van (heftige) psychische ontwrichting. Iemand groeit over de gevolgen van een psychiatrische aandoening heen en ontdekt daarbij (verloren gewaande) mogelijkheden voor een vervullend leven met of zonder de psychische kwetsbaarheid (Phrenos, z.d.).
- ❖ **Beroepscompetentie profiel**: Een beschrijving van de eisen en kwalificaties waaraan iemand minimaal moet voldoen om als beroepsbeoefenaar te worden gekwalificeerd (Mboraad, z.d.).

2 | Methode

In ons onderzoek hebben wij drie onderzoeksgroepen: studenten, docenten en organisaties. Deze onderzoeksgroepen zullen hieronder worden toegelicht. Aan de hand van deze onderzoeksgroepen zullen wij de meetinstrumenten, onderzoeksprocedures en analysemethoden die gebruikt zijn in dit onderzoek toelichten.

2.1 Onderzoeksgroep Studenten

Door studenten van de opleiding Social Work, Maatschappelijk Werk en Dienstverlening en Sociaal Pedagogische Hulpverlening (hierna: studenten Social Work) op Viaa bij dit onderzoek te betrekken willen we antwoord krijgen op deelvraag 1:

“In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?”

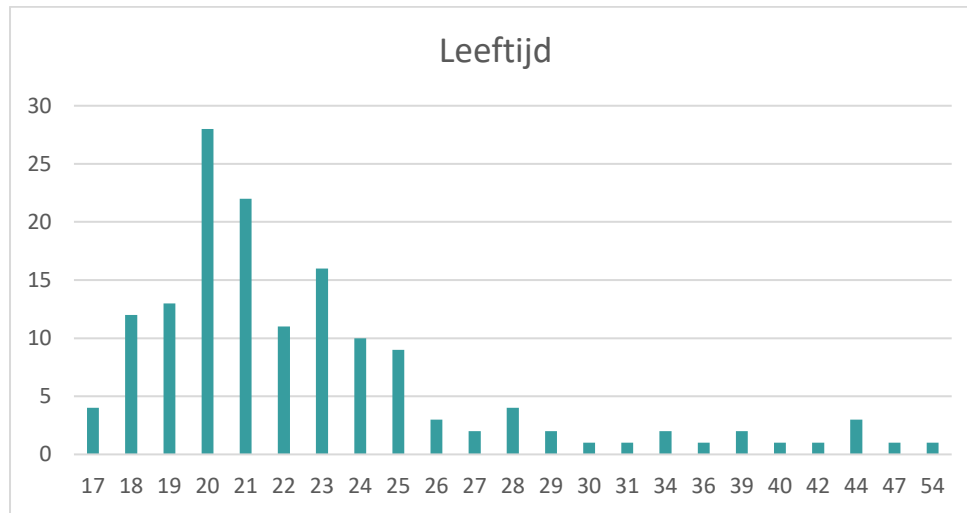
De populatie voor het beantwoorden van deze deelvraag betreft alle studenten van de opleiding Social Work. Dit bedraagt een aantal van 409 studenten die studeren in studiejaar 2017-2018. Echter bleek het uiteindelijk om 398 studenten te gaan. Dat dit aantal minder is, heeft waarschijnlijk te maken met dat tussen februari 2018 en april 2018 studenten gestopt zijn of inmiddels hun diploma hebben gehaald vanwege een alternatief traject.

Steekproef

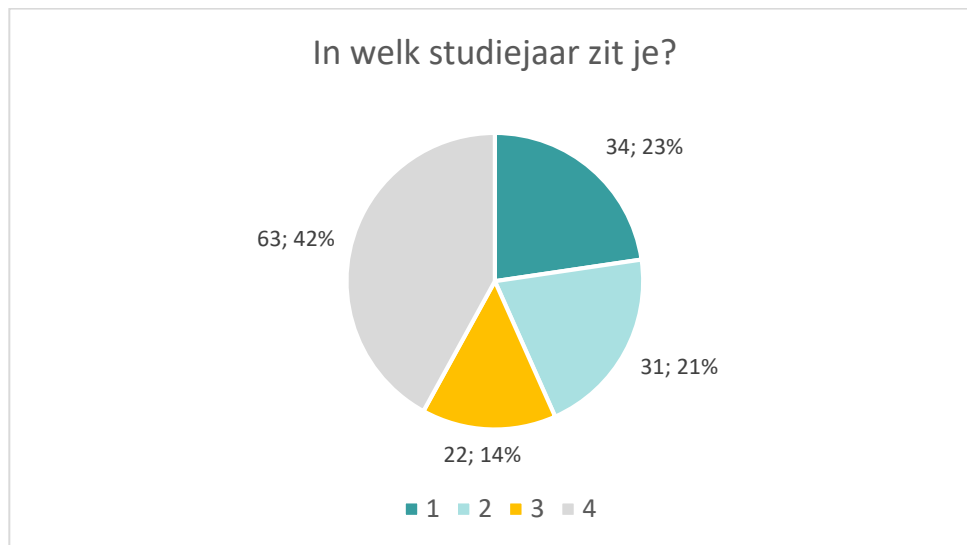
Om antwoord te krijgen op deelvraag 1, hebben wij surveyonderzoek verricht in de vorm van een internet enquête. Dit is een kwantitatieve onderzoeksmethode en zal verder worden toegelicht in paragraaf 2.1.2. Deze internet enquête hebben wij naar de gehele onderzoekspopulatie gestuurd. Het gaat dan om alle 398 Social Work studenten. Om deze reden is er sprake van een aselechte steekproef. Dit houdt in dat elke student een gelijke kans heeft om deel te nemen aan de enquête en tot de steekproef te behoren (Boeije et al., 2009, p.271). Wij hebben voor deze steekproef gekozen omdat onze onderzoekspopulatie niet zo groot is. Het was voor ons eenvoudig om de enquête middels de digitale omgeving van Viaa naar de gehele onderzoekspopulatie te versturen.

Demografische gegevens

Het merendeel van de studenten van de hiervoor genoemde opleidingen zijn vrouw. Dit zien we ook terug in de demografische gegevens van de respondenten. 133 van de 150 respondenten zijn vrouw. Slechts 17 respondenten zijn man. Wat betreft leeftijd zijn de meeste respondenten tussen de 18 en 25 jaar oud zoals te zien is in Figuur 2.1. Er is een piek van studenten die 20 jaar zijn. Dat juist de groep 18-25 jarigen goed vertegenwoordigd is, valt te verklaren doordat de meeste studenten na hun Havo of Mbo diploma doorstromen naar het Hbo. Omdat de opleidingen ook deeltijd worden aangeboden, is het logisch dat er ook oudere studenten zijn. Zo is de oudste respondent 54 jaar oud. Figuur 2.2 laat zien dat de respondenten uit alle vier de studiejaar komen. De 150 studenten zijn als volgt verdeeld: 23 procent zit in leerjaar 1, 21 procent zit in leerjaar 2, 14 procent zit in leerjaar 3 en 42 procent zit in leerjaar 4.

Figuur 2.1, Leeftijd studenten

Figuur 2.2, Studiejaar

Representativiteit, validiteit en kwaliteit

Om de validiteit van dit onderzoek zo hoog mogelijk te laten zijn, hebben wij enkele maatregelen genomen. Allereerst hebben wij gewerkt aan de externe validiteit (Verhoeven, 2011, p. 125). Dit hebben wij gedaan door een aselechte steekproef af te nemen en daarmee alle studenten de mogelijkheid te geven om deel te nemen aan dit onderzoek. De internet enquête hebben wij via de schoolmail naar alle studenten Social Work verstuurd. Deze mailgroepen hebben wij verkregen van het secretariaat. Deze zorgvuldigheid heeft ervoor gezorgd dat wij zeker weten dat wij enkel de te onderzoeken populatie hebben bereikt. Volgens Verhoeven (2011, p. 208) draagt een juist onderzochte populatie en een goede afspiegeling van de populatie bij aan de validiteit van het onderzoek. Uiteindelijk hebben 150 van de 398 studenten gereageerd op de enquête. Dit betekent dat 38 procent van de populatie heeft gereageerd. Voorafgaand aan het onderzoek was ons streven om een respons van 20-30 procent te krijgen. Volgens Verhoeven (2011) kan dit aantal namelijk als representatief worden gezien voor de totale onderzoekspopulatie. Met ons onderzoek voldoen wij ruim aan dit percentage. De groep respondenten is daarnaast een goede afspiegeling van de gehele populatie; de verhouding tussen man/vrouw en studiejaar onder de respondenten komt grofweg overeen met de populatie. Dit maakt dat ons onderzoek gegeneraliseerd kan worden en daarbij representatief is. Als tweede zijn wij ons ervan bewust dat de enquête enkele gevoelige vragen bevat. Dit kan tot gevolg hebben dat studenten een 'sociaal wenselijk' of minder kwetsbaar antwoord geven (Verhoeven, 2011, p. 208). Daarom hebben wij ervoor gekozen om de studenten de enquête anoniem te laten invullen. Dat dit anoniem gebeurt, hebben wij nadrukkelijk benoemd in de e-mail. Hiermee vergroten wij de kans dat studenten een eerlijk antwoord geven. Verder benoemd Verhoeven (2011, p. 208) dat het belangrijk is dat het meetinstrument juist is. Wij hebben daarom enkele buitenstaanders (waarvan twee tot de populatie behoren) de enquête laten invullen voordat deze verstuurd werd naar de gehele populatie. Deze mensen hebben wij gevraagd om kritisch naar de enquête te kijken en onduidelijkheden of fouten naar ons terug te koppelen. De verkregen feedback hebben wij vervolgens verwerkt. Als laatst hebben wij gekeken naar de begripsvaliditeit. Juist het begrip ervaringsdeskundigheid – en de daaraan gelinkte begrippen – kent veel verwarring. Daarom hebben wij in de enquête meerdere malen de verschillende gebruikte begrippen toegelicht. Op deze manier hebben wij ervoor willen zorgen dat de vragen zoveel mogelijk vanuit dezelfde achtergrondinformatie worden ingevuld.

2.1.1 Meetinstrumenten

Om de deelvraag zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden, is er gebruik gemaakt van een kwantitatieve onderzoeksmethode. Namelijk: een surveyonderzoek in de vorm van een internet enquête. De enquête hebben wij cross-sectioneel afgenomen wat inhoudt dat de gegevens eenmalig en in een bepaalde periode verzameld werden (Verhoeven, 2014, p. 122). Het voordeel van dit meetinstrument is dat wij gemakkelijk en snel de hele onderzoekspopulatie konden bereiken via de e-mail. Als wij voor een kwalitatieve onderzoeksmethode hadden gekozen dan hadden wij - gezien de tijd en mankracht die er beschikbaar was - veel minder mensen kunnen bereiken. Juist bij deze deelvraag wilden wij numerieke gegevens verzamelen over de kennis, houding en mening van de populatie. In ons geval wilden wij gegevens verzamelen over hoeveel studenten in aanmerking komen voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid en wat de behoefte van deze studenten is. Bij het maken van de enquête hebben wij goed gekeken of de vragen aansloten bij de deelvraag. In bijlage 1 kunt u lezen hoe wij tot onze vragen zijn gekomen en hoe de structuur van de enquête er uit ziet. Verder is in dezelfde bijlage de definitieve versie van de enquête opgenomen. Uiteindelijk hebben wij doormiddel van de internet enquête van een grote groep studenten kunnen achterhalen of zij in aanmerking komen voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid en welke behoefte zij hierin hebben.

2.1.2 Onderzoeksprocedure

We hebben de populatie studenten zoals hiervoor beschreven benaderd via de schoolmail. Viaa kent een digitale omgeving die is aangesloten op Office 365. Om deze digitale omgeving te bereiken, dienen alle studenten in te loggen met hun persoonlijke Viaa e-mailadres. Om deze reden kunnen alleen studenten en docenten de digitale omgeving van Viaa bereiken. Op advies van een werknemer van het secretariaat van Viaa, hebben wij de studenten gemaild via bestaande e-mailgroepen. Dit zijn groepen die zijn ingedeeld op studiejaar, opleiding en voltijd of deeltijd. De groepen worden bijgehouden door het secretariaat en zijn daardoor up-to-date. Voor ons als onderzoeksgroep was dit de gemakkelijkste manier om de studenten te bereiken. Wij hadden namelijk voorafgaand aan het uitzetten van de enquête enkel een globaal overzicht van hoeveel studenten er de opleiding Social Work, SPH of MWD volgen. Wanneer wij niet de e-mailgroepen zouden hanteren maar bijvoorbeeld de studenten individueel zouden e-mailen, dan zou dit ons veel tijd kosten en zou de kans groot zijn dat wij studenten zouden vergeten.

Om de respons te vergroten, wilden wij een prijs uitreiken onder de respondenten. Wij hebben er uiteindelijk voor gekozen om dit niet te doen. Om een prijs uit te reiken hebben wij namelijk gegevens van studenten nodig. Anders zouden wij niet weten welke studenten de enquête hebben ingevuld en daarmee een kans maken op een prijs. Wij vonden het rondom dit thema belangrijk om de anonimiteit te waarborgen. Ervaringsdeskundigheid kan een gevoelig thema zijn en in de enquête zelf worden ook enkele vragen gesteld. We wilden de studenten zoveel mogelijk stimuleren om de enquête eerlijk te beantwoorden en in onze ogen zou het verstrekken van gegevens daar niet aan bijdragen. Dit is een afweging waar wij nog steeds blij mee zijn omdat er waardevolle en kwetsbare informatie uit de enquête is gekomen. Daarbij zaten wij na anderhalve week op een respons van 38 procent; voldoende om de representativiteit van ons onderzoek te waarborgen. Zoals eerder benoemd hebben wij de studenten wel een herinneringsmail gestuurd. Uit eigen ervaring weten wij dat de kans groot is dat de studenten een mail over het hoofd zien of zich voornemen om te reageren maar dit toch vergeten. Nadat de herinneringsmail zien wij dat er nog vijftig studenten hebben gereageerd. Als onderzoeksgroep hadden wij ons voorgenomen om – wanneer de respons laag zou blijven – docenten te vragen of wij binnen verschillende colleges de studenten zouden mogen oproepen om de enquête in vullen. Dit was niet nodig omdat wij voldoende respons hadden.

Respons en non-respons

We hebben de enquête op 4 april 2018 opgestuurd. Na een week hadden er rond de 100 studenten gereageerd. We merkten echter dat de respons per dag minder werd. Het kan zijn dat sommige studenten het mailtje wel hadden gelezen, maar zijn vergeten te reageren, daarom hebben we toen nog een herinneringsmail gestuurd naar alle studenten. We hadden ervoor kunnen kiezen om geen herinneringsmail te sturen omdat we op dat moment al op een respons van 25 procent zaten. Wij vinden en vonden het echter belangrijk dat zo veel mogelijk van de studenten de enquête zouden invullen. Uiteindelijk hebben de studenten anderhalve week de tijd gehad om te reageren en zijn we op een aantal van 150 respondenten gekomen. Dit zijn 150 van de 398 studenten en beslaat 38 procent van de populatie.

Zoals hierboven beschreven heeft 38 procent van de populatie gereageerd, wat dus betekent dat 62 procent niet gereageerd heeft. Dit zou kunnen liggen aan het feit dat studenten het onderwerp niet relevant vinden. Een groot gedeelte van de respondenten, zo blijkt uit de onderzoeksresultaten die we later in dit onderzoeksverslag verder zullen toelichten, die de enquête heeft ingevuld heeft zelf ervaringskennis. Zij zullen de enquête misschien sneller invullen dan iemand die geen ervaringskennis heeft omdat het onderwerp minder dicht bij desbetreffende student ligt. Ook kunnen er studenten zijn die niet of nauwelijks hun mail lezen en daardoor deze enquête niet hebben meegekregen. Onder andere de derdejaars studenten zijn minstens vier dagen in de week druk met stage. Zij komen maar één dag in de twee weken op school. Dit kan eraan bijdragen dat zij minder op hun schoolmail kijken.

Evaluatie enquête

Het contactleggen met studenten ging goed. We stuurden hen de enquête op en vroegen hen hierbij om ons te helpen met ons onderzoek deze voor ons in te vullen. De mail met enquête stuurden wij op een doordeweekse avond op en de ochtend daarop hadden wij al vijfendertig reacties ontvangen. Op een gegeven moment kwamen er geen reacties meer bij, daarom stuurden wij ongeveer anderhalve week later een herinneringsmail met een deadline voor het invullen van de enquête. Deze mail zorgde ervoor dat het aantal respondenten iets toenam. Uiteindelijk zijn we tevreden met het aantal respondenten die de enquête heeft ingevuld. Wat ons opviel is dat er een aantal studenten waren die ons een persoonlijk bericht stuurden om ons succes te wensen en/of omdat zij geïnteresseerd waren in het onderwerp en de uitkomsten van ons onderzoek. Hier zullen wij op in spelen door hen de mogelijkheid te geven om bij de eindpresentatie te zijn. Tijdens het ontvangen van de resultaten merkten wij dat er wat foutjes in de enquête zaten. Zo vroegen wij studenten hoe zij ervaringsdeskundigheid definiëren. De definitie die wij zelf hanteren stond er echter niet concreet in. Wij hebben als onderzoeksgroep besproken of wij de enquête moesten aanpassen. Dat zou alleen betekenen dat een deel van de respondenten andere antwoordmogelijkheden zou krijgen dan de respondenten die daarvoor de enquête hebben ingevuld. Daarom hebben wij ervoor gekozen om de vraag te laten voor wat het is.

2.1.3 Analysemethoden

Voorafgaand aan de enquête en de analyse van de enquête, hebben wij een plan gemaakt hoe wij de dataverzameling en data-analyse willen vormgeven. Er zijn geen afwijkingen in ons plan van aanpak en de uiteindelijke uitwerking. Hieronder kunt u lezen hoe wij de dataverzameling en data-analyse concreet hebben uitgewerkt.

Dataverzameling

De enquête die is verspreid onder de studenten, is gemaakt in Google Forms en kent vooraf bepaalde vragen zoals beschreven in [bijlage 1](#). Google Forms heeft alle ingevulde enquêtes direct online opgeslagen. Nadat de deadline voor het invullen was verstreken, hebben wij de resultaten gedownload op de laptop en deze resultaten omgezet in een spreadsheet in Excel. In Excel hebben wij gewerkt met een datamatrix: dit houdt in dat de verzamelde gegevens per eenheid zijn genoteerd.

Data-analyse

De resultaten van de enquête hebben wij geanalyseerd aan de hand van een datamatrix in Excel. Dit houdt in dat de resultaten van de enquête in een rechthoekig werkblad in rijen en kolommen zijn ingevuld (Verhoeven, 2011, p. 263). Omdat wij bij de dataverzameling gebruik hebben gemaakt van Google Forms, was het niet nodig om de resultaten zelf in een datamatrix te verwerken. Vanuit Google Forms konden wij de gegevens overzetten in een datamatrix in Excel. Wij hebben ervoor gekozen om met een datamatrix te werken omdat hierin duidelijk en overzichtelijk de resultaten worden weergegeven. Vanuit deze datamatrix is het gemakkelijk om verschillende meetniveaus op de variabelen toe te passen. Wij hebben zowel ordinale als nominale meetniveaus toegepast. Hiermee hebben wij bijvoorbeeld berekend wat de gemiddelde leeftijd is of hoe vaak een bepaald antwoordmogelijkheid is ingevuld. Voor de analyse van de datamatrix en de daarbij horende meetniveaus hebben wij voornamelijk beschrijvende statistiek toegepast. Dit houdt in dat wij hebben gekeken naar welke patronen en kenmerken er uit de datamatrix naar voren zijn gekomen (Tilburg University, z.d.). Om inzichtelijk te krijgen wat deze patronen en kenmerken zijn hebben wij univariate analyses gebruikt in de vorm van frequentieverdelingen en grafieken (Verhoeven, 2011, p. 270). Deze dienen ter ondersteuning van de samenvatting van de resultaten.

Er zit ook één open vraag in de enquête. Hiervoor wilden wij de vier fasen van Boeije (2012) hanteren. Het gaat om de volgende vier stappen: exploratie, specificatie, reductie en integratie. Tijdens het analyseren merkten wij echter dat dit niet handig was. Deze vraag was namelijk niet zozeer een vraag, maar diende slechts als toelichting op het antwoord dat de student op de vorige vraag had gegeven. Alle toelichtingen konden dan ook worden ondergebracht onder één van de antwoordopties van de vorige vraag. Wij hebben in de analyse de antwoorden slechts gebruikt als kwalitatieve ondersteuning. Concreet houdt dit in dat wij de enkele antwoorden hebben geciteerd in de weergave van de resultaten. Hierdoor wordt voor zowel ons als onderzoeksgroep als voor u als lezer, duidelijk wat de achterliggende motivatie van de student is om te kiezen voor een bepaald antwoord.

2.2 Onderzoeksgroep Docenten

De populatie van deze onderzoekseenheid bestaat uit alle docenten die werken binnen de opleiding Social Work van Hogeschool Viaa. Onder docenten verstaan wij hen die zich bezighouden met het begeleiden of lesgeven van studenten. In totaal gaat het om 31 docenten. Door onderzoek te doen onder deze docenten, wilden wij antwoord krijgen op deelvraag 2 en 3:

“In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?”

&

“Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?”

Wij werken met twee verschillende meetinstrumenten binnen deze onderzoeksgroep, namelijk een enquête en een groepsinterview. Dit is de reden dat wij verder in dit onderdeel steeds de gang van zaken bij beide meetinstrumenten apart bespreken.

De Enquête aan docenten van de opleiding Social Work

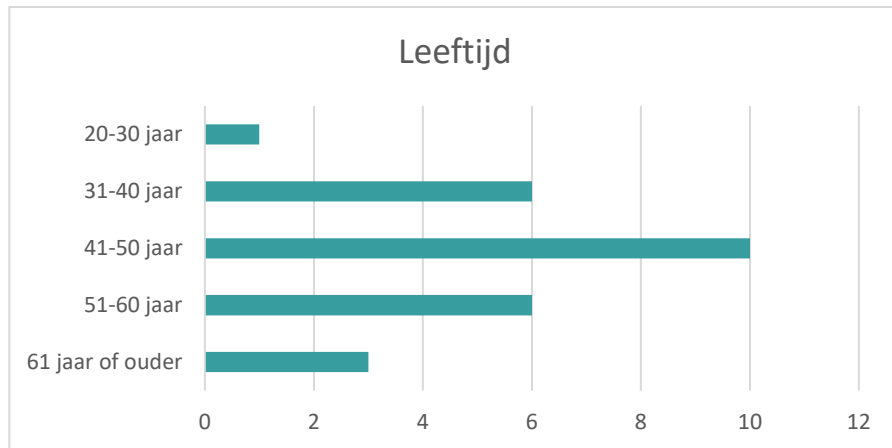
Onder de docenten hebben wij een internet enquête uitgezet; welke zal worden toegelicht onder het kopje ‘Meetinstrument’. Hieronder zullen wij beschrijven welke steekproef wij hebben getrokken en wat de demografische gegevens van de onderzoeksgroep zijn. Daarnaast zullen wij iets vertellen over de representativiteit, validiteit en kwaliteit van het onderzoek.

Steekproef

De populatie van deze onderzoeksgroep betreft alle docenten Social Work van Viaa die zich bezighouden met het begeleiden of lesgeven van studenten. Dit zijn in totaal 31 docenten. Omdat het hier een kleine populatie betreft, hebben wij ervoor gekozen om een aselechte steekproef te trekken. Dit betekent dat alle docenten een gelijke kans hebben om deel te nemen aan ons onderzoek (Boeije et al., 2009, p. 271). In de loop van het onderzoek merkten wij dat docenten zich betrokken voelden bij het onderzoek waren en zich bereid toonden om mee te werken aan een enquête of interview. Om deze twee redenen wilden wij geen docenten vooraf buitensluiten. Van één docent wisten wij vooraf dat wij geen respons zouden krijgen. Deze docente was namelijk met zwangerschapsverlof.

Demografische gegevens

De populatie van ons onderzoek – docenten Social Work van Hogeschool Viaa – bestaat uit 31 docenten. Hiervan zijn 12 docenten man en 19 docenten vrouw. Als we kijken naar de groep respondenten dan zien wij dat 11 respondenten man zijn en 15 respondenten vrouw. Daarbij laten de resultaten van de enquête (zie figuur 2.3) zien dat tien respondenten tussen 41 en 50 jaar oud zijn; dit is gelijk de grootst vertegenwoordigde leeftijdscategorie. Onder zowel de leeftijdscategorie 31-40 jaar als 51-60 jaar vallen 6 respondenten. Er zijn 3 respondenten die 61 jaar of ouder zijn en er is slechts 1 respondenten tussen de 20 en 30 jaar oud.

Figuur 2.3, Leeftijdsfrequentie docenten in aantallen

Representativiteit, validiteit en kwaliteit

Van de 31 docenten hebben maar liefst 27 docenten uiteindelijk de enquête ingevuld. Echter heeft respondent 27 de enquête ingevuld nadat de gegevens reeds waren geanalyseerd. Hierdoor zijn alleen de gegevens van de eerste 26 respondenten verwerkt. De hoge respons draagt bij aan de representativiteit van dit onderzoek. Verhoeven (2014) stelt dat de respons ongeveer 30 procent moet zijn, wil een onderzoek representatief zijn. Uitgaande van de 26 docenten wiens enquêtes geanalyseerd zijn, ligt ons percentage op 84 procent. De kans is daarmee groot dat de resultaten een goede afspiegeling zijn van de gehele populatie. We zien echter wel dat er verhoudingsgewijs meer mannen (91 procent) dan vrouwen (79 procent) de enquête hebben ingevuld. Van één vrouwelijke docent wisten wij van tevoren al dat zij niet zou reageren in verband met een zwangerschapsverlof. Daarnaast hebben wij ook bij deze enquête gebruik gemaakt van begripsvaliditeit. De begrippen zijn overgenomen vanuit de studenten enquête, zodat overal dezelfde begrippen worden gehanteerd en hier (niet nog meer) verwarring over ontstaat (Verhoeven, 2014, p. 212). De begrippen zijn van tevoren gedefinieerd en komen (deels) voort uit de literatuur die is gebruikt in de theoretische inleiding. Over deze begrippen zijn vragen geformuleerd om zo daadwerkelijk de begrippen te kunnen meten. Hoe de vragen tot stand zijn gekomen, zal worden toegelicht onder het kopje 'Meetinstrument'.

Om de kwaliteit en betrouwbaarheid van het onderzoek onder deze onderzoeksgroep te vergroten, hebben wij allereerst gebruik gemaakt van triangulatie. Dit hebben wij gedaan door verschillende onderzoeksmethoden te hanteren (Verhoeven, 2014, p. 333). Niet alleen hebben wij een internet enquête afgenomen, wij hebben ook een focusgroep opgezet. Naar aanleiding van de resultaten van de enquête, hebben wij een groepsinterview gehouden met de focusgroep. Door middel van deze focusgroep hebben wij verdieping kunnen aanbrengen op de resultaten van de enquête. Op deze manier hebben wij vanuit verschillende invalshoeken naar de probleemstelling kunnen kijken. Als tweede hebben wij de enquête door buitenstaanders laten testen. Wij hebben aan studiegenoten gevraagd of zij de enquête van feedback wilden voorzien. Deze feedback hebben wij vervolgens in de enquête verwerkt.

Het interview met de focusgroep

Steekproef

Voor de focusgroep wilden wij graag zes tot tien docenten gelijktijdig interviewen omdat dit aantal vanuit de literatuur geadviseerd wordt (van Assema, Mesters & Kok, 1992). De docenten die wij wilden uitnodigen voor de focusgroep zijn deels selectief en deels aselectief gekozen. Op dit moment bestaan er binnen de opleiding Social Work drie kerngroepen: Jeugd, Zorg, Welzijn en Samenleving. Deze kerngroepen zijn de uitstroomprofielen waarin de student kan afstuderen en hebben elk een (deels) ander programma. Uit elke kerngroep hebben wij drie docenten gevraagd om mee te werken aan het interview. Daarnaast hebben wij één van de studentcoördinatoren, één docent uit de leerlijn beroepshouding en één decaan gevraagd om mee te werken. Wij hebben voor deze selectie gekozen omdat wij het belangrijk vonden dat er in het interview een goede afspiegeling zou zijn van het team. Wij hoopten dat er vanuit elke functie of groep één of twee docenten bij het focusgroep interview aanwezig zouden zijn. Hoewel het er eerst op leek dat we het interview met een groep van 6 tot 8 docenten zouden houden, waren er toch nog een aantal afmeldingen. Bij het interview waren er uiteindelijk vier docenten aanwezig: één docent vanuit de kerngroep Jeugd, één docent vanuit de kerngroep Zorg, één docent vanuit de kerngroep Welzijn & Samenleving en één docent vanuit de leerlijn beroepshouding.

Demografische gegevens

Hierboven is reeds beschreven vanuit welke kerngroepen of leerlijn de vier aanwezige docenten komen. Deze docenten vallen in de leeftijdscategorie 41/50 jaar en 51-60 jaar. Twee van hen zijn man en twee van hen zijn vrouw. Om de anonimiteit te waarborgen hebben wij ervoor gekozen om geen verdere gegevens te noemen. Dit zullen wij onder het kopje 'Onderzoeksprocedure' verder toelichten.

Representativiteit, validiteit en kwaliteit

Zoals hiervoor benoemd was er bij het groepsinterview uit elke kerngroep en uit de leerling beroepshouding één docent aanwezig. Van tevoren hadden wij graag gewild dat er zes tot acht docenten bij het groepsinterview aanwezig zouden zijn. Een belemmering waar wij mee te maken hadden is dat het lastig is voor docenten om op eenzelfde datum, tijdstip en plaats bij elkaar te komen. Iedere genodigde docent heeft zijn of haar eigen agenda. Toch was er tijdens het groepsinterview wel een redelijke afspiegeling van het team doordat de aanwezige docenten uit verschillende kerngroepen/leerlijnen kwamen. Dit draagt bij aan de externe validiteit van ons onderzoek (Verhoeven, 2011, p. 125). Daarnaast hebben wij in het groepsgesprek teruggerepen op de door de docenten ingevulde enquête. Wij hebben gevraagd of de docenten – aan het einde van het groepsinterview – de enquête anders zouden invullen dan hoe zij hem de eerste keer hebben ingevuld. Dit is een vorm van triangulatie (Verhoeven, 2014, p. 333) waarbij wij op twee momenten de verschillende begrippen hebben gemeten onder de docenten.

2.2.1 Meetinstrumenten

Om deze twee deelvragen zo goed mogelijk te kunnen beantwoorden, is gebruik gemaakt van zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve onderzoeksmethode. Dit wordt ook wel triangulatie (Verhoeven, 2014, p. 333) genoemd. De reden dat wij triangulatie hebben gebruikt is omdat kwalitatief onderzoek zich meer richt op de betekenis en de context en kwantitatief onderzoek zich richt op het meetbaar maken van verschijnselen (Verhoeven, 2014, p. 121 & p. 147). Volgens Verhoeven (2014) kunnen deze onderzoeksvormen elkaar goed aanvullen. De kwantitatieve methode heeft in ons onderzoek de vorm van een internet enquête. De kwalitatieve methode heeft de vorm van een groepsinterview afgenomen bij een focusgroep. Eerst bespreken wij de enquête en vervolgens het interview met de focusgroep.

Enquête aan docenten van de opleiding Social Work

Allereerst hebben wij ervoor gekozen om surveyonderzoek te verrichten in de vorm van een internet enquête. Deze kwantitatieve onderzoeksmethode gaf ons de kans om cijfermatige gegevens te verzamelen over de kennis, houding en motivatie van de docenten (Verhoeven, 2014, p. 122). De populatie van deze onderzoeksgroep is niet erg groot; zoals eerder benoemd gaat het om 31 docenten. Wij wilden echter graag van zoveel mogelijk docenten weten in hoeverre zij gemotiveerd, bereid en toegerust zijn om les te geven in ervaringsdeskundigheid. In de aanloop van het onderzoek merkten wij dat veel docenten een drukbezette agenda hadden. Voor ons als onderzoeksgroep was het niet haalbaar om alle docenten individueel te interviewen; gezien de tijd en groeps grootte. Het plannen van enkele groepsinterviews leek daarnaast een onmogelijke opgave door de vele werkzaamheden van de docenten. De internet enquête is een gemakkelijk en snel meetinstrument, die in vrij korte tijd door de docenten ingevuld kan worden (Verhoeven, 2014, p. 230). Een voordeel van het afnemen van enquêtes wat betreft de betrouwbaarheid van de antwoorden, is dat wij als onderzoekers geen invloed hebben kunnen uitoefenen op de keuze van de docenten als het gaat om antwoord geven. Wij waren namelijk niet aanwezig bij het afnemen van de enquêtes, omdat deze zelfstandig en op een plek naar keuze werden ingevuld. Daarbij is er in de enquête bij elke vraag de antwoordoptie “Anders” ingevoegd en zijn de antwoorden variërend. Dit zorgt ervoor dat een docent niet gedwongen wordt om in bepaalde richting te antwoorden. De enquête vergroot daarmee objectiviteit van ons onderzoek (Verhoeven, 2014, p. 64).

Het interview met de focusgroep

De resultaten van de internet enquête vormen een goede basis voor het antwoord op de deelvraag. Het geeft echter geen duidelijk beeld van de beleving van de docenten als het gaat om ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Het maakt ook niet duidelijk waarom docenten een bepaald antwoord hebben gegeven. Daarom is ervoor gekozen om ook een focusgroepsinterview af te nemen onder de docenten. Dit houdt in dat er meerdere docenten tegelijk werden geïnterviewd waarbij wij één afzonderlijk onderwerp hebben besproken (Swanborn, 2010). In dit geval was het onderwerp ‘ervaringsdeskundigheid in het onderwijs’. Het focusgroepsinterview bood ons als onderzoekers de mogelijkheid om door te vragen op de resultaten van de enquête en extra informatie te krijgen over de motivatie en beleving van de docenten. Daarnaast hebben wij bewust voor een focusgroepsinterview gekozen en niet voor het afnemen van individuele interviews. Een focusgroepsinterview biedt de respondenten namelijk de mogelijkheid om niet alleen met ons als onderzoekers maar ook met elkaar als respondenten in gesprek te gaan (Verhoeven, 2014, p. 156). De twee deelvragen die zich richten op de docenten, hebben betrekking op de bereidheid, motivatie en toerusting van de docenten. Dit speelt echter niet alleen op individueel niveau, maar ook op team niveau. Daarom vonden wij het belangrijk om te kijken hoe men als (afspiegeling van het) team tegenover ervaringsdeskundigheid staat.

2.2.2 Onderzoeksprocedure

In de onderzoeksprocedure kunt u lezen hoe wij de respondenten hebben benaderd om deel te nemen aan ons onderzoek. Tevens kunt u hier lezen wat uiteindelijk de respons is geweest en wat de non-respons was, ofwel, hoeveel aantal benaderde docenten er niet hebben meegedaan aan ons onderzoek. Eerst bespreken wij de onderzoeksprocedure die bij hebben gehanteerd bij de enquête aan docenten van de opleiding Social Work en vervolgens bespreken wij de onderzoeksprocedure bij het afnemen van het interview met de focusgroep.

De Enquête aan docenten van de opleiding Social Work

De verspreiding van de enquête is gedaan door het sturen van een e-mail. Hoe hoger het aantal respondenten, hoe representatiever de antwoorden zijn (Verhoeven, 2014, p. 198). Om de respons zo hoog mogelijk te laten zijn, is ervoor gekozen om docenten te e-mailen naar hun Vaa account. Dit is een account waarop alle docenten actief zijn. Hierin hebben wij een oproep tot het invullen van de enquête geplaatst en tevens hebben wij hier de link naar de internet enquête in gezet. Daarnaast heeft onze opdrachtgever Janine Tromp de docenten mondeling uitgenodigd om de enquête in te vullen. Er vond enige mate van zelfselectie plaats, omdat de docenten uiteindelijk zelf konden kiezen of zij de enquête wel of niet wilden invullen (Verhoeven, 2011, p. 202). Wij hebben na anderhalve week een herinneringsmail verstuurd, om de docenten die, om welke reden dan ook, de enquête nog niet hadden ingevuld te vragen om dit alsnog te doen.

Respons en non-respons

In eerste instantie hoopten wij onder de docenten op een respons op de enquête van minimaal 70%. Dit is een hoog percentage, maar wij hadden het idee dat dit haalbaar zou zijn. Het team van docenten Social Work is vrij kleinschalig en de lijstjes die er zijn, zijn kort. Van de 31 docenten hebben uiteindelijk 27 respondenten gereageerd. Hiervoor hebben wij reeds benoemd dat de gegevens van respondent 27 niet mee zijn genomen in de data-analyse. Als we uitgaan van de 26 respondenten wiens gegevens zijn geanalyseerd dan betekent dit dat 84 procent van de populatie heeft gereageerd. Wij denken dat dit mogelijk te maken heeft met het feit dat wij de docenten persoonlijk, wel per mail, hebben uitgenodigd om deel te nemen aan de enquête. Wij kunnen hieruit opmaken dat 16 procent niet (tijdig) heeft gereageerd; het gaat dan om 5 docenten. Wij weten dat er een docente met zwangerschapsverlof is, maar daarnaast kunnen er ook nog andere redenen zijn waarom niet elke docent de enquête heeft ingevuld. Deze redenen zijn echter niet duidelijk.

Het interview met de focusgroep

Wij hebben met onze opdrachtgever overlegd dat zij een aanbevelingsmail zou schrijven om docenten aan te moedigen om tijd vrij te maken voor het interview. Dit heeft zij dan ook gedaan. Daarnaast hebben wij docenten een mail gestuurd met daarin een datumprikker. In de datumprikker hadden wij hebben opgestuurd hadden we enkele data gezet waarbij de docenten aan konden geven of zij wel of niet konden komen. De vijf data die wij destijds hebben voorgesteld vielen op een maandag, dinsdag of woensdag omdat op die dagen de meeste docenten aanwezig zijn. In overleg met onze opdrachtgever hebben wij ervoor gekozen om bij de uitwerking van het interview de namen van de docenten te pseudonimiseren. Dit houdt in dat wij de echte namen van de docenten veranderd hebben in een verzonden naam (Vlaming, 2016). Wij hebben er niet voor gekozen om de docenten te anonimiseren. Het was namelijk

nodig om uitleg te geven over de achtergrond van de docenten om de representativiteit van het interview te kunnen onderbouwen. Door de gebruikte pseudoniemen is er echter wel enige privacy en kunnen de docenten naar ons idee niet direct herleid worden.

Respons en non-respons

Wij hebben in de voorloop naar het onderzoek gemerkt dat veel docenten enthousiast zijn over ons onderzoek en het onderwerp, namelijk ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa. De kans was daarom groot dat docenten bereid zouden zijn om mee te werken aan het groepsinterview. Voor de focusgroep wilden wij graag zes tot tien docenten gelijktijdig interviewen omdat dit aantal vanuit de literatuur geadviseerd wordt (van Assema, Mesters & Kok, 1992). We hebben naar 12 docenten die werkzaam zijn binnen de opleiding Social Work op hogeschool Viaa een uitnodiging verstuurd. Ons doel was om het gesprek met acht docenten te houden en uiteindelijk lukte het ons om dit gesprek met 4 docenten te houden. Hoewel het er eerst op leek dat we het interview met een groep van 6 tot 8 docenten zouden houden, waren er uiteindelijk toch nog een aantal afmeldingen. Er waren uiteindelijk 11 docenten die niet bij het interview konden zijn. Een belemmering waar wij mee te maken hadden is dat het lastig is voor docenten om op eenzelfde datum, tijdstip en plaats bij elkaar te komen. Iedere genodigde docent heeft zijn of haar eigen agenda. Zo was er een docent op vakantie, een docente waarvan haar kind ziek was en er was een docente die zelf ziek was.

Evaluatie enquête en focusgroepsinterview

Het contactleggen met docenten ging wat ons betreft goed. Hier kwam echter meer bij kijken, dan bij de studenten. Wij wilden alle docenten van de opleiding Social Work vragen om een enquête in te vullen voor ons onderzoek, maar daarnaast wilden wij een geselecteerde groep docenten benaderen om bij het groepsgesprek te zijn. Deze laatste groep docenten, die wij wilden uitnodigen om onderdeel van de focusgroep te zijn, stuurden we een datumprikker. Op deze manier konden zij zelf aangeven op welke dag zij wel of niet aanwezig wilden zijn. Een deel van de genodigden stuurden al snel een reactie terug, een ander deel deed dit pas later. Hoewel het er in eerste instantie uitzag dat bijna elke genodigde aanwezig kon zijn op de uitgekozen dag, was dit uiteindelijk niet het geval. Er konden uiteindelijk vier docenten aanwezig zijn. Wat betreft de enquêtes hebben wij meer geluk gehad, er zijn uiteindelijk zevenentwintig enquêtes ingevuld. De resultaten hiervan hebben wij mee kunnen nemen in ons groepsinterview met de focusgroep. Dit leverde interessante en aanvullende informatie op om te gebruiken als gespreksonderwerp. Het groepsgesprek ging over het algemeen goed. De sfeer was prettig en docenten reageerden niet alleen op de input van onze onderzoeksgroep, maar ook op elkaars input. Wat wij mee willen nemen voor een eventuele volgende keer is dat het beter zou zijn om meer structuur aan te brengen tijdens een groepsinterview. Af en toe was het zo dat we uitweken van de onderwerpen die wij graag wilden bespreken, waardoor we van sommige onderwerpen minder informatie hebben verkregen dan van andere onderwerpen en ook punten hebben besproken die niet zozeer relevant zijn voor dit onderzoek.

2.2.3 Analysemethode

Hier kunt u lezen hoe wij de gegevens uit de enquête en uit het interview met de focusgroep hebben geanalyseerd. Allereerst volgt de beschrijving van de enquête en vervolgens die van het interview.

De Enquête aan docenten van de opleiding Social Work

Dataverzameling

Net als de enquête die is verspreid onder de docenten, is ook deze enquête gemaakt met Google Forms. De enquête kent vooraf bepaalde die u kunt lezen in bijlage 2. Google Forms heeft alle ingevulde enquêtes direct online opgeslagen. Nadat de deadline voor het invullen was verstreken, hebben wij de resultaten gedownload op de laptop en deze resultaten omgezet in een spreadsheet in Excel. In Excel hebben wij gewerkt met een datamatrix: dit houdt in dat de verzamelde gegevens per eenheid zijn genoteerd (Verhoeven, 2014, p. 263).

Data-analyse

De resultaten van de enquête hebben wij geanalyseerd aan de hand van een datamatrix in Excel. Dit houdt in dat de resultaten van de enquête in een rechthoekig werkblad in rijen en kolommen zijn ingevuld (Verhoeven, 2011, p. 263). Omdat wij bij de dataverzameling gebruik hebben gemaakt van Google Forms, was het niet nodig om de resultaten zelf in een datamatrix te verwerken. Vanuit Google Forms konden wij de gegevens overzetten in een datamatrix in Excel. Wij hebben ervoor gekozen om met een datamatrix te werken omdat hierin duidelijk en overzichtelijk de resultaten worden weergegeven. Vanuit deze datamatrix is het gemakkelijk om verschillende meetniveaus op de variabelen toe te passen. Wij hebben zowel ordinale als nominale meetniveaus toegepast. Hiermee hebben wij bijvoorbeeld berekend hoe vaak een bepaald antwoordmogelijkheid is ingevuld. Voor de analyse van de datamatrix en de daarbij horende meetniveaus hebben wij voornamelijk beschrijvende statistiek toegepast. Dit houdt in dat wij hebben gekeken naar welke patronen en kenmerken er uit de datamatrix naar voren zijn gekomen (Tilburg University, z.d.). Om inzichtelijk te krijgen wat deze patronen en kenmerken zijn hebben wij univariate analyses gebruikt in de vorm van frequentieverdelingen en grafieken (Verhoeven, 2011, p. 270). Deze dienen ter ondersteuning van de samenvatting van de resultaten.

Het interview met de focusgroep

Dataverzameling

Voorafgaand aan het focusgroepsinterview hebben wij de aanwezige respondenten gevraagd of wij het gesprek mochten opnemen. Alle aanwezige docenten hebben aangegeven dat zij hier geen probleem mee hadden. Het opnemen van het gesprek is nodig om het gesprek te kunnen transcriberen. Wij hebben het focusgroepsinterview opgenomen met een voice recorder van Viaa en een persoonlijke telefoon van één van de onderzoekers. Wij hebben ervoor gekozen om te werken met twee opname apparaten om de kans te verkleinen dat de opname niet goed zou zijn of verloren zou gaan door technische mankementen. Tijdens het groepsinterview zaten wij met de respondenten in een rondje. Daarom hebben wij de opname apparaten op twee verschillende plekken gelegd; dit vergroot de kans dat alle respondenten goed te horen zijn op in ieder geval één opname apparaat. De opnames hebben wij opgeslagen op zowel de opname apparaten, de computer als op One Drive opgeslagen. Na het transcriberen van het interview, is de opname van de Voice Recorder van Viaa verwijderd. Dit om de privacy van de docenten te waarborgen.

Data-analyse

Voorafgaand aan het groepsinterview (kwalitatief) hebben wij de enquête geanalyseerd, zodat wij vervolgens een topiclijst konden maken aan de hand van de verkregen resultaten. Het groepsinterview was daardoor zowel een verdieping als een verbreding van de enquête. Wij hebben namelijk doorgevraagd op de bestaande resultaten, maar de docenten tevens de ruimte gegeven om nieuwe onderwerpen aan te dragen. Voor de analyse hadden wij vooraf in gedachten om de vierstappen methode te hanteren van Boeije (2012). Het gaat om de volgende vier stappen: exploratie, specificatie, reductie, integratie. Deze methode hadden wij in gedachten omdat het stappen zijn die bewust stil staan bij de informatie en de mogelijke begrippen die er in het interview naar voren zijn gekomen. Bij het exploreren wilden wij kijken naar de begrippen die er in ons materiaal zitten. Tijdens het analyseren merkten wij dat wij al snel keken naar de begrippen die naar voren waren gekomen uit de enquête. Dit waren namelijk de begrippen waar wij verdiepende informatie over wilden krijgen. Hierdoor ontstond er een iteratief proces waarbij eerst selectief hebben gecodeerd (Scribbr, 2017). Nadat wij deze begrippen hebben behandeld, hebben wij gekeken naar de rest van het interview. De overige informatie hebben wij weer behandeld volgens de stappen van Boeije (2012). Er waren enkele onderwerpen die vaak terugkwamen. Het vaak terugkomen van een bepaald onderwerp was voor ons een van de redenen om de informatie te coderen. Daarnaast hebben wij nogmaals het interview beluisterd en ook gelet op de manier waarop de docenten spraken. Op papier is namelijk niet altijd te zien of iets geïrriteerd of juist enthousiast wordt verteld. Voor ons als onderzoeksgroep is dit ook een interpretatie. Toch hebben wij wel gekeken of wij opvallende zaken konden ontdekken in de manier van communicatie van de docenten. Het gaat dan bijvoorbeeld om zinnen die veel harder werden uitgesproken. In bijlage 9 kunt u de codering van het focusgroepsinterview vinden en de codeboom die daaruit is ontstaan. Uiteindelijk zijn wij tot de onderstaande vijf thema's gekomen.

- ❖ Motivatie en bereidheid
- ❖ Kennis en vaardigheden docenten
- ❖ Definitie ervaringsdeskundigheid
- ❖ Vormgeving (van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs).
- ❖ Werkveld

Opvallend was dat binnen deze thema's niet altijd een eenduidige lijn, mening of visie te ontdekken was. Gedurende het interview veranderde deze continu op zowel individueel als groepsniveau. Dit kan te maken hebben met dat ervaringsdeskundigheid als term en beroep nog in de kinderschoenen staat zoals ook uit de theoretische inleiding blijkt. Er zijn verschillende visies op de inzet van ervaringsdeskundigen en zo ook zijn er verschillende definities in omloop over ervaringsdeskundigheid (Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel, & Smulders, 2015, p. 6). Daarom is het voor velen nog zoeken wat voor hen de definitie van ervaringsdeskundigheid is en hoe ervaringsdeskundigheid in het onderwijs en in het beroep vormgegeven kan of moet worden. Na aanleiding van de analyse van het focusgroepsinterview hebben wij een samenvatting geschreven en hieruit een conclusie getrokken.

2.3 Onderzoeksgroep Organisaties

In principe bestaat de populatie van deze onderzoeksgroep uit alle organisaties in Nederland die werken met ervaringsdeskundigen. Hierin maken wij geen onderscheid tussen organisaties die werken met betaalde ervaringsdeskundigen en/of onbetaalde ervaringsdeskundigen. Door onder deze organisaties onderzoek te doen, willen wij antwoord krijgen op deelvraag 4:

“Welke wensen/eisen hebben organisaties met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?”

Het is ons echter onbekend hoeveel organisaties er precies werken met ervaringsdeskundigen. Uiteindelijk hebben wij een interview afgenomen bij de volgende vier organisaties, die allen werken met ervaringsdeskundigen:

- ❖ Novo | psychische/psychiatrische problematiek | Groningen
- ❖ GGZ Centraal | psychische/psychiatrische problematiek | Harderwijk
- ❖ Eleos | psychische/psychiatrische problematiek | Bosch en Duin
- ❖ Ixta Noa | psychische/psychiatrische problematiek | Groningen

Steekproef

Wij hebben een selecte steekproef getrokken. Om een zo goed mogelijk antwoord te krijgen op de deelvraag, wilden wij een zestal organisaties interviewen die zich niet allemaal met één en dezelfde doelgroep bezighouden. Een selecte steekproef kan bijdragen aan de representativiteit van het onderzoek, als er voor organisaties wordt gekozen die de populatie weerspiegelen (Verhoeven, 2014, p. 125). Dit bleek echter lastiger dan gedacht. Veel van de gekozen organisaties hadden niet de tijd of ruimte om mee te werken aan ons onderzoek. Uiteraard zijn wij blij dat wij vier organisaties hebben kunnen vinden die bereid waren om mee te werken aan ons onderzoek. Onze steekproef is nog steeds select omdat wij zelf de hierboven genoemde organisaties hebben uitgekozen. Echter is de steekproef iets minder select geworden, omdat wij niet de organisaties konden interviewen die onze voorkeur hadden.

Representativiteit

Het onderzoek onder naar deze populatie is slechts oriënterend. Het dient ter ondersteuning en is niet de hoofdlijn van ons onderzoek. De focus van dit interview ligt namelijk op de behoefte van de docenten en studenten van Viaa. Hiervoor benoemden wij al dat wij onderzoek wilden doen onder organisaties die werken met verschillende doelgroepen. Dit is niet gelukt. De zoektocht naar organisaties die werken met een andere doelgroep dan cliënten met psychische/psychiatrische problematiek was lastig. Niet alleen omdat deze organisaties minder bereid zouden zijn, maar ook omdat wij er minder van konden vinden. Wij kwamen toch al snel weer uit op organisaties die werken met cliënten die kampen met psychische/psychiatrische problematiek. Daardoor denken wij dat er binnen deze doelgroep meer organisaties zijn die met ervaringsdeskundigen werken. Dit onderzoek is dan ook voornamelijk representatief voor organisaties die werken met de hiervoor genoemde doelgroep.

2.3.1 Meetinstrumenten

Wij hebben onder de vier organisaties een interview afgenomen door middel van een zogeheten gestructureerd interview. Dit houdt in dat wij voor alle organisaties dezelfde vragenlijst hebben gehanteerd (Verhoeven, 2014, p. 155). Wij wilden graag weten wat de wensen en eisen van de instellingen zijn met betrekking tot de professionalisering van ervaringsdeskundigen. Hiervoor is het nodig om te weten welke definitie van ervaringsdeskundigheid de organisaties precies hanteren. Daarnaast is elke organisatie anders, dus de wensen en eisen kunnen ook betrekking hebben op de rol die de ervaringsdeskundige binnen een organisatie heeft. Wij kwamen erachter dat er veel open vragen nodig waren om de deelvraag te kunnen beantwoorden. Daarnaast hadden wij de verwachting dat er af en toe een extra vraag nodig zou zijn om een volledig antwoord te krijgen. Een interview leent zich goed voor het stellen van extra vragen omdat er direct contact is tussen de onderzoeker(s) en de geïnterviewde (Verhoeven, 2014, p. 155). De vragenlijst en hoe deze tot stand is gekomen, kunt u lezen in bijlage 3. Doordat wij onder alle organisaties dezelfde vragen hebben gesteld (gestructureerd interview), is het mogelijk om de antwoorden met elkaar te vergelijken. Hierdoor konden wij kijken of de organisaties dezelfde wensen/ eisen stellen aan ervaringsdeskundigen. Daarnaast hebben wij een proefinterview gehouden. Hierin hebben wij gekeken of wij door middel van de door ons opgestelde vragenlijst, de juiste informatie verkrijgen; informatie die relevant is voor de deelvraag.

2.3.2 Onderzoeksprocedure

De door ons uitgekozen organisaties hebben wij via de e-mail benaderd. De e-mailadressen van de organisaties hebben wij via internet gevonden. Het gaat dan ook om algemene e-mailadressen. Alle organisaties reageerden binnen één week. Als wij na deze week geen reactie hadden ontvangen, dan waren wij overgegaan op het telefonisch contacten van de organisaties. Dit was echter in deze situatie niet nodig. Voordat wij de e-mails verstuurden, hebben wij een brief opgesteld. Met deze brief hebben wij geprobeerd het belang van ons onderzoek uit te leggen en daarnaast de organisaties te enthousiasmeren om mee te werken aan ons onderzoek. Deze brief kunt u lezen in bijlage 8.

De vier interviews vonden allen plaats bij de desbetreffende organisaties. Deze interviews vonden plaats met één of twee medewerkers en één of twee leden van onze onderzoeksgroep. Voorafgaand aan het interview hebben wij aan de medewerkers gevraagd of zij het goed vonden dat wij het interview op zouden nemen. Hier hadden de verschillende medewerkers geen problemen mee. Tijdens het interview zelf hebben wij de gestructureerde vragenlijst afgenomen. Met al de vier de organisaties hebben wij afgesproken dat wij de resultaten van ons onderzoek met hen zullen delen. Daarbij hebben wij in overleg met de geïnterviewden afgesproken dat wij hun namen en de namen van de organisaties in dit onderzoek benoemen. Dit geeft namelijk informatie over de achtergrond van de geïnterviewde en de organisatie. Deze informatie kan helpend zijn voor het lezen en interpreteren van de resultaten zoals beschreven in hoofdstuk 3 van dit onderzoek.

Evaluatie interviews

Alle vier de organisaties toonden veel bereidheid om mee te werken aan ons onderzoek. Er was gemakkelijk tot een datum te komen en bij al deze organisaties waren wij van harte welkom. Dit merkten wij doordat wij warm werden ontvangen en er ruim de tijd voor ons interview was ingepland. Bij de vier organisaties hebben wij gestructureerde interviews afgenomen. Dat houdt in dat het interview verliep aan de hand van een vragenlijst die vooraf door ons was gemaakt. Bij het afnemen van de interviews merkten wij dat de geïnterviewden erg open waren. Alle vragen werden uitgebreid beantwoord. Er konden aanvullende vragen worden gesteld om een zo goed mogelijk antwoord te krijgen. Tegelijkertijd merkten wij ook dat het soms gemakkelijk was om af te dwalen van de vragenlijst. Doordat het zulke interessante interviews waren, was het verleidelijk om als interviewer door te vragen op thema's die niet helemaal bij de vragenlijst pasten. Echter was deze informatie wel nuttig voor ons onderzoek. Daarom waren niet alle interviews zo gestructureerd als wij van te voren hadden bedacht. Daarom geven wij de voorkeur om te spreken van half-gestructureerde interviews.

Dataverzameling

Bij de verschillende organisaties hebben we gestructureerde interviews afgenomen en opgenomen met een mobiele telefoon. Omdat de interviews bij de organisaties ter oriëntatie zijn, hebben wij de interviews samengevat en niet getranscribeerd. Het transcriberen van interviews kost daarbij veel tijd. De samenvattingen zijn zowel in Word als op OneDrive opgeslagen.

Data-analyse

Wij hebben gestructureerde interviews afgenomen en daardoor hebben de interviews allemaal dezelfde indeling qua vragen. Wij wilden namelijk graag per vraag de verschillende antwoorden van de organisaties vergelijken. Om deze reden hebben wij ervoor gekozen om allereerst per vraag samen te vatten welk antwoord de organisaties hebben gegeven. Op deze manier konden wij overzichtelijk de verschillende antwoorden met elkaar vergelijken. Deze samenvattingen hebben wij vervolgens in een tabel gezet. In deze tabel staan horizontaal de instellingen, en verticaal de verschillende antwoorden. Op deze manier hebben wij een overzicht gecreëerd van de verkregen antwoorden. Om te beslissen wat precies de samenvatting is, hebben wij gekeken welk deel van het antwoord daadwerkelijk antwoord gaf op de vraag. Als onderzoeksgroep merkten wij binnen de interviews dat er vaak informatie werd gegeven die niet perse antwoord geeft op de vraag. Deze informatie was soms wel interessant, maar niet relevant voor de beantwoording van de deelvraag en daarom niet opgenomen in de tabel. Vervolgens zijn wij per vraag gaan kijken of er patronen te ontdekken waren. Wij hebben bijvoorbeeld gekeken of er overlap in de verschillende antwoorden was. Onder de tabel hebben wij vraag samengevat welke patronen ons zijn opgevallen.

3 | Resultaten

In deel vier van dit onderzoek laten wij u graag onze resultaten van het ons onderzoeksproces zien. Het gaat hier om de resultaten van de enquête die is ingevuld door studenten, de enquête die is ingevuld door docenten, het interview dat wij hebben gehouden met de focusgroep van docenten binnen de academie Social Work en de interviews die wij hebben gehouden met medewerkers van vier verschillende organisaties die werken met ervaringsdeskundigheid. U kunt in dit deel van het onderzoek uitgebreid lezen welke meetinstrumenten wij hebben gebruikt en wat de reden van het gebruik hiervoor is. Vervolgens kunt u hier lezen hoe de dataverzameling is verlopen, wat de respons was, wat de non-respons was en welke data-analyse wij hebben gemaakt. De resultaten die wij hebben gekregen middels dataverzameling hebben wij geanalyseerd en verwerkt in samenvattingen, figuren en tabellen, om een helder beeld te scheppen van wat wij daadwerkelijk aan data hebben verzameld en om te zien welke opvallendheden er zijn.

3.1 Enquête studenten

Om antwoord te krijgen op deelvraag 1: “In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?” hebben wij een enquête verstuurd naar alle huidige studenten van de opleiding Social Work van Viaa. De resultaten die wij uit deze enquête hebben verkregen, zijn hieronder beschreven. Niet alle vragen zijn door hetzelfde aantal respondenten beantwoord. Dit komt omdat er enkele vragen zijn die specifiek zijn voor studenten die een periode van ontwrichting en herstel hebben gemaakt. Er zijn ook vragen die alleen zijn gesteld aan de studenten die in de enquête hebben aangegeven behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs gericht op ervaringsdeskundigheid. Daarom zal er per figuur, figuur en figuur worden aangegeven om hoeveel respondenten het gaat.

Definitie ervaringsdeskundigheid

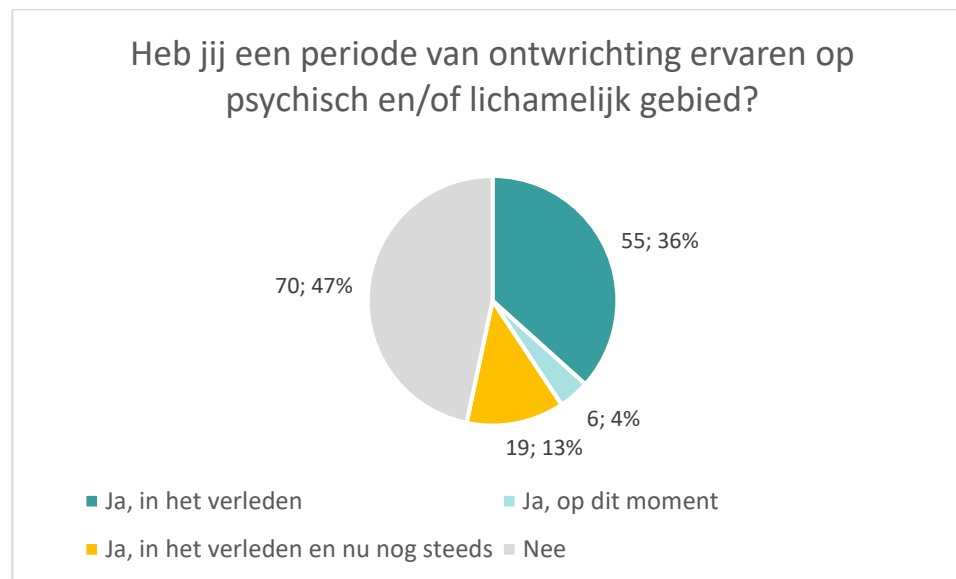
Er zijn verschillende definities van ervaringsdeskundigheid. Daarom hebben wij gevraagd aan studenten wanneer zij iemand ervaringsdeskundig vinden. In figuur 3.1 is te zien dat de respondenten vijf verschillende antwoorden konden geven. Maar liefst de helft van de respondenten vindt iemand ervaringsdeskundig wanneer hij of zij een cursus of opleiding tot ervaringsdeskundige heeft gevolgd. Maar dan een kwart antwoord dat iemand ervaringsdeskundig is wanneer hij een periode van herstel heeft meegemaakt. Voor 17 procent is het voldoende wanneer iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest. Slechts 3 procent antwoordt dat iemand ervaringsdeskundig is op het moment dat hij in aanraking is geweest met de hulpverlening. Er is dus verschil in mening over de definitie van ervaringsdeskundigheid onder de studenten.

Antwoord	%	Frequentie
Op het moment dat iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest	17	25
Op het moment dat iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening	3	5
Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt	28	42
Op het moment dat iemand een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige	50	75
Anders	2	3
Respondent 8: 'Het moment waarop iemand ervaring op doet positief of negatief op welk gebied dan ook'		
Respondent 76: 'op het moment dat iemand ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt en weet hoe hij deze kan toepassen om cliënten met dezelfde diagnose kan motiveren en kracht kan geven'		
Respondent 130: 'Op het moment dat iemand iets heeft ervaren dat hij kan inzetten om anderen te helpen. Een opleiding is niet perse nodig vind ik(wel goed dat het er is), maar er moet in ieder geval de capaciteit en vaardigheid in iemand zitten om je ervaring in te schakelen om anderen te helpen. Pas dan vind ik dat iemand een ervaringsdeskundige is'		
Totaal aantal respondenten	150	

Figuur 3.1, Definitie ervaringsdeskundigheid studenten

Ontwrichting en herstel

Van de 150 respondenten hebben 80 studenten een periode van ontwrichting op psychisch en/of lichamelijk gebied meegemaakt. De periode van ontwrichting verschilt: 55 studenten hebben deze periode in het verleden meegemaakt, 19 studenten hebben zowel in het verleden als op dit moment te maken met ontwrichting en 6 studenten hebben enkel nu te maken met ontwrichting. Figuur 3.2 maakt inzichtelijk hoe de verhoudingen precies liggen. De 53 procent die uit dit onderzoek komt ligt hoger dan het percentage van 33 procent dat uit het onderzoek van onder andere hogeschool Windesheim en Utrecht naar voren kwam (zie §1.2.1.2).

Figuur 3.2, Ontwrichting bij studenten

Als het gaat om de problematiek die de studenten hebben ervaren, dan zien we in figuur 3.1 dat er twee soorten problematiek uitspringen. Veel studenten geven aan dat zij op dit moment of in het verleden te maken hebben gehad met een depressie (30 studenten) of gezinsproblematiek (31 studenten). Verslaving, trauma, persoonlijkheidsproblematiek, problematiek voor het 18de levensjaar en lichamelijke problematiek zijn ingevuld door 10 a 20 studenten. Opvallend is dat er 16 keer het antwoord anders is ingevuld. Bij de 'Anders' antwoorden in figuur 3.1 is te zien dat twee studenten aangeven dat zij ontwrichting hebben ervaren door een burn-out, drie studenten door een angststoornis en twee studenten door PTSS.

Soort problematiek	Frequentie
Verslaving	10
Psychose	1
Schizofrenie	0
Eetstoornis	8
Depressie	30
Trauma	14
Autisme Spectrum Stoornis (ASS)	1
Persoonlijkheidsproblematiek	14
Problematiek voor het 18 ^{de} levensjaar	18
Gezinsproblematiek	31
Financiële problematiek	5
Lichamelijke problematiek	13
Anders	16
	Respondent 3: 'Dwangstoornis'
	Respondent 7: 'Rouw'
	Respondent 16: 'PTSS'
	Respondent 29: 'PTSS, uithuisplaatsing'
	Respondent 31: 'Angstaanvallen'
	Respondent 49: 'Burn out'
	Respondent 50: 'Psychosomatische klachten in combinatie met angst'
	Respondent 82: 'Ouder met psychische problematiek en scheiding van ouders'
	Respondent 83: 'ADHD'
	Respondent 87: 'schizofreniespectrum. Emotiehantering. Negatieve emoties kwamen in agressieve beelden in me op, omdat ik het lastig vond die te hanteren'
	Respondent 94: 'Angststoornis'

	Respondent 110: 'Burn out'
	Respondent 121: 'Angststoornis'
	Respondent 131: 'Conversie stoornis'
	Respondent 147: 'Obsessieve compulsieve stoornis'
Totaal aantal respondenten	80

Figuur 3.3, Soort problematiek studenten

Professionele hulp

Van de 80 respondenten die te maken hebben gehad met een periode van ontwrichting, geeft 86 procent aan dat hij professionele hulp heeft ontvangen. Figuur 3.4 geeft weer dat de meeste respondenten nu of in het verleden hulp kregen van een psycholoog. Uit de enquête blijkt dat 35 studenten naast het voeren van gesprekken met een psycholoog, ook andere vormen van hulp ontvingen van bijvoorbeeld een maatschappelijk werker en/of huisarts. Er zijn ook respondenten die aangeven dat zij een andere vorm van professionele hulp hebben ontvangen. De 'anders' antwoorden variëren van 'alternatieve therapie' (twee studenten) tot hulp vanuit school (drie studenten). Er is geen vast kader van hoe erg problematiek moet zijn om professionele hulp te ontvangen, maar we kunnen wel concluderen dat voor 86 procent de problematiek dusdanig was dat zij professionele hulp nodig hadden. Deze hulp kan door zowel de student zelf als door het netwerk zijn ingeschakeld.

Van de overige 11 respondenten geven 2 studenten aan dat zij helemaal geen hulp hebben ontvangen. De andere 9 studenten laten weten dat zij geen professionele hulp hebben ontvangen, maar wel hulp hebben kregen vanuit hun netwerk.

Antwoord	Frequentie	%	Soort hulp	Frequentie
Ja	69	86	Huisarts	18
			Maatschappelijk/sociaal werker	20
			Ervaringsdeskundige	4
			Psychiater	15
			Psycholoog	54
			Vertrouwenspersoon van een organisatie	7
			Kliniek	2
			Ziekenhuis	9
			Niet van toepassing, ik heb geen professionele hulp ontvangen	8
			Anders	12

Nee, maar wel hulp vanuit mijn netwerk	9	11
Nee, ik heb helemaal geen hulp ontvangen	2	3
Totaal	80	100

Figuur 3.4, Ontvangen van hulp

Inzetten van ervaringskennis

Van de respondenten die een periode van ontwrichting hebben meegemaakt, geeft meer dan driekwart aan dat zij graag als professional iets met hun eigen ervaring willen doen. In figuur 3.5 wordt echter duidelijk dat er verschil is in de manier waarop studenten dit zouden willen doen. Concreet gaat het om de volgende 4 manieren: 1. Het willen inzetten van de eigen ervaringskennis maar niet perse als ervaringsdeskundige (43 procent). 2. Als ervaringsdeskundige ten behoeve van cliënten met dezelfde soort problematiek als de student zelf heeft ervaren (32 procent) 3. Als ervaringsdeskundige ten behoeve van cliënten met een ander soort problematiek (5 procent) 4. Het willen inzetten van de eigen ervaringen binnen het onderwijs (1 procent). Opvallend is dat acht studenten die zelf geen professionele hulp hebben ontvangen, wel graag zijn ervaring zou willen inzetten als professional.

Het grootste gedeelte van de studenten hoeft dus niet perse ervaringsdeskundige te worden, maar wil wel zijn eigen ervaringen inzetten ten behoeven van de cliënt. Respondent 148 zegt in de toelichting: “Ik zie mijn ervaringsdeskundigheid meer als aanvulling op wat ik verder heb geleerd tijdens de opleiding. Niet als een vereiste. Je hoeft niet zelf iets te hebben meegemaakt om de ander te kunnen helpen. Wel scheelt het in het begrip kunnen hebben vóór.” Wanneer men zijn ervaringen graag als ervaringsdeskundige wil gaan inzetten, is dit veelal met een doelgroep die eenzelfde soort problematiek heeft als de student. Respondent 82 laat bijvoorbeeld weten: “Ik vind het mooi, dat als je zelf iets heb meegemaakt op een bepaald gebied dat je anderen met ongeveer dezelfde situatie beter kan helpen. Omdat je dit zelf ook heb meegemaakt. Zo kan je je bijvoorbeeld veel beter inleven in de cliënt”.

Tien studenten geven aan dat zij hun ervaringen niet willen inzetten en dit wordt aangevuld door een student die ‘Anders’ heeft ingevuld: “Niet een officiële diagnose ontvangen; alleen aangeduid als disfunctioneel eetpatroon. Om die reden vind ik mijzelf niet geschikt”. Twee studenten geven onder ‘Anders’ aan dat zij er nog niet over uit zijn of zij hun ervaringen als professional willen inzetten.

Antwoord	%	Frequentie
Ja, als ervaringsdeskundige ten behoeve van cliënten met dezelfde soort problematiek	32	26
Ja, als ervaringsdeskundige ten behoeve van cliënten met een ander soort problematiek	5	4
Ja, maar ik hoef niet perse ervaringsdeskundige te worden	43	34
Ja, ik zou mijn ervaringen graag willen inzetten binnen het onderwijs	1	1
Nee	13	10
Anders	6	5
<i>Respondent 5: 'Niet een officiële diagnose ontvangen; alleen aangeduid als disfunctioneel eetpatroon. Om die reden vind ik mijzelf niet geschikt'</i> <i>Respondent 50: 'Ik zou het inzetten wanneer het ter sprake komt. Maar wil dit niet perse delen binnen mijn werk'</i> <i>Respondent 100: 'Door de ervaring word je gevormd. Deze vorming neem je mee en gebruik je weer in je werk. De opleiding SW vult deze ervaring verder aan en onderbouwt het ook'</i> <i>Respondent 107: 'Hier denk ik nog over na'</i> <i>Respondent 133: 'Ik weet het nog niet'</i>		
Totaal	100	80

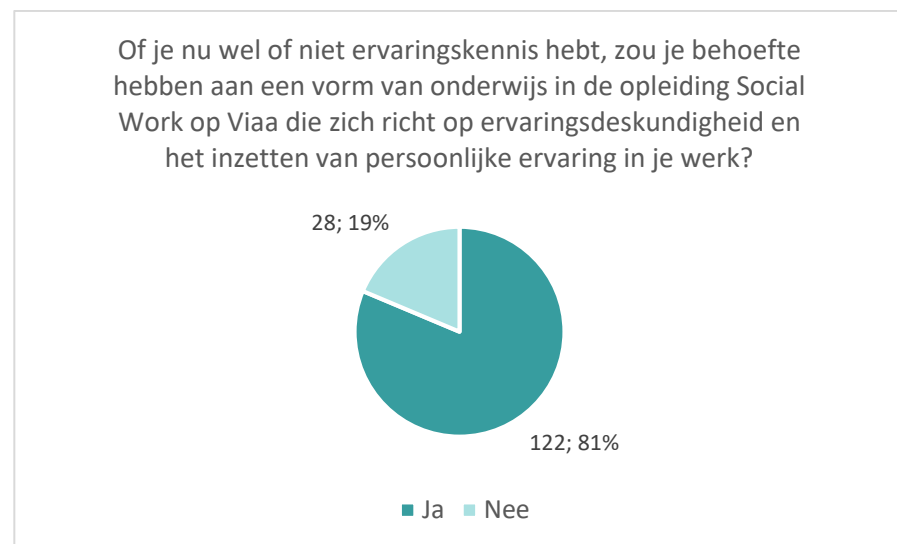
Figuur 3.5, Inzetten van eigen ervaringen

Behoefte aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid

Aan alle 150 respondenten hebben wij gevraagd of zij behoefte hebben aan een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Van hen geven 122 studenten aan dat zij hier inderdaad behoefte aan hebben (figuur 3.7). Als onderzoekers werden wij nieuwsgierig hoe de verdeling is tussen studenten met of zonder ontwrichting en het wel of niet behoefte hebben aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Om deze reden hebben wij een kruisfiguur gemaakt, zoals te zien is in figuur 3.6. Van de 80 studenten die een periode van hebben ontwrichting hebben meegemaakt, heeft 85 procent behoefte aan een vorm van onderwijs. Van de 70 studenten die geen periode van ontwrichting heeft meegemaakt, heeft 77 procent behoefte aan een vorm van onderwijs. We zouden dus kunnen stellen dat de behoefte aan onderwijs onder studenten met ontwrichting, iets groter is dan onder de studenten zonder ontwrichting.

	Wel ontwrichting	Geen ontwrichting	Totaal
Wel behoefte	68 85 %	54 77 %	122
Geen behoefte	12 15 %	16 23 %	28
Totaal	80 100 %	70 100 %	150 100 %

Figuur 3.6, Behoefte aan onderwijs

Figuur 3.7 Behoefte aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid

Wat studenten willen leren

Om te achterhalen wat de studenten - die behoefte hebben aan vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid – zouden willen leren, hebben wij onderscheid gemaakt tussen studenten met en zonder ervaringskennis.

Veruit de meeste studenten met ervaringskennis geven aan dat zij graag willen leren hoe zij hun eigen ervaring kunnen inzetten ten behoeve van de cliënt (79 studenten). Als tweede volgt hoe men op gepaste wijze zijn verhaal kan vertellen aan cliënten (50 studenten). Deze beide opties hebben betrekking op direct contact met de cliënt. Verder willen studenten leren hoe zij – met hun ervaringskennis – een team kunnen versterken (37), hoe zij invloed kunnen uitoefenen op de stigma's in de maatschappij (41) en hoe zij invloed kunnen uitoefenen op het methodisch werken (39). Opvallend is dat de opties die gaan over het directe contact met de cliënt, vaker zijn ingevuld dan de overige opties; zie figuur 3.8. De optie: 'Ik heb geen ervaringskennis dus deze vraag is niet op mij van toepassing' is door 33 studenten ingevuld. Echter blijkt uit figuur 3.6 dat 54 studenten die deze vraag hebben ingevuld, geen ervaringskennis hebben. We zien daarbij dat 79 studenten hebben aangegeven dat zij willen leren hoe zij hun eigen ervaring kunnen inzetten ten behoeve van de cliënt, terwijl er slechts 68 studenten zijn die deze vraag hebben ingevuld én ervaringskennis hebben. Hieruit kunnen we concluderen dat studenten zonder ervaringskennis wel degelijk willen leren hoe zij hun ervaringen (al valt het niet onder onze definitie van ervaringskennis) willen zetten.

In figuur 3.9 zien we dat de meeste studenten zonder ervaringskennis de volgende 3 dingen willen leren: 1. 'Hoe mijn medestudenten of docenten met ervaring tegen het werkveld aankijken en hoe zij anders werken dan niet-ervaringsdeskundigen' (41 studenten) 2. 'Hoe ik als professional met ervaringsdeskundigen kan samenwerken' (43 studenten) en 3. 'Hoe ik mijn eigen ervaring met kwetsbaarheid kan inzetten ten behoeve van de cliënt' (44 studenten). Slechts 20 studenten hebben aangegeven te willen leren wat ervaringsdeskundigheid precies inhoudt. Wij verwachten dat deze antwoordoptie minder vaak is ingevuld omdat de studenten al bekend zijn met ervaringsdeskundigheid. De andere opties zijn namelijk zo vaak ingevuld dat het onwaarschijnlijk is dat zij niet geïnteresseerd of niet bekend zijn met ervaringsdeskundigheid.

Antwoord	Frequentie
Hoe ik mijn eigen ervaring kan inzetten ten behoeve van de cliënt	79
Hoe ik op gepaste wijze mijn verhaal aan cliënten kan vertellen	50
Hoe ik als ervaringsdeskundige een team kan versterken	37
Hoe ik als ervaringsdeskundige invloed kan hebben op het methodisch werken	39

Hoe ik als ervaringsdeskundige invloed kan uitoefenen op stigma's die er in de samenleving spelen	41
Ik heb geen ervaringskennis, dus deze vraag is niet op mij van toepassing	33
Anders	1
<i>Respondent 82: 'Als je zelf iets hebt meegemaakt en anderen op dit gebied gaat helpen kan dit ook heel confronterend zijn voor jezelf. Daar zou ik graag advies in willen. Hoe ga je met die confrontatie om. Zodat je anderen kunt helpen, maar dit niet te veel voor jezelf'</i>	
Totaal aantal respondenten	122

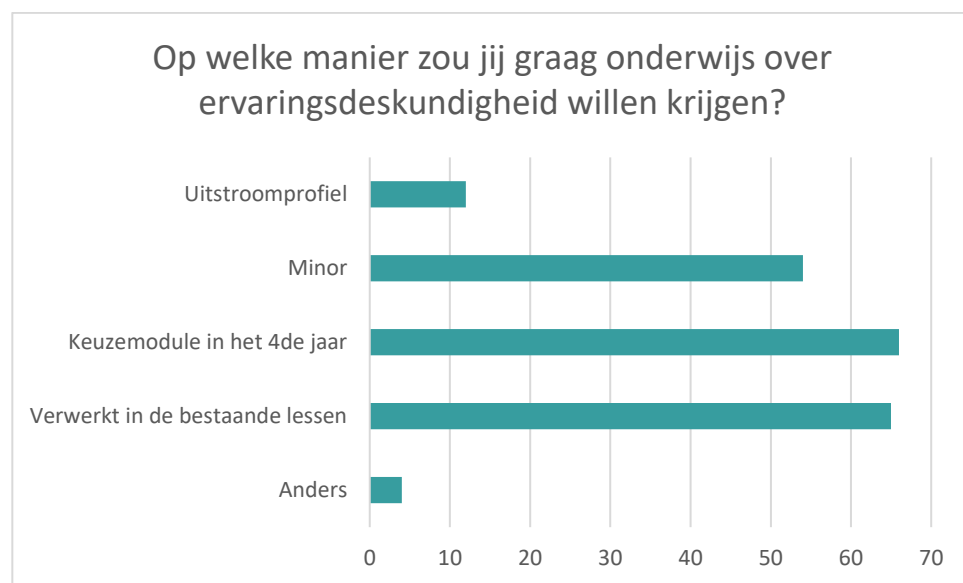
Figuur 3.8 Wat studenten met ervaringskennis willen leren

Antwoord	Frequentie
Wat ervaringsdeskundigheid precies inhoudt	20
Hoe mijn medestudenten of docenten met ervaring tegen het werkveld aankijken en hoe zij anders werken dan niet-ervaringsdeskundigen	41
Hoe ik als professional met ervaringsdeskundigen kan samenwerken	43
Hoe ik mijn eigen ervaring met kwetsbaarheid kan inzetten ten behoeve van de cliënt	44
Ik heb wel ervaringskennis, dus deze vraag is niet op mij van toepassing	55
Anders	0
Totaal aantal respondenten	122

Figuur 3.9 Wat studenten zonder ervaringskennis willen leren

Vormgeving van het onderwijs in ervaringsdeskundigheid

Maar liefst 66 studenten zouden graag zien dat er in het vierde jaar een keuzemodule over ervaringsdeskundigheid komt. 65 studenten geven aan dat zij graag willen dat ervaringsdeskundigheid verwerkt wordt in de bestaande lessen. Een minor gericht op ervaringsdeskundigheid spreekt 54 studenten aan. In mindere mate hebben studenten behoefte aan een minor zoals is weergegeven in figuur 3.10. Respondent 38 zegt: 'In het eerste en tweede jaar er een vak over volgen, wat het inhoudt, hoe je er in het werkveld mee omgaat. En eventueel de mogelijkheid om er een uitstroomprofiel in te doen voor de mensen die ervaringsdeskundige willen worden'.

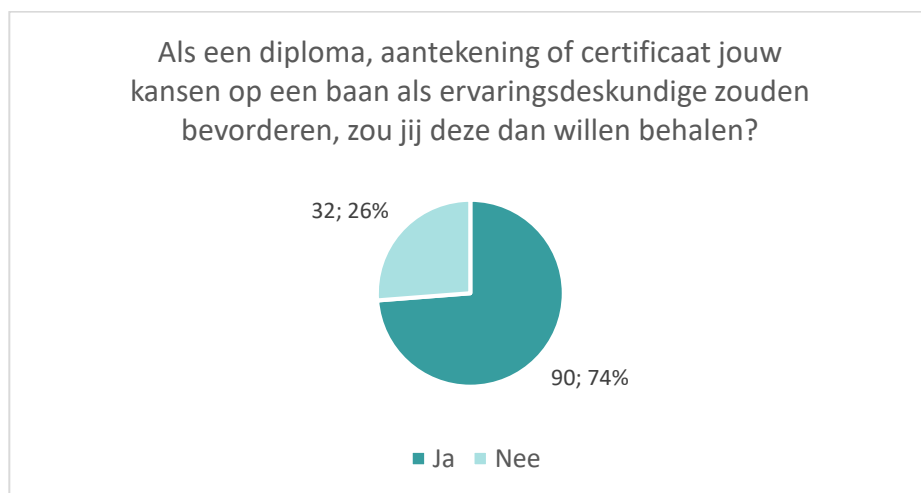

Figuur 3.10, Voorkeur vorm van onderwijs

Behalen van een diploma, aantekening of certificaat

Van de 122 respondenten geven 90 studenten aan een diploma, aantekening of certificaat te willen behalen als dit de kans op een baan als ervaringsdeskundige zou bevorderen. De overige 32 studenten geven aan dit niet te willen. Van de 32 studenten die dit niet zou willen, hebben 7 studenten eerder benoemd dat niet perse ervaringsdeskundige hoeven te worden en zijn er 18 studenten die geen periode van ontwrichting hebben doorgemaakt.

Opvallend is dat er 33 studenten zijn die aan hebben gegeven dat zij geen periode van ontwrichting door hebben gemaakt, maar wel graag een diploma, aantekening of certificaat zouden willen behalen als dit hun kans op een baan als ervaringsdeskundige vergroot. Dit is in onze ogen verrassend, omdat wij door het onderzoek steeds een 'ervaringsdeskundige' hebben gedefinieerd als een persoon die zelf een periode van ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt. Van deze 33 studenten hebben 28 aangegeven dat zij iemand ervaringsdeskundig geven wanneer iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening (4), op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt (10) of op het moment dat iemand een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige (14). Deze laatste optie stelt niet dat iemand een periode van ontwrichting en herstel moet hebben doorgemaakt. Dit zou dus niet perse in contrast hoeven staan met de beantwoording van deze vraag.

Figuur 3.11, Behalen van diploma, aantekening of een certificaat

Samenvatting

In de inleiding van paragraaf 3.1 hebben wij benoemd dat we doormiddel van de enquête, antwoord willen krijgen op deelvraag 1:

“In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?”

Deze deelvraag kan eigenlijk in tweeën worden opgesplitst, namelijk: hoeveel studenten komen er in aanmerking voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid? En wat is de behoefte van deze studenten? Deze twee vragen zijn verweven in de resultaten en zullen hieronder worden samengevat.

Als we kijken naar de definitie die binnen dit onderzoek wordt gehanteerd, dan zien we dat iemand in aanmerking komt voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid wanneer hij of zij een periode van ontwrichting en herstel heeft meegemaakt. Uit de resultaten blijkt dat een groot deel van de studenten een periode van ontwrichting heeft ervaren. Voor 55 studenten was deze periode in het verleden, voor 19 studenten was deze periode in het verleden en op dit moment en voor 6 studenten is de periode van ontwrichting op dit moment. De problematiek die deze studenten in het verleden of op dit moment (hebben) ervaren, is verschillend. Een depressie, gezinsproblematiek, problematiek voor het 18de levensjaar, persoonlijkheidsproblematiek en trauma gerelateerde problematiek komen het meest voor onder de studenten. Van hen hebben 69 studenten professionele hulp ontvangen; de meesten van (onder andere) een psycholoog, maatschappelijk/ sociaal werker, huisarts of psychiater.

Als het gaat om de behoefte van studenten dan zien wij dat van alle 150 studenten, 122 studenten aangeven dat zij behoefte hebben aan een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Dit zijn zowel studenten met (68) als zonder (54) een periode van ontwrichting. De studenten die een periode van ontwrichting in hun leven hebben meegemaakt, geven aan graag te willen leren hoe zij hun ervaring in kunnen inzetten in direct contact met de cliënt. Concreet willen zij de volgende twee dingen leren: ‘Hoe ik mijn eigen ervaring kan inzetten ten behoeve van de cliënt’ en ‘Hoe ik op gepaste wijze mijn verhaal aan cliënten kan vertellen’. Er zijn ook studenten die aangeven dat zij het interessant zouden vinden om te leren hoe zij als ervaringsdeskundige invloed kunnen uitoefenen op de stigma's in de maatschappij, hoe zij invloed kunnen uitoefenen op het methodisch werken en hoe zij een team kunnen versterken. De studenten die geen periode van ontwrichting hebben meegemaakt willen voornamelijk de volgende 3 dingen leren: het inzetten van eigen kwetsbaarheden ten behoeve van de cliënt, het leren samenwerken met ervaringsdeskundigen en het opdoen van kennis over de werkwijze en visie van studenten en docenten met ervaringskennis.

De studenten zouden het liefst zien dat het onderwijs in ervaringsdeskundigheid wordt vormgegeven in de vorm van een minor, keuzemodule in het vierde jaar of verwerkt in de bestaande lessen. Als een diploma, aantekening of certificaat de kans op een baan als ervaringsdeskundige vergroot, zou maar liefst 90 van de 122 studenten dit willen behalen.

3.2 Enquête docenten

Hieronder vindt u de resultaten vanuit de online enquête die we onder de docenten van opleiding Social Work hebben uitgezet. De resultaten van deze enquête geven antwoord op deelvraag 2: In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid? En deelvraag 3: Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegepast in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig? De enquête is uitgezet onder alle 31 docenten. Hierop hebben 26 docenten gereageerd. Alle enquêtes zijn volledig ingevuld en daarom hebben we gekozen voor N (steekproefgrootte) = 26 bij alle tabellen, grafieken en diagrammen. In de resultaten wordt vaak het woord 'onderwijs' genoemd. Het gaat dan altijd om een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid.

Definitie ervaringsdeskundigheid

In tabel 3.1 is te zien dat de helft van de respondenten vindt dat iemand ervaringsdeskundige is wanneer iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft meegemaakt. 15 procent vindt iemand ervaringsdeskundigheid wanneer hij ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest. Van de respondenten vindt 12 procent iemand ervaringsdeskundig wanneer hij of zij een opleiding of cursus tot ervaringsdeskundige heeft gevolgd. Bijna een kwart heeft een andere zienswijze, zoals te zien is onder 'Anders' in tabel 3.1. Twee van hen geven aan een iemand ervaringsdeskundige te vinden als hij of zij zowel een periode van ontwrichting en herstel heeft meegemaakt en hier een opleiding of cursus voor heeft gevolgd.

Antwoord	%	Frequentie
Op het moment dat iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest	15	4
Op het moment dat iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening	0	0
Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt	50	13
Op het moment dat iemand een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige	12	3
Anders	23	6
Respondent 2: 'Combinatie van de laatste 2 opties'		
Respondent 4: 'Wanneer iemand iets heeft meegemaakt dat sterk overeenkomt met problematiek van de betreffende doelgroep; en daar nu voldoende emotionele afstand toe heeft om adequaat gebruik te maken van deze ervaringen ten behoeve van het proces van de anderen, met voldoende inzicht in oorzaken, relationele processen en het anders-zijn van de ander'		

Respondent 10: 'Wanneer iemand in een specifieke situatie heeft gezeten, waar we ook doelgroepen onder scharen'

Respondent 15: 'Wanneer iemand ervaring heeft opgedaan en daar op een (semi-) professionele manier ervaringen van kan delen'

Respondent 21: 'Ik kies voor optie 3 en 4 van deze vraag'

Respondent 25: 'Als je ergens ervaring mee hebt op een dermate wijze dat je er iets nuttigs over kan zeggen'

Figuur 3.12 Definitie ervaringsdeskundigheid

Motivatie

Wij hebben de respondenten gevraagd of zij willen dat er een vorm van onderwijs wordt ingevoegd dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Bij deze vraag konden de respondenten één van de vijf antwoordmogelijkheden kiezen: 'Ja, ik zou ook graag willen helpen/lesgeven' (38 procent), 'Ja, maar ik wil hier niet zelf bij helpen' (31 procent), 'Ik heb hier geen mening over' (0 procent), 'Nee dat hoeft van mij niet' (12 procent) of 'Anders' (19 procent). De grote meerderheid wil dus inderdaad een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. In 3.12 zien we enkele interessant antwoorden onder 'anders' staan. Zo zegt respondent 10: 'Wel interessant maar niet voor onze opleiding. Wij zijn daarvoor veel te klein en hebben al genoeg aan het vormen van een 'gewone' opleiding.' Respondent 23 laat weten: 'Het lijkt me wel belangrijk maar de vraag is, wat moet er dan uit om dit erin te krijgen?' Uit deze antwoorden blijkt dat zij ervaringsdeskundigheid belangrijk/interessant vinden. Tegelijkertijd klinkt het alsof zij niet goed weten hoe dit vorm zou moeten of kunnen krijgen.

Antwoord	%	Frequentie
Ja, ik zou ook graag willen helpen/lesgeven	38	10
Ja, maar ik wil hier niet zelf bij helpen	31	8
Ik heb hier geen mening over	0	0
Nee dat hoeft van mij niet	12	3
Anders	19	5

Respondent 4: 'Ik vind het nog te onduidelijk wat hiermee wordt bedoeld'

Respondent 7: 'Gaat het om studenten op te leiden tot ervaringsdeskundigen of gaat het erom dat je als Social Worker gebruik weet te maken van ervaringsdeskundigen?'

Respondent 10: 'Wel interessant maar niet voor onze opleiding. Wij zijn daarvoor veel te klein en hebben al genoeg aan het vormen van een 'gewone' opleiding'

Respondent 15: 'Ik zou hiervoor wel gastdocenten willen uitnodigen binnen mijn colleges. Of bedoelde je dat ook met 'invoegen' in de vraag hierboven?'

Respondent 23: *‘Het lijkt me wel belangrijk maar de vraag is, wat moet er dan uit om dit erin te krijgen?’*

Figuur 3.13, Belang aan onderwijs over ervaringsdeskundigheid

Er zijn volgens de docenten verschillende redenen waarom ervaringsdeskundigheid ingevoegd zou moeten worden in het onderwijs. De meerderheid vindt onderwijs in ervaringsdeskundigheid een bijdrage aan zowel de professionalisering (18 respondenten) als persoonlijke ontwikkeling (11 respondenten) van de student. 15 respondenten geven als reden dat ervaringsdeskundigheid een trend is binnen het werkveld Social Work. Voor 5 docenten is de reden dat zij ervaringsdeskundigheid zelf een belangrijk en ander thema vinden. Als we kijken naar figuur 3.14 dan zien we dat geen enkele respondent heeft aangegeven dat hij geen meerwaarde ziet in het invoegen van ervaringsdeskundigheid. Onder de antwoordmogelijkheid ‘Anders’ zien we wel dat respondent 4 aangeeft dat hij of zij vindt dat er teveel aandacht naar deze nieuwe trend uitgaat. Hier zullen wij straks op terugkomen. Opvallend is dat dus bijna alle docenten een meerwaarde zien in het invoegen van een vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigheid.

Tegelijkertijd geven enkele docenten ook aan dat zij redenen zien om ervaringsdeskundigheid niet in te voegen in het onderwijs. Bijvoorbeeld ‘omdat het slechts een tijdelijke hype is (4 respondenten) en ‘omdat er praktisch gezien geen ruimte en tijd is in het curriculum’ (4 respondenten). De meerderheid (12 respondenten) geeft echter aan dat zij geen reden zien om ervaringsdeskundigheid niet in het onderwijs in te voegen. In figuur 3.15 zien we dat maar liefst 12 respondenten (ook) hebben gereageerd met ‘Anders’. Hieronder worden uiteenlopende antwoorden gegeven die veelal bestaan uit vragen of kritische noten. Twee respondenten vinden Hogeschool Viaa te klein om ervaringsdeskundigheid in te voegen. Zo zegt respondent 2: ‘Ik zie de meerwaarde, maar gezien Viaa een kleine hogeschool is kan het niet alle facetten van Social Work bedienen. De vraag is of ervaringsdeskundigheid hierbij past. Aangezien concurrent Windesheim ver voorligt op het gebied van ervaringsdeskundigheid, kun je ervoor kiezen om je op andere vlakken te onderscheiden.’ Drie respondenten geven aan dat zij vinden dat ervaringsdeskundigheid niet perse als thema of onderwerp ingevoegd hoeft te worden. Zij benoemen daarbij wel dat het handig/goed kan zijn voor studenten om hun ervaringen te leren inzetten. Het totaal overzicht van de ‘anders’ antwoorden kunt u in tabel 3.15 vinden.

Antwoord	Frequentie
Omdat het belangrijk is voor de persoonlijke ontwikkeling van de student	11
Omdat het bijdraagt aan de professionalisering van de student	18

Omdat het een trend is binnen het werkveld Social Work	15
Omdat ik ervaringsdeskundigheid zelf een interessant en belangrijk thema vind	5
Ik zie hier geen meerwaarde in	0
Anders, namelijk:	<i>Respondent 4: 'Ik vind dat er teveel aandacht naar deze nieuwe trend uitgaat'</i> <i>Respondent 7: 'Zou als keuzemodule kunnen. Het is nou ook weer niet de bedoeling dat je vrolijk de opleiding binnenstapt en als ervaringsdeskundige er weer uitwandelt'</i> <i>Respondent 17: 'Omdat een ervaringsdeskundige bij uitstek een professional is die naast een cliënt kan staan, ervaringsdeskundige is meer een bondgenoot in het herstel dan andere professionals. Ervaringsdeskundige is van grote toegevoegde waarde in een team met professionals zoals verpleegkundige (SPV), psychiater en psycholoog. Of in een sociaal wijkteam'</i>

Figuur 3.14, Redenen om ervaringsdeskundigheid in te voegen

Antwoord	Frequentie
Omdat het slechts een tijdelijke hype is	4
Omdat het niet aansluit bij het curriculum van de opleiding Social Work	0
Omdat er praktisch gezien geen tijd en ruimte is in het curriculum van de opleiding Social Work	4
Omdat ervaringsdeskundigheid voor mij persoonlijk niet belangrijk is	0
Omdat het niet bijdraagt aan de professionalisering van de student	0
Ik zie geen reden om ervaringsdeskundigheid niet in de opleiding in te voegen	12
Anders, namelijk:	10

Respondent 2: *'Ik zie de meerwaarde, maar gezien Viaa een kleine hogeschool is kan het niet alle facetten van Social Work bedienen. De vraag is of ervaringsdeskundigheid hierbij past. Aangezien concurrent Windesheim ver voorligt op het gebied van ervaringsdeskundigheid, kun je ervoor kiezen om je op andere vlakken te onderscheiden'*

Respondent 4: *'Er wordt m.i. teveel gewicht aan gehangen, in een opleiding tot professional is het onderwerp wel van belang, en ook de samenwerking met ervaringsdeskundigen, maar verder denk ik dat wanneer je als professional opgeleid bent, je automatisch ook je eigen ervaringen op een goede manier leert gebruiken ter ondersteuning; daar hoeft niet meteen het label 'ervaringsdeskundige' aan gekoppeld te worden, met certificaten e.d.'*

Respondent 6: *'Ik zie wel praktische bezwaren'*

Respondent 7: *'Dat ligt aan de inhoud van het onderwijs. Gelukkig is niet elke student ervaringsdeskundige. Als je daartoe op wilt leiden, moet je dat niet in de major aanbieden. Je kunt ook goed Social Worker zijn zonder ervaringsdeskundige te zijn. Kan wel handig zijn als je weet hoe je er gebruik van kunt maken'*

Respondent 9: *'Niet per se ervaringsdeskundigheid als onderwerp voegen, maar wel aandacht voor studenten met ervaringskennis, hoe kan dit goed ingezet worden? Dat is m.i. niet door op te leiden tot officiële gediplomeerde 'ervaringsdeskundige', maar door bewustzijn van de mogelijkheden'*

Respondent 10: *'Nogmaals, ik vind ons als hogeschool hiervoor te klein'*

Respondent 12: *'Omdat het belang voor mij nog onvoldoende duidelijk is. Ik weet dat het momenteel 'hot' is en wil niet te snel inspringen. Eerst goed het belang onderzoeken'*

Respondent 17: *'Ik zou hier over graag in gesprek gaan met collega's, samen deze thematiek exploreren, samen hier in richting bepalen'*

Respondent 18: *'Het hoort in principe bij de reguliere lessen over hulpverlening, omdat je in je hulpverlening altijd moet werken met de ervaringsdeskundigheid van de hulpvrager'*

Respondent 22: *'Ik heb niet helder welk doel het moet dienen; persoonlijke ontwikkeling student, aanleren van methodisch inzetten van ervaringsdeskundigheid, of?'*

Respondent 25: *'Omdat er misschien wel veel meer thema's relevant zijn'*

Respondent 26: *'De kennis (onder docenten) niet aanwezig is'*

Figuur 3.15, Redenen om ervaringsdeskundigheid niet in te voegen

Toerusting docenten

Wat hebben docenten reeds in huis waarvan zij denken dat dit helpend is voor het lesgeven in ervaringsdeskundigheid? Maar liefst 11 respondenten geven aan zelf ervaringskennis van ontwrichting en herstel te hebben op psychisch gebied (9 docenten) en/of lichamelijk gebied (2 docenten). 1 respondent heeft daarbij scholing gehad in ervaringsdeskundigheid. Acht respondenten hebben kennis van het onderwerp ervaringsdeskundigheid. In figuur 3.17 is onder

‘anders’ te zien dat respondent 3, 8 en 17 vinden dat hun werkervaring van meerwaarde is. 6 docenten geven aan geen affiniteit te hebben met het onderwerp/lesgeven in ervaringsdeskundigheid.

Antwoord	Frequentie
Kennis van het onderwerp ervaringsdeskundigheid	8
Ervaringskennis van ontwrichting en herstel op het gebied van psychische problematiek	9
Ervaringskennis van ontwrichting en herstel op het gebied van lichamelijk problematiek	2
Ik heb scholing gehad op het gebied van ervaringsdeskundigheid (bijvoorbeeld een cursus of opleiding)	1
Ik heb hier geen affiniteit mee	6
Anders, namelijk:	<i>Respondent 3: ‘37 jaar ervaring in bieden van hersteltrajecten aan mensen die ontwrichting meemaakten’</i> <i>Respondent 4: ‘Nogmaals: eerst moet helderder worden wat dat dan inhoudt’</i> <i>Respondent 8: ‘Geen ervaring met ervaringsdeskundigheid maar als begeleidingskundige wellicht wel vaardig om hierin te begeleiden’</i> <i>Respondent 12: ‘Motivatie en hopelijk na dit onderzoek inzicht in het belang van dit onderwerp’</i> <i>Respondent 14: ‘De overtuiging dat ervaringsdeskundigheid een hele waardevolle aanvulling is op de hulpverlening’</i> <i>Respondent 17: ‘Ik heb regelmatig contact met diverse ervaringsdeskundigen (in opleiding), ik heb voeling met de praktijk doordat ik gastvrouw ben in herstelcentrum De Ruimte’</i> <i>Respondent 22: ‘Geen idee’</i> <i>Respondent 26: ‘Iedereen is ervaringsdeskundige!’</i>

Figuur 3.18, Toerusting docenten

Benodigheden

Volgens de respondenten zijn er meerde zaken nodig om een vorm van onderwijs in te kunnen voegen in de opleiding. Allereerst zijn er mensen nodig die les kunnen geven in ervaringsdeskundigheid. Dit kunnen ervaringsdeskundigen van buiten de school zijn die toegerust zijn om les te geven (17 respondenten), of docenten van binnen de school die reeds toegerust zijn of die nog worden toegerust om les te geven in ervaringsdeskundigheid (12 respondenten). Daarbij

geven 10 respondenten aan dat er teamgesprekken gevoerd moeten worden over ervaringsdeskundigheid. 11 respondenten vinden het van belang dat er studenten zijn die behoefte hebben aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Er zijn ook praktische zaken die de respondenten belangrijk vinden: geld (6 respondenten), maar vooral ruimte (14 respondenten). Er moet volgens hen ruimte in het nieuwe curriculum zijn om deze vorm van onderwijs in te kunnen voegen. In figuur 3.13 zien we dat er 6 respondenten zijn die een ander antwoord hebben gegeven. Sommige antwoorden komen (redelijk) overeen met de hiervoor genoemde antwoorden. Respondent 10 zegt bijvoorbeeld dat er tijd nodig is en respondent 18 geeft aan dat het mooi zou zijn als er een docent – die zelf ervaringsdeskundige is – wordt aangetrokken. Respondent 14 laat nog een andere invalshoek zien: ‘Allereerst goede ideeën over het hoe en wat’.

Antwoord	Frequentie
Docenten binnen de school die reeds zijn toegerust of nog worden toegerust om les te kunnen geven in ervaringsdeskundigheid	12
Ervaringsdeskundigen van buiten de school die les kunnen geven	17
Studenten die behoefte hebben aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid	11
Teamgesprekken over ervaringsdeskundigheid	10
Ruimte in het nieuwe curriculum	14
Geld	4
Anders	6
Respondent 4: ‘Allereerst goede ideeën over het hoe en wat’	
Respondent 7: ‘Geen idee’	
Respondent 9: ‘Niet per se ruimte in het curriculum, maar nagaan in hoeverre studenten (met name degene met eigen ervaringen met ontwrichting en herstel) in de huidige modules ruimte en aandacht ervaren voor hun ervaringen. Dus niet ervaringsdeskundigheid als onderwerp, maar in het curriculum bewuste aandacht voor ervaringen’	
Respondent 10: ‘Tijd’	
Respondent 18: ‘Helemaal geweldig als er een docent is / wordt aangetrokken die zelf ervaringsdeskundige is’	
Respondent 22: ‘Geen idee, moet ik eerst meer weten over wat de inhoud is van ervaringsdeskundigheid’	

Figuur 3.16, Benodigdheden onderwijs

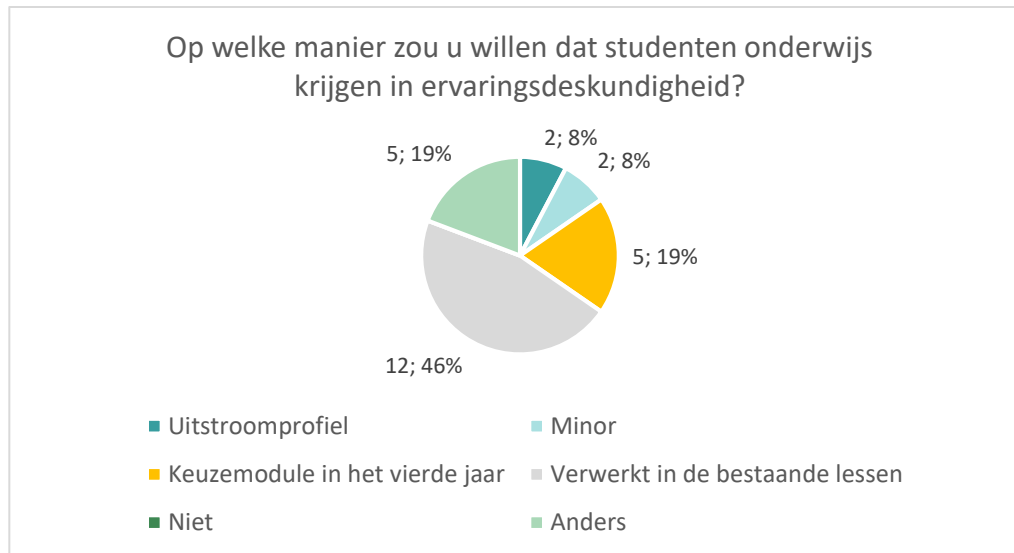
We hebben ook aan de respondenten gevraagd wat een docent nodig heeft om les te kunnen geven in ervaringsdeskundigheid. Bij deze vraag konden er meerdere antwoorden gegeven worden. De meeste respondenten geven aan dat zij vinden dat er een cursus in ervaringsdeskundigheid moet worden gevolgd (14 respondenten). 8 respondenten geven aan dat men een eigen achtergrond als opgeleid ervaringsdeskundige moet hebben en 4 respondenten geven aan dat er aangedragen literatuur moet worden gelezen. Slechts 1 respondent antwoordt dat er een opleiding tot ervaringsdeskundige nodig is om les te kunnen geven in ervaringsdeskundigheid. Opvallend is dat er 9 respondenten een antwoord hebben gegeven onder 'anders'. Drie respondenten geven hier aan dat het belangrijk is om gesprekken te voeren met ervaringsdeskundigen. Zo zegt respondent 9: 'Gesprekken met mensen met ervaringen om op ideeën te komen hoe hier meer aandacht voor kan komen in de lessen.' Respondent 10 laat weten dat een eigen achtergrond als opgeleide ervaringsdeskundige nodig is. Daarbij benoemt de respondent dat niet elke docent dit nodig heeft, maar in ieder geval wel enkele.

Figuur 3.16, Benodigdheden docenten

Vormgeving onderwijs

Als we gaan kijken naar de manier waarop docenten het onderwijs in ervaringsdeskundigheid zouden willen vormgeven, dan geeft bijna de helft aan dit in de bestaande lessen te willen verwerken. 19 procent zou ervaringsdeskundigheid graag terugzien in de vorm van een keuzeminor, 8 procent in de vorm van een uitstroomprofiel en 8 procent in de vorm van een minor. De overige 19 procent heeft een antwoord gegeven onder 'anders'. Onder hen geven 2 respondenten aan dat zij niet weten hoe dit vormgegeven zou moeten worden. Geen enkele docent geeft aan dat het niet verwerkt zou moeten worden.

Figuur 3.18, Vormgeving onderwijs

Stellingen

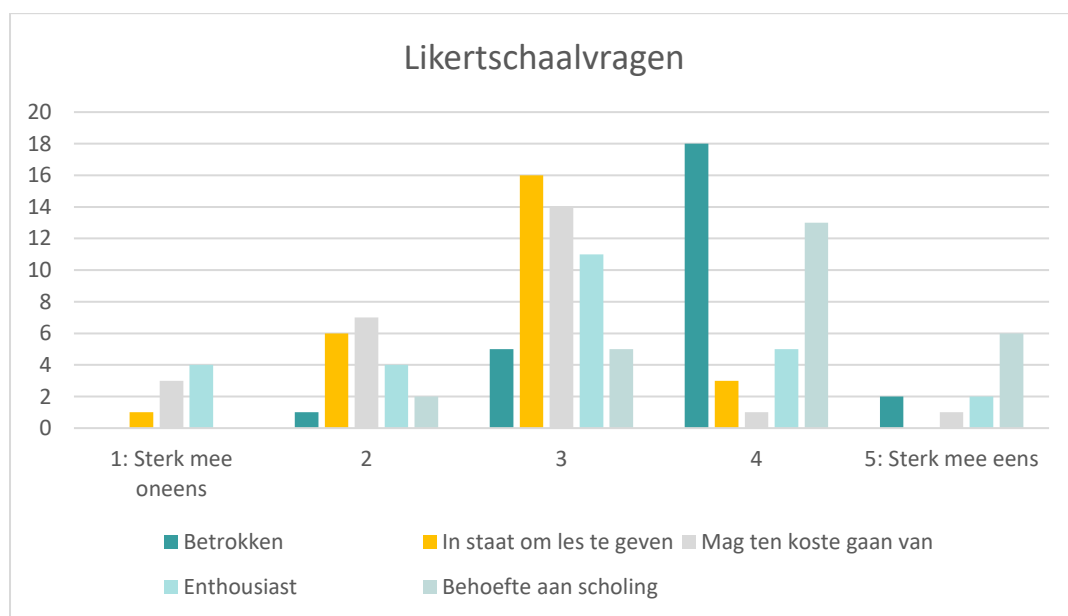
Wij hebben de respondenten enkele schaalvragen voorgelegd. Deze schaalvragen waren allemaal stellingen die men kon beantwoorden op een schaal van 1 'sterk mee oneens' tot 5 'sterk mee eens'. Het gaat om de volgende vijf stellingen:

1. Ik voel mij betrokken bij het thema ervaringsdeskundigheid
2. Ik acht mijzelf in staat om les te geven in ervaringsdeskundigheid
3. Ik heb behoefte aan scholing voordat ik onderwijs kan geven in ervaringsdeskundigheid
4. Ervaringsdeskundigheid mag ten koste gaan van een ander vak/minor/etc.
5. Ik ben enthousiast als het om lesgeven in ervaringsdeskundigheid gaat

In figuur 3.19 staat een overzicht van de resultaten van deze vijf stellingen. Hierin wordt zichtbaar dat antwoordoptie 3 veelvuldig is ingevuld. Dit geldt met name voor de volgende drie stellingen: 'Ik acht mijzelf in staat om les te geven in ervaringsdeskundigheid', 'Ervaringsdeskundigheid mag ten koste gaan van een ander vak/minor/etc.' en 'Ik ben enthousiast als het om lesgeven in ervaringsdeskundigheid gaat'. Wij hebben er in de enquête voor gekozen om enkel te werken met de antwoordopties 'sterk mee oneens' en 'sterk mee eens'. Antwoordoptie drie zou dus betekenen dat men hier neutraal in staat: men is het niet eens maar ook niet oneens met de stelling. Het zou echter ook kunnen betekenen dat zij zichzelf bijvoorbeeld 'gemiddeld' inschalen als het gaat om in hoeverre zij zichzelf in staat achten om les te geven. Overigens zien we dat de hierboven genoemde drie vragen allemaal meer neigen naar de 'sterk mee oneens' kant. De meerderheid van de docenten acht zichzelf dus niet, neutraal of gemiddeld in staat om les te geven in ervaringsdeskundigheid. Dit sluit aan

bij de stelling 'Ik heb behoefte aan scholing voordat ik les kan geven in ervaringsdeskundigheid'. Hierbij geeft het merendeel – 13 docenten – aan dat zij het hier redelijk mee eens zijn. Zes docenten geven aan het hier sterk mee eens te zijn. Docenten achten zich dus in mindere mate in staat om les te geven in ervaringsdeskundigheid en geven aan eerst scholing nodig te hebben voordat zij zouden kunnen lesgeven.

Mag ervaringsdeskundigheid ten koste gaan van een andere (al bestaande) module? De respondenten geven gemiddeld gezien meer aan dat zij dit niet willen dan dat zij dit wél willen. Wel werd dus het meest gekozen voor het antwoord niet eens en niet oneens, dit gaat om bijna de helft van de antwoorden. Toch ligt de betrokkenheid van de docenten rondom het thema ervaringsdeskundigheid wel hoog. 18 docenten geven aan het redelijk eens te zijn met de stelling 'Ik voel mij betrokken bij thema ervaringsdeskundigheid'. Twee docenten zijn het sterk met deze stelling eens.

Figuur 3.19, Stellingen

Samenvatting

De hierboven genoemde resultaten moeten ons een antwoord geven op de deelvraag 2 en 3:

2. *“In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?”*
- &
3. *“Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?”*

Als we kijken naar de bereidheid en motivatie van de docenten die de enquête hebben ingevuld, dan zien we heel verschillende antwoorden voorbijkomen. Meer dan 60% is dus enthousiast over de integratie van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs op hogeschool Viaa. Zo zien we dat meer dan een derde graag zou willen meehelpen met of lesgeven in ervaringsdeskundigheid op hogeschool Viaa. Ook is er ongeveer een derde die ervaringsdeskundigheid in het onderwijs op de Viaa wel zien zitten, maar hier zelf niets mee wil doen. Bepaalde docenten zijn vrij neutraal, maar geven aan meer informatie te willen krijgen over ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Een kleine 12 procent geeft aan geen behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid. Als we even terugkijken naar deelvraag 2 dan zien we dus dat een derde van de respondenten bereid en gemotiveerd is om les te geven in ervaringsdeskundigheid. Toch voelen 20 docenten zich redelijk tot sterk betrokken bij het thema ervaringsdeskundigheid.

Er zijn verschillende redenen waarom docenten graag willen dat ervaringsdeskundigheid wordt ingevoegd. De meesten van hen geven als reden dat onderwijs in ervaringsdeskundigheid bijdraagt aan de professionalisering en persoonlijke ontwikkeling van de student. Daarnaast is een veel gegeven antwoord dat ervaringsdeskundigheid een trend is binnen het werkveld Social Work. Echter lijken de docenten ook wat haken en ogen te zien als het gaat om het invoeren van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Enkele docenten zien ervaringsdeskundigheid bijvoorbeeld als tijdelijke hype. Verder lijken docenten zich vooral af te vragen of het praktisch gezien haalbaar is. Qua tijd en ruimte in het curriculum, maar ook omdat hogeschool Viaa een kleine school is en keuzes moet maken in wat zij wel en niet willen aanbieden. Naast deze vragen geven de meeste docenten wel het belang van ervaringsdeskundigheid te zien. De grootste groep respondenten, namelijk twaalf van de 26 docenten, geven aan dat zij géén reden zien om geen vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid in te voegen. Het liefste ziet men dit terugkomen als verwerkt zijnde in de bestaande lessen en op de tweede plaats in de vorm van een keuzemodule in het vierde jaar.

Wat betreft de toerusting van docenten dan zien we dat veel docenten wel één of meerdere vaardigheden bezit die kunnen helpen bij het lesgeven in ervaringsdeskundigheid. Maar liefst 11 docenten hebben zelf ervaringskennis, 8 docenten hebben kennis van het onderwerp en 1 docent heeft scholing gehad in ervaringsdeskundigheid. Toch geven de meeste docenten aan zichzelf nog niet in staat te achten om les te geven in ervaringsdeskundigheid en eerst scholing nodig te hebben. De meeste docenten vinden het belangrijk om eerst een cursus te volgen voordat zij les gaan geven in ervaringsdeskundigheid.

3.3. Groepsinterview docenten

Om antwoord te krijgen op deelvraag 2: “In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?” en deelvraag 3: “Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?” hebben we eerst een online enquête verspreid onder alle docenten Social Work. Naar aanleiding van de resultaten van de enquête hebben we een groepsinterview gehouden om verdieping en toelichting te kunnen krijgen op de meest opvallende resultaten. Hieronder vindt u een samenvatting van en een toelichting op het groepsinterview.

Bereidheid en motivatie docenten

Opvallend was dat tijdens het analyseren van dit gesprek er niet altijd een eenduidige lijn, mening of visie te ontdekken was als het gaat om de motivatie en bereidheid van docenten om een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid te integreren in de opleiding Social Work. Docenten zijn over het algemeen enthousiast over en betrokken bij het onderwerp, dit kwam terug in de enquête en werd ook weer bevestigd werd tijdens het groepsinterview, alleen is er binnen het thema ervaringsdeskundigheid nog veel onduidelijkheid bij docenten. Gedurende het interview veranderde de visie van de docenten op het thema ervaringsdeskundigen continu. Dit kan te maken hebben met dat ervaringsdeskundigheid als term en beroep nog in de kinderschoenen staat zoals ook uit de theoretische inleiding blijkt. “Er zijn verschillende visies op de inzet van ervaringsdeskundigen en er zijn ook verschillende definities in omloop over ervaringsdeskundigheid. Mede hierdoor is het voor velen nog zoeken wat voor hen de definitie van ervaringsdeskundigheid is en hoe ervaringsdeskundigheid in het onderwijs en in het beroep vormgegeven kan of moet worden (Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel, & Smulders, 2015, p. 6).

De vraag die door docenten gesteld werd tijdens het gesprek was: Wanneer is iemand eigenlijk ervaringsdeskundig? Voor dit onderzoek hebben wij als onderzoeksgroep de definitie gesteld dat iemand ervaringsdeskundige is wanneer hij ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt en daarin een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige. Door alle aanwezige docenten werd aangegeven: “Maar is niet iedereen ervaringsdeskundige op een bepaald vlak omdat iedereen ervaringen heeft? Met als enige verschil dat niet iedereen ontwrichting heeft meegemaakt.” Dit is ook nauw verbonden met de vraag: “Hoe geven we ervaringsdeskundigheid vorm in ons onderwijs?” Welke tijdens het gesprek een aantal keer door de docenten gesteld werd. We merkten dat de vele vragen, onduidelijkheden en disconsensus die er zijn, ook samenhangt met de bereidheid en motivatie van docenten. Een docent gaf ook aan een dubbel gevoel te hebben over dit onderwerp. Dit heeft enerzijds te maken met dat hij het onderwerp razend interessant vindt, mede doordat het zich voordoet op Viaa en het doormiddel van dit onderzoek in beeld gebracht wordt. Anderzijds gaf hij aan dat het curriculum vol zit en hij het lastig vindt dat er weer wat bij komt. Er werd aangegeven door de docenten dat wanneer ze meer kennis hebben over het thema ervaringsdeskundigheid en ook de meerwaarde hiervan binnen het onderwijs duidelijk hebben er ook meer motivatie en bereidheid is om hier iets mee te gaan doen binnen hogeschool Viaa.

Daarnaast viel op dat de motivatie van docenten om ervaringsdeskundigheid in te voegen in het curriculum samenhangt met de motivatie van studenten. Wanneer er bij studenten motivatie en behoefte is om een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid te gaan volgen, dan zijn docenten eerder bereid om hier energie in te steken en zich verder in te verdiepen. De hoge respons op de studenten enquête draagt bij aan de motivatie van docenten. Verder hangt ook de behoefte van het werkveld samen met de motivatie van docenten. Met name het 'blauwe boek' (het competentie- profiel Social Work) is hierin een belangrijke factor. Wat hierin staat komt namelijk uit het werkveld en wordt naast het curriculum van de opleiding Social Work gelegd.

Werkveld

Een ander thema dat aan de orde kwam is het werkveld. Vragen die door docenten werden gesteld waren: Wat gebeurt daar op het gebied van ervaringsdeskundigheid? Moeten we daarop inspelen? Zo ja? Op welke manier? Hierbij werd ook meerdere keren het 'blauwe boek' (het beroepscompetentieprofiel Social Work) genoemd. Wat daar in staat is leidend voor de opleiding. Bij de vormgeving van een curriculum wordt het Beroepscompetentieprofiel Social Work ernaast gelegd.

Ook kwam naar voren dat ervaringsdeskundigen in het werkveld nog niet altijd als volwaardig gezien worden. Dat er een soort selffulfilling prophecy plaatsvindt omdat andere professionals bij voorbaat al verwachten dat de ervaringsdeskundige uit gaat vallen. Onder de aanwezige docenten leefden hierover de volgende twee vragen: Hoe gaan we daarmee om als we ervaringsdeskundigheid in het onderwijs gaan invoegen? Hoe gaat het beroep zich verder ontwikkelen?

Een aantal vragen die één van de aanwezige docenten nog meer stelde waren: "Welke richting wil je op als opleiding? Welke focus ga je creëren?" Tevens werd het volgende door dezelfde docent benoemd: "Het zou mooi zijn als studenten toch wat gericht zouden worden opgeleid naar die deskundigheid en misschien ook een aantekening op hun uitstroomprofiel kunnen krijgen. Dat zou eigenlijk wel een soort doel zijn om naartoe te gaan. Zonder dat je het al te stigmatiserend maakt maar wel dat je iets kan doen met de dingen die je geleerd hebt."

Ondanks de vragen en twijfels die er over dit onderwerp zijn, werd er dus wel door docenten meegedacht over ons onderzoek. Tevens werd nagedacht over een manier waarop kan worden gezorgd dat dit onderzoek niet onder in de bureaula verdwijnt. Dit geeft volgens ons wel aan dat docenten zeker bereid en gemotiveerd zijn om zich verder in dit onderwerp te verdiepen. Ook werd als advies gegeven om dit onderzoeksrapport aan de opleidingsdirecteur te overhandigen. Hierbij werd aangegeven dat het ook belangrijk is om aan te tonen dat ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op Viaa strategisch belangrijk is voor de school, om zich in te ontwikkelen. Door een van de docenten werd gezegd dat dit materie is waar ze op directieniveau gevoelig voor zijn en waar de curriculumcommissie weer concreet mee aan de slag kan en dat is erg belangrijk

Toerusting docenten

De vraag die bij de docenten ligt, als het gaan om ervaringsdeskundigheid, is: Wat voor scholing zouden wij als docenten nodig hebben op dit gebied? Ook afhankelijk van op welke manier ervaringsdeskundigheid vormt krijgt binnen het onderwijs op Viaa. Een docent gaf ook aan dat de opleiding het wel graag kan willen, maar heeft de opleiding ook de kennis in huis?

Een docent gaf aan dat hij in de begeleiding van leerteams geregeld studenten met dezelfde problematiek aan elkaar koppelt zodat zij elkaar tips kunnen geven. Dit doet hij omdat hij wel kennis heeft van bepaalde problematieken maar zelf geen ervaringsdeskundige is en soms de kennis en vaardigheden mist om iemand verder te kunnen helpen. Op deze manier zou hij onderwijs in ervaringsdeskundigheid ook voor zich kunnen zien: iemand die al verder in zijn of haar herstel is koppelen aan iemand die nog minder ver is en vastloopt. Daar moeten studenten dan wel goede coaching en begeleiding van de school in krijgen volgens hem. Ook gaat hij zelf weer een opleiding in ontwikkelingspsychologie of gewone psychologie te gaan doen. Dat zou hem volgen hem kunnen helpen op het gebied van ervaringsdeskundigheid en het onderwijs daarin. Daarnaast zou hij ook wel een kleine training voor ervaringsdeskundigheid en het geven van onderwijs daarin nuttig vinden. Ook werd er door een andere docent aangegeven dat er eerst meer verdieping in het onderwerp ervaringsdeskundigheid nodig is.

Vormgeving

Vormgeving is het thema dat het meest terugkwam tijdens het interview, daarom hebben we deze onderverdeeld in twee sub onderwerpen, namelijk: Vormgeving van het huidig lesaanbod (los van ervaringsdeskundigheid) en vormgeving van ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op Viaa. De vormgeving van het onderwijs op Viaa hangt ook nauw samen met de toerusting van docenten. Want de inhoudelijke vormgeving vraagt ook bepaalde kennis en vaardigheden van docenten om daarin les te kunnen geven.

Opvallend vonden wij dat er tijdens het gesprek vaak ter sprake kwam of het huidige onderwijs op dit moment goed georganiseerd is. Zijn we niet te problematiserend? De maatschappelijke trend is namelijk oplossingsgericht te werken en positief te blijven. Binnen de opleiding wordt vooral gekeken naar wat er bij studenten niet goed is gegaan in hun socialisatie en waar ze tegenaan lopen in plaats van oplossingsgericht te werken door te kijken naar wat er wél goed gaat en/of daarnaar toe te werken. Er werd aangegeven dat dat altijd wel iets is wat fundamenteel onder de sociale opleiding heeft gezeten. Wat voor studenten hebben wij? Zijn dat studenten die hulp vragen, of hulp brengen of hulpverlener worden of met een hulpverlenersvraag. En moet je dat vergroten of juist niet? Hoever gaan we in de begeleiding van studenten die te maken hebben gehad met ontwrichting en herstel of daar nog middenin zitten? Dit zijn best wat vragen die door dit onderwerp en onderzoek aangeraakt worden en gaan niet direct over ervaringsdeskundigheid invoegen binnen het onderwijs op Viaa maar wel over wat daaraan ten grondslag ligt. Namelijk de missie en visie van een opleiding en op welke manier dat in de praktijk ten uitvoering komt.

Daarnaast ging het ook vooral wél over de integratie van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work. Ook hier merkten we dat er vooral veel vragen waren: Er wordt bij grotere hogescholen lesgegeven in ervaringsdeskundigheid, hoe zit dat bij ons als kleine hogeschool? Is die behoefte net zo groot omdat je op een kleine hogeschool beter in beeld bent en worden daardoor je ervaringen ook niet eerder onderkent? En als we het gaan invoegen willen we het dan binnen het bestaande curriculum zodat alle studenten in een bepaalde vorm les krijgen in ervaringsdeskundigheid? Of willen we dan iets apart aanbieden voor alleen studenten die daarvoor in aanmerking komen?

Een vorm van onderwijs aanbieden kan bijvoorbeeld in de vorm van een uitstroomprofiel, minor of intervisie. Daaruit kwam ook de vraag wanneer het dan goed is om zoiets aan te bieden. In het eerste jaar zou kunnen maar dan hebben studenten over het algemeen nog niet genoeg zicht op hun eigen ontwikkelen. Dan zou het in het vierde jaar moeten wanneer een student meer zicht heeft op zijn eigen ontwikkeling en ontworichting en herstel. Maar dat zou misschien weer te laat zijn. In het derde jaar, tijdens de jaarstage, zou ook een mogelijkheid zijn. Dan kunnen concrete competenties aangeboden worden op het gebied van ervaringsdeskundigheid en hoe je als hulpverlener je eigen ontworichting en herstel inzet in dienst van de cliënt.

Naar aanleiding van de vraag aan Laura en Brenda hoe zij het onderwijs hebben ervaren en wat hun behoefte is in dit thema vatte één van de docenten het als volgt samen: Dat ervaringsgedeelte heeft wel plek gekregen steeds en dat deskundigheidsgedeelte daar zou nog meer in aangeboden kunnen worden. Met als aanvulling daarop dat er twee dingen zijn die steeds terugkomen in het gesprek: Je hebt ervaring en hoe roep je die op? (Mag je die oproepen?) En kun je die gebruiken in je onderwijs en heb je die deskundigheid?"

3.4 Interviews organisaties

	Ixta Noa	GGZ Centraal	Eleos	Novo
Doelstelling van de organisatie	❖ Omgeving creëren waarin men in staat is elkaar tot verandering/ ❖ Het herstel te inspireren door de inzet van eigen ervaringen	❖ Van ziekte, zorg en afhankelijkheid naar gezondheid, preventie en eigen kracht	❖ Vanuit de herstelvisie samen met de cliënt werken aan een afname van (psychische) klachten, het voorkomen van terugval en het bieden van ondersteuning zodat cliënten op eigen mogelijkheid verder kunnen herstellen	❖ Bij NOVO streeft men er naar een zo goed mogelijke kwaliteit van leven te creëren voor/met de cliënt (mensen met een verstandelijke beperking). Dit betekent dat men een leven leidt dat past bij de mogelijkheden, wensen, en ambities van de persoon
Reden inzet ervaringsdeskundigheid	❖ Doorbreken van taboes ❖ Motivatie en hoop bieden bezoekers	❖ Versterken van de hulpverlening doordat ze vanuit eigen ervaring met een cliënt aan de slag kunnen	❖ Hoop bieden aan cliënten ❖ Het verbeteren van de zorg aan mensen met psychische problematiek	❖ Ervaringsdeskundigen helpen mee met het doorbreken van stigma's en kijken op een andere manier naar de hulpverlening. ❖ Men weet soms goed wat er wel helpt en wat niet
Het takenpakket van de ervaringsdeskundige binnen de organisatie	❖ Laagdrempelig bezoek/inloop ❖ Persoonlijke begeleiding ❖ eHealth begeleiding online ❖ Groepstherapie	❖ Geven van hersteltraining ❖ Begeleiding cliënten ❖ Teamlid in een woonvorm ❖ Teamlid FACT-team ❖ See Joe (inloop/ontmoetgroep)	❖ Spreekuur waar cliënten kunnen binnen lopen ❖ Het leiden van een herstelgroep	❖ Ervaringswerkers in teams als versterking teams hulpverleningsinstanties ❖ groepsbegeleiding/herstelondersteuning ❖ Ervaringsdeskundigen op afdeling Kennis, Kwaliteit en Onderzoek helpen mee met ontwikkeling beleid
Achtergrond hulpverlening/ ervaringsdeskundigen	❖ Het gaat voornamelijk om vrijwilligers die naast deze functie al dan niet een andere baan hebben en opleiding hebben gevolgd	❖ Trix heeft gaandeweg vanuit GGZ Centraal interne opleidingen, trainingen en cursussen gevolgd	❖ Vrijwilligers volgen een interne opleiding tot ervaringsdeskundige ❖ De betaalde ervaringsdeskundige heeft	❖ Alle ervaringsdeskundigen/ werkers hebben een opleiding tot ervaringsdeskundige gevolgd. Veelal gaat het om

	❖ Betaalde krachten hebben een opleiding tot hulpverlener gevolgd (SPH/MWD/TP/etc.)	❖ Sommige worden ook als cliënt langzaamaan opgeleid tot ervaringswerker (cliënt > vrijwilliger > betaalde ervaringswerker)	binnen de GGZ een training tot ervaringsdeskundige gevolgd	de Associate Degree 'Ervaringsdeskundige in de Zorg' van de Hanze
Wanneer wordt iemand aangenomen?	❖ Vrijwilliger loopt 10 dagdelen mee ❖ Sociaal/ Goed om kunnen gaan met bezoekers ❖ Vervolgens interne training	❖ Voornamelijk als een cliënt geschikt wordt geacht (en vaak letten ze ook op de opleiding die iemand heeft gedaan) ervaringsdeskundige te worden	❖ Het hebben van herstellennis (ook wel ervaringskennis) ❖ Afstand kunnen nemen van eigen problematiek ❖ Ervaring met het inzetten van ervaringsdeskundigheid is een pre	❖ Men moet minimaal een opleiding tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd
Takenpakket ervaringsdeskundige	❖ Welkom heten bezoekers ❖ Groepsbegeleiding /activiteiten organiseren ❖ Individuele begeleiding ❖ EHealth begeleiding	❖ Als ervaringsdeskundige moet je in ieder geval in huis hebben dat je kunt inzoomen op iemand, kunt schakelen en het groepsproces kunt snappen en bewaken	❖ Kritisch kunnen kijken naar de zorg die op een locatie geleverd wordt ❖ Feedback geven aan collega's die bijdraagt aan verbetering van de zorg ❖ Afhankelijk van de locatie, activiteiten die bijdragen aan het herstel van de cliënt	❖ Ervaringswerkers: groepsbegeleiding, werken in teams, meedenken hulpverlening, EHealth begeleiding ❖ Afdeling KKO: ontwikkelen beleid, meedenken vormgeving hulpverlening
Voordelen van het werken met ervaringsdeskundigen	❖ Motivatie ❖ Vertrouwen ❖ Taboe doorbreken	❖ Gelijkwaardigheid ❖ Weet wat helpend is en wat niet (kunnen confronteren) ❖ Steun (dat het goedkomt gelooft een cliënt eerder van een lotgenoot dan van een hulpverlener) ❖ Stigma's doorbreken	❖ Het kunnen verkorten van een behandel proces ❖ Menselijkheid en gelijkwaardigheid in het cliëntcontact ❖ Aanvulling voor het team omdat er vanuit een andere visie wordt meegekeken en gepraat ❖ Empathie vanuit ervaring en niet alleen vanuit kennis	❖ Stigma's doorbreken ❖ Op één lijn/dichterbij cliënt staan ❖ Stukje kennis bieden over herstel

Nadelen van het werken met ervaringsdeskundigen	❖ Aanwezige kwetsbaarheid bij ervaringsdeskundige	❖ Ervaringsdeskundigen zijn kwetsbaar. Daarom is de inzet van goede begeleiding essentieel (interview met een vaste groep en veel contact met teamleider)	❖ Kwetsbaarheid en mogelijke uitval (al is dit niet helemaal een nadeel omdat dit van tevoren is doorgesproken) ❖ Professionals kunnen zich terug trekken omdat zij weten dat zij feedback kunnen krijgen	❖ Die zijn er soms als collega hulpverleners denken dat ze meer op hun woorden moeten letten als er ervaringsdeskundigen bij (een overleg) zijn
Toekomst ervaringsdeskundigheid	❖ Groeiende/ vaker ingezet. ❖ Niet alleen een trend	❖ Dit blijft, de tendens is gezet ❖ De sterke gedrevenen zullen boven komen drijven en zullen de daarin degene die meer ondersteuning nodig hebben omhoogtrekken	❖ Ervaringsdeskundigheid zal blijven bestaan en is zeker geen tijdelijke trend	❖ Het blijft en zal steeds meer worden opgenomen in de hulpverlening. Niet per se als aparte functie maar als 'vanzelfsprekend' binnen een team

Toelichting

Hier volgen de resultaten van het interview met vier werknemers van vier verschillende organisaties, namelijk met werkneemsters van Ixta Noa, GGZ-Centraal, Eleos en NOVO. Alle vier de werknemers zijn ervaringsdeskundige binnen de eigen organisatie. De werkneemster van Ixta Noa is coördinator van het praktijkhuis te Groningen en zelf ervaringsdeskundige. De werkneemster van GGZ-Centraal is ervaringsdeskundige en geeft zelf begeleidingen en trainingen binnen de organisatie. Dit geldt tevens voor de werkneemster van Eleos. De werkneemster van NOVO is ervaringsdeskundige en beleidsmedewerkster.

Allereerst leest u hier per vraag wat er door de verschillende werkneemsters werd geantwoord. Vervolgens ziet u in dit onderdeel een korte samenvatting in de vorm van een tabel en tot slot ook nog een ietwat uitgebreidere geschreven samenvatting van de data die is verzameld middels de data-analyse.

Doelstelling

Maar als we kijken naar de doelstellingen van alle organisaties, dan wordt het woord ervaringsdeskundigheid niet direct benoemd, omdat ervaringsdeskundigheid een onderdeel van een organisatie is en niet het doel op zichzelf. De doelstellingen hebben allen gemeen dat ze zijn gericht op herstel en op vooruitgang, dit is iets wat bij ervaringsdeskundigheid aansluit, dat wordt ook tijdens het interview genoemd. Ervaringsdeskundigen kunnen namelijk anderen ondersteunen bij het herstel de vooruitgang hiervan. Wanneer we naar de rest van de inhoud van de interviews kijken en deze naast de doelstellingen leggen dan zien we hierin grote overlappingen. Er wordt bijvoorbeeld genoemd dat ervaringsdeskundigen ingezet worden omdat ze hoop kunnen bieden en motivatie kunnen geven. Ook worden ze ingezet om de hulpverlening te versterken doordat ze vanuit hun eigen ervaring weten wat wel en niet helpend is. In de praktijk is dit vormgegeven in het geven van hersteltraining, het draaien van inloopochtenden en onderdeel zijn van hulpverleningsteams. Op deze manier kunnen ervaringsdeskundigen hun kennis en vaardigheden inzetten en bijdragen aan het herstel van cliënten.

Reden inzet ervaringsdeskundigheid

De werknemers van de diverse organisaties die wij hebben geïnterviewd geven verschillende redenen voor het inzetten van ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening, maar toch zijn er duidelijke overeenkomsten te zien. Zo geeft Ixta Noa duidelijk aan taboes te willen doorbreken door het inzetten van ervaringsdeskundigen. Ervaringsdeskundigen praten juist over hetgeen andere mensen mogelijk willen vermijden; over stoornissen, ziekten, verslavingen en het herstel ervan. Ervaringsdeskundigen zijn het levende bewijs van dat iemand daadwerkelijk kan herstellen en/of om kan gaan met zijn of haar problematiek. Ervaringsdeskundigen verzwijgen hun verleden waarin men ontwrichting heeft ervaren niet, maar zijn hier open over. Dit kan ervoor zorgen dat een cliënt, klant, bezoeker etc. ook over zijn of haar ontwrichting wil gaan praten. Bij Novo werd dit ook benoemd. Hier gaf men aan dat men graag stigma's wil doorbreken door ervaringsdeskundigen in te zetten. Bij GGZ Centraal? Wordt benoemd dat het inzetten van de eigen ervaringen de hulpverlening kan versterken. Net als bij Eleos waar de medewerker aangaf dat het de zorg aan mensen met psychische problematiek kan verbeteren. Hier wordt tevens benoemd dat het inzetten van ervaringsdeskundigen cliënten hoop kan bieden. Dit sluit aan bij Ixta Noa, waar men ook aangaf dat een ervaringsdeskundige een soort voorbeeld is voor een cliënt. Een ervaringsdeskundige laat zien dat beter worden of leren omgaan met problematieken mogelijk is. Verder werd er bij Novo nog benoemd dat ervaringsdeskundigen mee kunnen hepen in het meedenken en/of ontwikkelen van de hulpverlening. Een ervaringsdeskundige kan bijvoorbeeld aangeven wat wel en wat juist niet heeft geholpen in de hulpverlening die men zelf heeft ontvangen om te herstellen.

Welke vorm van hulpverlening bieden ervaringsdeskundigen? (Welke taken nemen zij op zich)

Elke organisatie geeft op zijn eigen manier vorm aan de hulpverlening door ervaringsdeskundigen, dit blijkt uit de interviews die wij hebben afgenomen. Wel is er opnieuw overlap te vinden. Er zijn een aantal vormen van hulpverlening die worden benoemd, namelijk: een laagdrempelige vorm van hulpverlening die past bij de presentietheorie waar men zich al dan niet voor hoeft aan te melden, het begeleiden van activiteiten, het geven van groepsbegeleiding, het meedenken en meewerken aan het beleid en de het bieden van hulp door middel van EHealth.

Allereerst wordt er bij verschillende organisaties een laagdrempelige vorm van hulpverlening aan geboden door ervaringsdeskundigen, waarbij er van cliënten/bezoekers weinig wordt verwacht. Deze vorm van hulpverlening sluit aan bij de presentietheorie van Andries Baart, dit kwam ook in diverse interviews naar voren. Zowel bij Ixta Noa en GGZ Centraal als bij Eleos is er voor cliënten de mogelijkheid om binnen te komen lopen bij de organisatie en om hier met een ervaringsdeskundige te kunnen praten. Dit is een laagdrempelige vorm van hulpverlening, omdat men zich hier niet voor hoeft in te schrijven en men langs kan komen wanneer hij/zij dit wil. Bij Ixta Noa kan dit bijna elke dag en bij Eleos is er een speciaal spreekuur ingesteld. Bij GGZ Centraal heet de inloop en/of ontmoetingsgroep 'See Joe'.

Dit brengt ons bij de tweede vorm van hulpverlening, namelijk bij de begeleiding van activiteiten door ervaringsdeskundigen. Dit wordt onder andere bij 'See Joe' bij GGZ-Centraal gedaan. Hier kunnen bezoekers met elkaar praten, eten maar bijvoorbeeld ook activiteiten ondernemen. Dit laatste kan bij Ixta Noa ook. Bezoekers hebben de mogelijkheid om zich op te geven voor diverse activiteiten, om mee te eten en om met elkaar te praten. De derde vorm van hulpverlening die wij terugzien is die van groepsbegeleiding. Groepsbegeleiding wordt zowel bij Ixta Noa, GGZ Centraal, Eleos en NOVO gedaan. Iedere

organisatie vult de groepsbegeleiding op zijn/haar eigen manier in. Bij Eleos heeft de groepsbegeleiding bijvoorbeeld de vorm van een herstelgroep. Als vierde is het zo dat er ook ervaringsdeskundigen zijn die meedenken en/of meewerken aan het beleid van hulpverleningsorganisaties. Dit is bij NOVO het geval. Bij Novo worden er ervaringsdeskundigen ingezet om mee te denken en werken met/aan het beleid van de organisatie. Als vijfde is er de hulpverlening middels EHealth. Ervaringsdeskundigen bij Novo zijn in het begin echter begonnen met het bieden van hulpverlening middels EHealth, online hulpverlening; Ixta Noa doet dit ook. Het kan voor cliënten, om diverse redenen, fijn zijn om hulp op afstand te kunnen krijgen.

Bij NOVO is er echter een verschil tussen ervaringsdeskundigen en ervaringswerkers, daarom hier een extra toelichting op de taken die bij een ervaringsdeskundige/ervaringswerker van NOVO horen. Ervaringswerkers werken niet mee aan het beleid, maar werken in reeds bestaande gemêleerde hulpverleningsteams waar hulpverleners met verschillende achtergronden en expertise werkzaam zijn. De ervaringswerkers werken niet op de locatie van Novo maar dus bij andere organisaties. Deze ervaringswerkers hebben verschillende taken. Zo kan het zijn dat zij, net zoals twee andere organisaties, individueel cliënten begeleiden. Daarnaast geven zij ook groepstrainingen, vandaar dat NOVO wordt genoemd bij groepsbegeleiding.

Achtergrond ervaringsdeskundigen

In grote lijnen hebben alle vier de organisaties als overeenkomst dat de ervaringswerkers (zowel vrijwilligers als betaalde krachten) een opleiding of training hebben gevolgd om hun ervaringskennis professioneel in te kunnen zetten. Als we kijken naar de details dan zit er nog wel wat verschil. Bij GGZ Centraal is er bijvoorbeeld een aantal ervaringswerkers die eerst cliënt waren bij GGZ en stapsgewijs opgeleid zijn tot ervaringswerkers. Dit gebeurt meestal doordat iemand door de organisatie gezien wordt als iemand die de potentie heeft om ervaringswerker te worden. Hierbij speelt dan ook de rol welke opleiding iemand heeft gedaan. Een sociale opleiding heeft de voorkeur.

De vrijwilligers bij Ixta Noa hebben zelf een bepaalde vorm van ontwrichting en herstel meegemaakt en willen de kennis die zij hebben opgedaan over henzelf en/of over de problematiek die zij hebben ervaren inzetten om anderen te helpen. De vrijwilligers hebben diverse achtergronden. Sommige vrijwilligers hebben een sociale opleiding gedaan, maar lang niet allemaal. Er zijn ook vrijwilligers die een andere baan hebben, maar daar niets met de eigen ervaringskennis kunnen doen en dit wel graag willen.

Zowel bij Ixta Noa als bij GGZ Centraal als Eleos volgen de ervaringswerkers interne opleidingen en trainingen. Bij NOVO is dat net iets anders. Zij hebben nauw contact met de Hanze Hogeschool in Groningen. Daar hebben de meeste ervaringswerkers en ervaringsdeskundigen die bij NOVO werken een opleiding gevolgd tot ervaringsdeskundige. Sommigen hebben alleen een training gevolgd omdat ze al een sociale opleiding hebben afgerond die veel overlapping heeft met de opleiding tot ervaringsdeskundige. De conclusie die we hieruit kunnen trekken is dat bij de geïnterviewde organisaties de ervaringsdeskundigen/ervaringswerkers allemaal in een bepaalde mate geschoold zijn. Het zij door een opleiding het zij door trainingen. De uitwerking in de praktijk verschilt per organisatie.

Wanneer wordt iemand aangenomen?

Opvallend is dat de organisaties zelf vaak interne opleidingen en trainingen aanbieden voor ervaringswerkers die in dienst komen, terwijl er ook opleidingen bij verschillende hogescholen zijn. Alleen bij NOVO is dit niet het geval, zij werken nauw samen met de Hanzehogeschool in Groningen. Dat organisaties vaak zelf interne trainingen aanbieden zou volgens onze te maken kunnen hebben met dat ervaringsdeskundigheid als beroep nog in ontwikkeling is en dat het voor organisaties ook nog zoeken is naar wat ervaringsdeskundigen nodig hebben aan kennis, houding en vaardigheden. En dan vervolgens ook wat er beschikbaar is aan scholing en wat ervaringsdeskundigen daarin nodig hebben.

Takenpakket

Als we de taken van ervaringsdeskundigen bij de verschillende organisaties vergelijken zien we veel overlap. Hiervoor grijpen we ook even terug op de vorm van hulpverlening die ervaringsdeskundigen bieden namelijk: het leiden van herstelgroepen/ het geven van hersteltraining, ze zijn teamlid van een hulpverleningsteam en zijn aanwezig bij inloopgroepen. Taken en vaardigheden die hierbij belangrijk zijn, zijn volgens de geïnterviewden dat je moet kunnen inzoomen op iemand, kunt schakelen en een groepsproces kunt begrijpen en bewaken. Ook is het belangrijk dat je kritisch kunt zijn en feedback kunt geven zodat je bijdraagt aan het herstel van de cliënten en aan de verbetering van de zorg om bijvoorbeeld stigma's te kunnen doorbreken. Ook hierin zien we overlap in belangrijke aspecten terug die ook in het Beroepscompetentieprofiel Ervaringsdeskundigheid (2013) worden genoemd. Waaronder onderzoek doen vanuit het perspectief van ervaringsdeskundigheid, ondersteunen van zelfhulp bij herstelactiviteiten en herstelprocessen van individuen en groepen (van Bakel, et al., 2013, p. 56).

Voordelen ervaringsdeskundigheid

Wat in de interviews naar voren komt, is dat er volgens de geïnterviewden vrij veel voordelen zijn aan het inzetten van ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening. Zo kwamen in de interviews naar voren dat ervaringsdeskundigen een voorbeeld kunnen zijn voor de cliënten die contact zoeken en/of hulp vragen. De ervaringsdeskundigen hebben zelf ook ontwrichting meegemaakt en het is hen gelukt om te herstellen en/of om te leren gaan met de problematieken die zijn ontstaan door de ontwrichting. Het hebben van een voorbeeld kan een cliënt hoop en motivatie bieden om te herstellen. Zij zien immers dat het mogelijk is om progressie te maken. Een ander voordeel dat werd genoemd is dat de ervaringsdeskundige als gelijkwaardige wordt gezien door cliënten. Zij staan niet, zoals sommige professionals zonder ervaringsdeskundigheid, boven de cliënt maar naast de cliënt. Zij hebben ook een kwetsbare situatie meegemaakt en weten hoe het is om te leven met ontwrichting. Verder werd gezegd dat ervaringsdeskundigen mee kunnen denken over de hulpverlening die de organisatie aanbiedt of aan gaat bieden. Ervaringsdeskundigen weten uit eigen ervaring wat voor hen helpend was en wat juist niet. Door dit te delen, kan een organisatie hier rekening mee houden. Hoewel elke persoon anders is en voor elke persoon een andere vorm van hulpverlening helpend kan zijn, kan de ervaring van de ervaringsdeskundige andere hulpverleners of beleidsmedewerkers wel op een andere manier naar de hulpverlening laten kijken. Namelijk meer vanuit de cliënt in plaats van uit de organisatie. Een ander voordeel dat werd genoemd is dat ervaringsdeskundigen kunnen helpen met het doorbreken van taboes/stigma's. Als een ervaringsdeskundige open over bepaalde problematieken praat, dan wordt het voor anderen (cliënten) vaak ook eenvoudiger om dit te doen. Het kan een bepaalde mate van schaamte wegnemen.

Nadelen ervaringsdeskundigheid

De nadelen die werden genoemd tijdens de interviews komen aardig overeen. Eén woord dat duidelijk naar voren komt is: kwetsbaarheid. De ervaringsdeskundige is vaak al hersteld, maar een deel van de ervaringsdeskundige is mogelijk nog wel kwetsbaar. De persoon heeft ontwrichting meegemaakt en dit was niet voor niets. Hoewel iemand volledig kan herstellen van bepaalde stoornissen en ziekten kan het ook zijn dat er altijd nog een bepaalde 'kwetsbaarheid' in de persoon zit. Op het moment dat iemand een persoonlijkheidsstoornis heeft, dan zal degene niet volledig herstellen. Iemand kan om leren gaan met deze ontwrichting/stoornis, maar men kan op bepaalde momenten ook moeilijkheden blijven ervaren. Een ander nadeel dat werd genoemd is dat collega's soms het idee hebben dat zij op hun woorden moeten letten als er een ervaringsdeskundige aanwezig is. Een ervaringsdeskundige kan het als disrespectvol ervaren als bijvoorbeeld iemand met een bepaalde ziekte of stoornis een wat 'vervelende' bijnaam krijgt. Dit kan ook als een voordeel worden gezien op het moment dat collega's daardoor respectvoller over cliënten zullen spreken. Tot slot werd er ook benoemd dat niet-ervaringsdeskundige collega's het soms moeilijk vinden om hun plek te vinden in de samenwerking met ervaringsdeskundigen. Zo werd benoemd dat bepaalde collega's zich terugtrekken op het werk, omdat zij bang zijn negatieve feedback te krijgen op hun functioneren van ervaringsdeskundige collega's.

Door de medewerkster bij GGZ Centraal werd als verbeterpunt in de samenwerking met ervaringsdeskundigen genoemd dat er meer waardering mag komen voor ervaringsdeskundigen. Zij mist dit op haar werk, net als een bepaalde vorm van begeleiding door werkgevers. Op het moment regelt zij veel zelf, maar zij zou graag zien dat iemand haar zou kunnen begeleiden in haar werk.

De toekomst van ervaringsdeskundigheid binnen de hulpverlening

Alle vier de medewerkers van diverse organisaties gaven aan dat zij positief aankijken als het gaat om de toekomst van ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening. Bij Ixta Noa en bij Eleos geeft men aan dat ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening geen trend is en dat de inzet ervan zal gaan toenemen in de toekomst. Hier denkt de medewerkster bij GGZ Centraal ook zo over 'de sterke gedrevenen zullen boven komen drijven en zullen de daarin degene die meer ondersteuning nodig hebben omhoogtrekken'. De medewerkster bij Novo geeft aan dat ervaringsdeskundigheid in de hulpverlening zal toenemen, maar dat ervaringsdeskundigheid geen functie opzich zal blijven. Zij denkt dat het vanzelfsprekend zal worden om de eigen ervaringen in te gaan zetten. Op men nu zelf ontwrichting heeft ervaren en professionele hulp heeft ontvangen om te herstellen of dat men de eigen levenservaring in gaat zetten, de inzet gaat toenemen.

Samenvatting

Met dit deel van ons onderzoek probeerden we meer informatie te verkrijgen op deelvraag 4: *“Welke wensen/eisen hebben instellingen met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?”* Hoewel de werknemers van de verschillende organisaties diverse antwoorden gaven, is er wel een soort lijn in de antwoorden te vinden.

Wat wij te weten zijn gekomen is dat enige vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigheid van belang is om als ervaringsdeskundige (of ervaringswerker) aan de slag te gaan. Dit kan betekenen dat organisaties van iemand vragen om een opleiding tot ervaringsdeskundige te hebben afgerond, maar voor andere organisaties kan gelden dat een korte cursus of een interne opleiding voldoende is.

Uit de interviews komt naar voren dat Ervaringsdeskundigen andere mensen, cliënten, hoop kunnen bieden en anderen motiveren in het herstel of in de omgang met een bepaalde ontwrichting. Ervaringsdeskundigen of aankomend ervaringsdeskundigen dienen empathisch te zijn en daarnaast dient er een klik te zijn met de cliënten waar de hulpverleningsinstanties hulp aan bieden. Tevens dienen ervaringsdeskundigen een bepaalde mate van zelfvertrouwen te hebben, althans zij dienen over hun eigen ontwrichting en herstel te kunnen praten om stigmatisering te voorkomen en taboes te doorbreken.

Ervaringsdeskundigen worden tevens ingezet om mee te denken over et beleid van een organisatie en over de werkwijze. Ervaringsdeskundigen hebben namelijk enige kennis over wat hen zelf wel of juist niet hielp in het herstel of de stabilisering van de problematiek die men heeft ervaren. Hier kunnen wij uit opmaken dat organisaties verwachten dat een aankomend ervaringsdeskundige in staat dient te zijn om kritisch te kunnen denken en handelen en dat men zich eventueel kan verdiepen in de organisatorische kant van de hulpverlening. Verder is er nog een belangrijk aspect, namelijk dat men in staat dient te zijn op zichzelf te kunnen reflecteren en op het herstel dat men door heeft gemaakt. Dit om vervolgens de eigen ervaring in te kunnen zetten ten goede van het herstel van een ander.

Ervaringsdeskundigen kunnen per organisatie een ander takenpakket hebben. Dit betekent ook dat er per organisatie mogelijk wat anders van de ervaringsdeskundigen wordt gevraagd. Binnen diverse organisaties begeleidt een ervaringsdeskundige een soort groepstherapie of groepsgesprek. In dat geval dient een ervaringsdeskundige in staat te zijn om te werken met groepen. In andere organisaties zit een ervaringsdeskundige in een soort huiskamersetting en wordt er van de ervaringsdeskundige gevraagd om aan tafel te zitten en er puur voor de ander te zijn om vragen te beantwoorden. Ook zien we dat ervaringsdeskundigen worden ingezet om een op een begeleiding te geven en/of contact te onderhouden met mensen door middel van Skype of per mail, dit is een vorm van eHealth. Dit vraagt kennis van software/computergebruik.

4 | Conclusies, aanbevelingen en discussie

4.1 Conclusies

U zult hier lezen hoe wij de verkregen informatie interpreteren, dus welk beeld de verkregen resultaten ons hebben opgeleverd. Wij hebben de antwoorden op de hoofd- en deelvragen bekeken en vanuit daar zijn wij gaan bekijken welke conclusies wij hieruit kunnen trekken. Als eerste zullen we ingaan op onze eindconclusie, het antwoord op de hoofdvraag. Daarnaast hebben we per deelvraag een conclusie geschreven, welke we na de eindconclusie zullen bespreken. Hierbij hebben wij ons voornamelijk gefocust op de belangrijkste en meest interessante informatie. Sommige resultaten hadden wij verwacht, maar andere resultaten waren verrassend. Uiteindelijk kunt u ook een antwoord op onze hoofdvraag verwachten.

Eindconclusie

Ons onderzoek zijn wij gestart met het formuleren van onze hoofdvraag, namelijk:

“Welke behoefte is er onder de studenten en docenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa, als het gaat om onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid?”

Om deze, explorerende hoofdvraag goed te kunnen beantwoorden, deelden wij ons onderzoek op in vier deelvragen:

1. In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?
2. In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?
3. Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?
4. Welke wensen/eisen hebben instellingen met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?

Met onze explorerende hoofdvraag wilden wij onderzoeken of er wel of niet behoefte is aan onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid onder de docenten en studenten van de opleiding Social Work op hogeschool Viaa. Tevens wilden wij te weten komen hoe die eventuele behoefte er dan uit zou zien. In dit onderzoek zijn we op ontdekking uit gegaan, wij zijn door middel van diverse manieren van dataverzameling op verkenning uitgegaan. We hebben kwalitatief en kwantitatief onderzoek gedaan onder drie verschillende doelgroepen. De drie doelgroepen die zijn benaderd zijn:

- ❖ Studenten Social Work op hogeschool Viaa. Bij deze doelgroep maakten wij gebruik van een kwantitatieve dataverzamelmethode, namelijk het houden van een enquête.
- ❖ Docenten Social Work op hogeschool Viaa. Bij deze doelgroep maakten wij gebruik van twee manieren van dataverzameling, namelijk van een kwantitatieve enquête en een kwalitatief interview.

- ❖ Organisaties die werken met ervaringsdeskundigheid. Wij hielden vier oriënterende interviews met vier werknemers. Dit was tevens een kwalitatieve manier van dataverzameling.

Studenten

Uit de enquêtes kwam naar voren dat er veel studenten zijn die behoefte hebben aan een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid, ongeacht of zij zelf ervaringskennis hebben of niet. Het gaat om 122 studenten van het totaal van 150 studenten die aangeven behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid, dus 81,3%, die de enquête hebben ingevuld. Waarvan 85% wel ervaringskennis en 77% geen ervaringskennis heeft. Studenten met ervaringskennis geven daarbij veruit het meest (79 studenten) aan graag te willen leren hoe een eigen ervaring ingezet kan worden ten behoeve van de cliënt. Studenten zonder ervaringskennis geven aan de volgende 3 dingen te willen: 1. 'Hoe mijn medestudenten of docenten met ervaring tegen het werkveld aankijken en hoe zij anders werken dan niet-ervaringsdeskundigen' (41 studenten) 2. 'Hoe ik als professional met ervaringsdeskundigen kan samenwerken' (43 studenten) en 3. 'Hoe ik mijn eigen ervaring met kwetsbaarheid kan inzetten ten behoeve van de cliënt' (44 studenten). Over punt 1 wordt in de theoretisch inleiding het volgende gezegd: "Net als ervaringsdeskundigen in het werkveld weten ervaringsdeskundige studenten wat het is om in de cliëntrol te zitten. De ervaringsdeskundige studenten nemen de praktijk met zich mee de opleiding in. Dit kan helpend zijn voor zowel medestudenten als docenten om een beter beeld te krijgen van de positie van de cliënt (GGZ Nederland et al., 2013). Zij kunnen daarnaast informeren over hun bevindingen die zij hebben opgedaan in de hulpverlening. Zij kunnen laten zien wat zij als belangrijk, waardevol of juist negatief hebben ervaren." Deze behoefte van studenten zonder ervaringskennis heeft dus ook een meerwaarde voor het onderwijs van studenten en vervolgens ook voor het werkveld.

Docenten

Ook docenten lijken positief te kijken naar het integreren van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid. Van de 27 docenten die de enquête hebben ingevuld, geven 18 docenten aan dat zij het zien zitten als er onderwijs over ervaringsdeskundigheid wordt geïntegreerd binnen de opleiding Social Work op hogeschool Viaa. Dit is 69% van alle respondenten. 38% van de respondenten geeft zelfs aan ook les te willen geven over het onderwerp ervaringsdeskundigheid. Wel werd er tevens door menig docent aangegeven dat men graag meer zou willen weten over ervaringsdeskundigheid en eventueel ook best een opleiding of training zou willen volgen om daadwerkelijk iets te kunnen betekenen in het onderwijs over ervaringsdeskundigheid op hogeschool Viaa.

Wel kwam tijdens het interview naar voren dat men geïnteresseerd is in het onderwerp ervaringsdeskundigheid, maar dat er nog veel verwarring is over het begrip onder de docenten. De meningen over de betekenis van het begrip ervaringsdeskundigheid en wanneer men nu ervaringsdeskundig is lopen sterk uiteen. Dat hier discussie over is, is niet geheel onbekend. Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel en Smulders (2015, p. 6) geven in hun onderzoeksrapport aan dat er verschillende visies zijn op de inzet van ervaringsdeskundigen en zo ook zijn er verschillende definities in omloop over ervaringsdeskundigheid. De één spreekt volgens hen over ervaringsdeskundigheid als professie van elk mens terwijl de ander dit alleen toekent aan mensen die een hulpverleningstraject hebben doorlopen. Naast de verwarring die er is, is het ook zo dat bepaalde docenten aangaven dat het invoeren van onderwijs over ervaringsdeskundigheid op hogeschool Viaa misschien niet zo'n goed idee is, omdat Viaa een kleine hogeschool is. Ook is er volgens een aantal docenten nog te weinig kennis over dit onderwerp binnen de school of is er geen ruimte binnen het huidige curriculum voor een nieuw concept.

Tijdens het verdiepende interview kwam verder duidelijk naar voren dat docenten de behoefte van de student van belang vinden. Men geeft aan dat als er duidelijk zoveel studenten aangeven behoefte te hebben aan een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid, hier eigen wel iets mee gedaan moet worden. De docenten gaven tevens aan dat zij het belangrijk vinden dat

Organisaties

Om erachter te komen wat men in het werkveld belangrijk acht als het gaat om het aannemen van mensen met ervaringskennis/ervaringsdeskundigheid die de eigen ervaringen in hun werk willen inzetten, hebben we vier medewerkers geïnterviewd die werkzaam zijn binnen vier verschillende organisaties die werken met ervaringsdeskundigen en ervaringsdeskundigheid. We interviewden medewerkers van de volgende organisaties: Novo, GGZ-centraal, Eleos en Ixta Noa. Tijdens de interviews gaven alle medewerkers aan dat het, om als ervaringsdeskundige aan de slag te gaan binnen hun organisaties, belangrijk is om een training, opleiding of cursus hebben gevolgd of te volgen. De ene organisatie verwacht dat een toekomstig werknemer een opleiding heeft gevolgd waardoor men de eigen ervaringen op een professionele manier kan inzetten. Een andere organisatie biedt een interne opleiding aan die voldoende afgerond dient te worden om vervolgens als vrijwilliger of medewerker aan de slag te gaan binnen de organisatie. Dat ervaringsdeskundigen diverse rollen innemen binnen het sociaal werkveld wordt ook door Movisie beschreven: 'Ervaringsdeskundigen zijn in verschillende rollen werkzaam. Dat kan als vrijwilliger zijn, maar ook betaald. Bij de ondervraagde organisaties die ervaringsdeskundigen inzetten, is dat het vaakst als vrijwilliger (78% van deze organisaties noemt dit). Bij 29% zijn er (ook) betaalde medewerkers specifiek voor ervaringsdeskundigheid, bij 24% (ook) betaalde medewerkers in een combinatiefunctie en bij 18% worden ervaringsdeskundigen op andere wijze ingezet, bijvoorbeeld als stagiair' (Keuzenkamp, 2018).

De behoefte onder docenten en studenten Social Work op hogeschool Viaa

Er is, zo kunnen wij concluderen, een behoefte van zowel docenten als studenten om een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid te integreren op hogeschool Viaa binnen de opleiding Social Work. Gezien de cijfers zijn er veel studenten, zowel mét als zonder ervaringskennis die les willen hebben in ervaringsdeskundigheid en ook menig docent, meer dan de helft van de respondenten, geeft aan dat ook zij interesse hebben in dit onderwerp. De behoefte van de studenten is een motivatie voor docenten om meer aandacht aan ervaringsdeskundigheid te besteden in ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work. Dat organisaties een toekomst zien in het werken met ervaringsdeskundigen, zoals naar voren kwam tijdens de interviews, is tevens een motivatie voor docenten om iets met ervaringsdeskundigheid te gaan doen. Een groot deel van de docenten heeft op hun beurt behoefte aan kennis, een training en/of opleiding in ervaringsdeskundigheid. Er dient niet te worden getherapeutiseerd, maar er dient ruimte te zijn voor het inzetten van de eigen ervaringskennis en/of kwetsbaarheden ten behoeve van de ander. Het liefst zien docenten dit terug in bestaande lessen. Dit wordt overigens ook aangegeven door een groot deel van de studenten.

1. In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het goed om eerst te kijken naar wanneer iemand in aanmerking zou komen voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid. Vanuit ons onderzoek gebruiken we de volgende definitie van ervaringsdeskundigheid: "Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen herstelervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel" (van Bakel, et al., 2013, p. 57). Hierbij is het belangrijk dat men

voorafgaand aan de herstelervaring een periode van ontwrichting heeft meegemaakt en daarnaast vaardigheden heeft aangeleerd om zijn ervaring op een professionele manier in te zetten (van Bakel & Boertien, 2012). Als we kijken naar de populatie van ons onderzoek, dan zien we dat 54 procent van de studenten een periode van ontwrichting heeft meegemaakt in zijn leven. Echter heeft maar 36 procent van de studenten deze periode van ontwrichting reeds achter zich gelaten. Als we enkel naar de hiervoor genoemde definitie van ervaringsdeskundigheid kijken, dan zou dit betekenen dat op dit moment 36 procent van de huidige studenten in aanmerking komt voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid. Hierbij is het goed om te benoemen dat van de 25 studenten die hebben aangegeven dat zij op dit moment ontwrichting ervaren, 13 studenten in het eerste of tweede studiejaar zitten. Het kan zijn dat zij op een later moment in de opleiding wel in aanmerking zouden komen.

De problematiek van de studenten verschilt. De twee meest voorkomende soorten problematiek zijn een depressie en gezinsproblematiek. Daarnaast zien we dat studenten onder andere te maken hebben gehad met een trauma, verslaving, angststoornis, dwangstoornis, burn-out, persoonlijkheids-problematiek en problematiek voor het achttiende levensjaar. 86 procent van de studenten heeft hiervoor professionele hulp gekregen, veelal door een psycholoog en vaak in combinatie met een maatschappelijk werker, psychiater of huisarts. Van alle studenten die een periode van ontwrichting hebben meegemaakt, geeft meer dan driekwart aan dat zij graag hun eigen ervaring als professional zouden willen inzetten. Het grootste gedeelte van de studenten hoeft dit echter niet per se in de rol van ervaringsdeskundige te doen. Een net iets kleinere groep zou graag ervaringsdeskundige willen worden en de eigen ervaring in willen zetten ten behoeve van de cliënt. Dertien procent van de studenten geeft aan niks met zijn eigen ervaringen te willen doen. Hieruit kunnen wij concluderen dat het grootste gedeelte van de studenten met ervaring, wel degelijk iets met zijn of haar ervaringskennis binnen het werkveld willen doen.

Als het gaat om de behoefte van studenten, dan zien we dat maar liefst 81 procent van de studenten graag een vorm van onderwijs zou willen dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Verhoudingsgewijs zien we dat de behoefte onder studenten met ervaringskennis iets groter is dan onder de studenten zonder ervaringskennis; er zijn echter geen grote verschillen. Dit betekent dat er onder alle studenten een grote behoefte is aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid.

De studenten met ervaringskennis, willen voornamelijk leren hoe zij hun eigen ervaringen in kunnen zetten ten behoeve van de cliënt en hoe zij daarbij hun ervaringen op gepaste wijze aan de cliënten kunnen vertellen. Ook willen zij leren hoe zij met hun ervaringskennis invloed kunnen uitoefenen op het werkveld. Opvallend is dat de studenten zonder ervaringskennis ook graag willen leren hoe zij hun verhaal (of: kwetsbaarheid) kunnen inzetten ten behoeve van de cliënt. Hieruit kunnen wij concluderen dat studenten behoefte hebben aan handvatten die hen helpen om hun eigen ervaringskennis of kwetsbaarheid in te zetten. Het onderwijs over ervaringsdeskundigheid willen de meeste studenten het liefst in de vorm van een keuze of verwerkt in de bestaande lessen. Een iets minder groot deel zou graag een minor in ervaringsdeskundigheid volgen.

Wij kunnen stellen dat er groep studenten is die in aanmerking komt voor een professionalisering in ervaringsdeskundigheid. Het merendeel van deze studenten heeft behoefte aan een vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigheid. Echter, we zien dat deze behoefte bijna net zo groot is onder studenten zonder ervaringskennis.

2. In hoeverre zijn de docenten bereid en gemotiveerd om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid?

Om antwoord te krijgen op deze vraag hebben we, zoals eerder in dit onderzoeksverslag beschreven, gebruik gemaakt van een internet-enquête en een groepsinterview. Veel docenten hebben de enquête die is uitgezet ingevuld. Hieruit interpreteren wij dat ervaringsdeskundigheid een thema is dat leeft bij docenten. Ook gaf niemand in de enquête aan geen meerwaarde te zien om ervaringsdeskundigheid in te voegen in het onderwijs. Opvallend in het groepsinterview met docenten was dat de didactische vormgeving en de behoefte van studenten onlosmakelijk met elkaar verbonden lijken. Met andere woorden: Wanneer studenten aangeven behoefte te hebben aan de integratie van ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs, dan zijn docenten ook meer bereid en gemotiveerd om zich te verdiepen in ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op Viaa en op welke manier dit vormgegeven kan worden. Hier draagt ook de hoge respons op de studenten enquête aan bij. Daarnaast speelt de behoefte vanuit het werkveld (en met name wat er in het competentieprofiel Social Work staat) een grote rol bij de bereidheid en motivatie van docenten.

Wat vooral naar voren kwam in het groepsinterview is dat er binnen het groepje van vier docenten dat aanwezig was geen consensus is over het onderwerp ervaringsdeskundigheid. Nu liepen de meningen sterk uiteen, en werden er door dezelfde personen ook regelmatig tegenstrijdigheden genoemd. Ook zijn er nog veel vragen en onduidelijkheden op het gebied van ervaringsdeskundigheid en het invoegen daarvan binnen het onderwijs. Dit viel op in de enquête en kwam nog duidelijker naar voren in het groepsinterview. Er waren nog veel vragen en discussiepunten over met name de definitie (wanneer vinden wij als opleiding dat iemand ervaringsdeskundig is?), het toegankelijk maken van onderwijs in dit onderwerp voor alle studenten of een bepaalde groep en de vormgeving (zijn we als opleiding niet te problematiserend?). Dit is echter niet vreemd, want ook in de theoretische inleiding was te lezen dat er op andere plekken ook nog steeds onduidelijkheid is: “Er zijn verschillende visies op de inzet van ervaringsdeskundigen en zo ook zijn er verschillende definities (deze zijn te vinden in hoofdstuk 1.2.1) in omloop over ervaringsdeskundigheid” (Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel, & Smulders, 2015, p. 6). We hebben het idee dat wanneer er meer duidelijkheid en meer concreet is, dat docenten ook meer bereid en gemotiveerd zijn om onderwijs te geven in ervaringsdeskundigheid. Of van de andere kant bekeken: Docenten zijn bereid en gemotiveerd maar dit wordt beperkt door dat er nog veel onduidelijkheden en vragen zijn. Ook werd in het groepsinterview aangegeven dat het curriculum als zo vol is en tegelijkertijd ook hun eigen agenda's, dus dat het invoegen van onderwijs in ervaringsdeskundigheid ook echt een meerwaarde moet hebben willen ze het als opleiding invoegen. Dat moet eerst onderzocht worden volgens hen. Op Hogeschool Windesheim is het onderwerp ervaringsdeskundigheid ook veelvuldig aan de orde geweest, zo zien we in de theoretische inleiding van dit onderzoek. Alie Weerman (2014) schrijft hierover in haar onderzoeksrapport dat er binnen het docententeam zowel begrip als ophef over dit onderwerp ontstond. Ook waren er net als binnen Viaa veel vragen: ‘Een student heeft gepraat over zijn suïcidaliteit, wat nu?’ en ‘Een student in mijn groep durft niets te zeggen’. Verder komen er vragen als ‘Moet ik als docent nu ook mijn privéleven op tafel leggen?’ en ‘Wanneer heb je genoeg ervaringskennis, kun je ook ervaringsdeskundige worden als je verdrietig bent omdat je hond is overleden?’ (Weerman, et al., 2014.) Docenten hebben op Hogeschool Windesheim in het kader van deskundigheidsbevordering en intervisie kunnen kennismaken met het begrip ‘ervaringsdeskundigheid’ en de wijze waarop hiervan gebruikt kan worden gemaakt in het bestaande onderwijs. Volgens Alie Weerman (2014) ontstond gaandeweg draagvlak hiervoor en komt ervaringskennis in alle modules terug als derde bron van kennis naast praktijk en theoretische kennis (Weerman, et al., 2014).

Wel gaven de docenten in het groepsinterview aan dat het zonde zou zijn dat dit onderzoek onder in de bureaula verdwijnt. Om dit onderzoek verder onder de aandacht te brengen in het de academie Social Work kwamen zij ook met tips op welke plekken en manieren dat het beste zou kunnen. Ook hieruit interpreteren we weer dat het onderwerp wel leeft bij docenten, maar dat, doordat er nog veel vragen en onduidelijkheden zijn, de bereidheid en motivatie van docenten hierdoor afneemt.

Docenten zijn dus zeker enthousiast en gemotiveerd om met dit onderwerp aan de slag te gaan. Dit blijkt uit de hoge respons op de enquête, geeft iedereen aan een meerwaarde te zien voor het onderwijs om ervaringsdeskundigheid in te voegen, de behoefte van studenten waardoor zij nog meer bereid zijn en het meedenken over op welke manier dit onderzoeksverslag verder onder de aandacht gebracht kan worden binnen de academie Social Work. We merken alleen dat de enthousiasme en bereidheid overschaduwd wordt door de vele vragen en onduidelijkheden die er zijn over het onderwerp ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op Viaa.

3. Tot op welke hoogte zijn de docenten reeds toegerust in ervaringsdeskundigheid en/of wat hebben zij daarin nog nodig?

Een groot deel van de respondenten geeft in de enquête aan dat ze affiniteit hebben met het onderwerp ervaringsdeskundigheid. Dit omdat ze zelf een ervaring hebben op het gebied van ontwrichting en herstel of omdat ze kennis hebben van het onderwerp ervaringsdeskundigheid doordat ze met ervaringsdeskundigen werken. Dit zou helpend kunnen zijn voor het lesgeven in ervaringsdeskundigheid. Dit hebben ze dus al in huis aan kennis en vaardigheden. Een aantal respondenten gaven in de enquête aan dat ze het belangrijk vinden dat er in het team van docenten een aantal zijn die zelf ervaringsdeskundige zijn. Een mix van wel en niet ervaringsdeskundige zou helpend zijn om een goed onderwijs in ervaringsdeskundigheid te kunnen geven. Hiervoor zouden voor wel en niet ervaringsdeskundigen een cursus of opleiding nodig zijn, werd in de enquête aangegeven.

De overgrote meerderheid van de docenten geeft in de enquête aan nog niet genoeg in staat te zijn om les te geven in ervaringsdeskundigheid, waarbij er ook wordt aangegeven dat ze behoefte hebben aan scholing om onderwijs te kunnen geven in ervaringsdeskundigheid. Hierbij zou er dan gekeken moeten worden naar welke mogelijkheden er zijn om meer kennis en vaardigheden op dit gebied te kunnen krijgen. Specifiek werd aangegeven: We kunnen ervaringsdeskundigheid wel graag willen invoegen, maar hebben we ook de kennis in huis? Hierbij werd er aangegeven dat er eerst meer verdieping in het onderwerp ervaringsdeskundigheid nodig is: Wat is er op dat gebied qua scholing in ervaringsdeskundigheid en kan dat dan een aanvulling of een meerwaarde zijn in een huidig curriculum? En wat is daar de methodiek dan in? Op Hogeschool Windesheim waren er onder docenten ook veel vragen en onduidelijkheden en was er nog niet genoeg kennis in huis om onderwijs te bieden in ervaringsdeskundigheid. Docenten hebben in het kader van deskundigheidsbevordering en intervisie kunnen kennismaken met het begrip 'ervaringsdeskundigheid' en de wijze waarop hiervan gebruikt kan worden gemaakt in het bestaande onderwijs. Gaandeweg ontstaat draagvlak hiervoor en komt ervaringskennis in alle modules terug als derde bron van kennis naast praktijk en theoretische kennis. (Weerman, et al., 2014.) Ook hier, net zoals bij de vorige deelvraag over de bereidheid en motivatie van docenten, blijkt dus dat docenten eerst nog meer duidelijkheid en verdieping in het onderwerp ervaringsdeskundigheid willen. Zodat er vervolgens besloten kan worden op welke manier ze de scholing dan zouden willen.

4. Welke wensen/eisen hebben instellingen met betrekking tot de professionalisering van ervaringskennis bij het aannemen van ervaringsdeskundigen?

Een van de vragen die onze opdrachtgever aan ons voorlegde is 'hoe kunnen wij als hogeschool inspelen op de trend Ervaringsdeskundigheid in het onderwijs?'. Om hier antwoord op te kunnen geven is het belangrijk om te kijken naar het werkveld van de ervaringsdeskundige, naar de organisaties waar men als ervaringsdeskundige aan de slag kan gaan. Een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid is onzinnig als hier uiteindelijk niets mee kan worden gedaan in het werkveld. Door het maken van de theoretische inleiding hebben we veel geleerd over ervaringsdeskundigheid in het onderwijs en over bepaalde opleidingen en organisaties die met ervaringsdeskundigen werken. Er is een speciaal document waar de competenties van de ervaringsdeskundige in staan vermeld. Als opleiding is het goed om hier aandacht aan te besteden

We hebben vier oriënterende interviews afgenomen met werknemers die werkzaam zijn bij verschillende organisaties die werken met ervaringsdeskundigen. Zij hebben ons een beeld kunnen geven van wat zij belangrijk achten bij het aannemen van nieuwe ervaringsdeskundige werknemers. De organisaties waarvan wij uiteindelijk een werknemer hebben kunnen spreken zijn:

- ❖ Novo – te Groningen
- ❖ Eleos – Bosch en Duin
- ❖ Ixta Noa – te Groningen
- ❖ GGZ Centraal – te Harderwijk

Wat opvallend is, is dat een groot deel van de organisaties die met ervaringsdeskundigen werkt, verwacht dat een ervaringsdeskundige een opleiding, training of cursus heeft gevolgd. De meesten vragen van een sollicitant dat men een opleiding heeft gevolgd zoals bijvoorbeeld de Associate Degree Ervaringsdeskundige in de Zorg die wordt aangeboden op Hanzehogeschool (Ervaringsdeskundige in de zorg (associate degree), 2015). In diverse vacatures die op een vacaturebank op internet staan wordt ook om een afgeronde opleiding gevraagd (Indeed, sd). Daarnaast zijn er echter ook organisaties die van een sollicitant (voor de functie van ervaringsdeskundige) verwachten dat men een interne training of cursus gaat volgen. Wat we hieruit kunnen concluderen is dat elke organisatie daar anders naar kijkt, maar dat enige vorm van opleiding wél belangrijk is en dat dit de kans op een baan waarschijnlijk ook vergroot. Iemand met ervaringskennis die zijn of haar ervaringen op een professionele manier in wil gaan zetten ten behoeve van de ander heeft meer kans op het vinden van een baan als men opgeleid is tot ervaringsdeskundige, omdat er bepaalde vacatures zijn waarin staat aangegeven dat dit een vereiste is.

In de interviews kwam ook naar voren dat het per organisatie verschilt op welke manier ervaringsdeskundigen worden ingezet. Sommigen zijn betaalde krachten zoals bij NOVO en GGZ Centraal. Bij Ixta Noa worden ervaringsdeskundigen als vrijwilligers ingezet. Dat ervaringsdeskundigen diverse rollen innemen binnen het sociaal werkveld wordt ook door Movisie beschreven: 'Ervaringsdeskundigen zijn in verschillende rollen werkzaam. Dat kan als vrijwilliger zijn, maar ook betaald. Bij de ondervraagde organisaties die ervaringsdeskundigen inzetten, is dat het vaakst als vrijwilliger (78% van deze organisaties noemt dit). Bij 29% zijn er (ook) betaalde medewerkers specifiek voor ervaringsdeskundigheid, bij 24% (ook) betaalde medewerkers in een combinatiefunctie en bij 18% worden ervaringsdeskundigen op andere wijze ingezet, bijvoorbeeld als stagiair' (Keuzenkamp, 2018).

Daarnaast vind men het belangrijk dat een ervaringsdeskundige afstand heeft kunnen doen van de eigen problematiek (Eleos). Men dient in staat te zijn om op zichzelf te kunnen reflecteren. Daarnaast dient iemand goed om te kunnen gaan met de doelgroep/cliënten waar de organisatie hulp aan verleend (Ixta Noa).

Als we kijken naar het takenpakket dat de ervaringsdeskundigen kunnen krijgen als zij in dienst treden van een hulpverleningsinstantie, dan zien wij een aantal taken voorbijkomen. Het welkom heten van bezoekers, op een laagdrempelige manier in gesprek gaan met bezoekers (Ixta Noa). Het digitaal begeleiden van mensen met soortgelijke problematieken door middel van EHealth (Ixta Noa en NOVO). Bij andere organisaties verwacht men dat ervaringsdeskundigen worden ingezet om groepstherapie of groepsbegeleiding te geven (Ixta Noa, NOVO, GGZ Centraal) of om kritisch naar de werkwijze van collega's te kijken en om niet-ervaringsdeskundige collega's feedback te geven (Eleos).

Voordelen van het inzetten van ervaringsdeskundigen zijn onder andere dat men kan helpen om stigma's te doorbreken, dat men voor een cliënt mogelijk (makkelijker) te vertrouwen is, ervaringsdeskundigen mee kunnen denken over de werkwijze en hulp die men aan de doelgroep biedt en een voorbeeldfunctie kan hebben voor cliënten met soortgelijke problematieken. Om daadwerkelijk deze voordelen te kunnen ervaren, wordt van ervaringsdeskundigen gevraagd om empathisch te zijn naar cliënten, om kritisch te kunnen kijken naar de organisatie en haar werkwijze en om over problematieken te kunnen praten om zo stigma's te doorbreken. Wanneer Hogeschool Viaa ervaringsdeskundigheid gaat invoegen in het onderwijs is het dus belangrijk om nauw aan te sluiten bij wat het werkveld vraagt op het gebied van ervaringsdeskundigheid. Dit om een kloof tussen de scholing van studenten en het werkveld te voorkomen.

De werknemers van de verschillende organisaties geven allen aan dat er nog een mogelijke kwetsbaarheid aanwezig is bij ervaringsdeskundigen en dat de organisatie en de persoon zelf dit in de gaten dient te houden. Het is in elk geval belangrijk dat men op het moment van het volgen van een opleiding, training of cursus en op het moment van indiensttreding, men stabiel en hersteld is of dat men om weet te gaan met de problematieken (indien deze van chronische aard zijn bijvoorbeeld).

Ook werd door alle organisaties aangegeven dat ervaringsdeskundigheid geen hype is. Het zal zich als beroep verder ontwikkelen. Door Novo werd specifiek aangegeven dat ze verwachten dat ervaringsdeskundigheid op termijn volledig geïntegreerd zal zijn binnen het sociaal werk. Dit houdt in dat het dan meer zal gaan op het inzetten van je eigen kwetsbaarheden als professional. Dit geldt dan niet alleen voor ervaringsdeskundigen maar voor alle professionals. Ook psycholoog Harrie Haaster geeft aan: Sommige mensen zeggen dat het om een hype gaat, maar daar ben ik het niet mee eens. Ik zie dat mensen 'hun' maatschappij terugpakken. Ik denk dat er een gestage groei komt van betaalde ervaringsdeskundigheid en ik hoop dat er civielrechtelijke certificaten worden toegekend. Ik hoop ook dat er in de sociale opleidingen ruimte komt voor ervaringsdeskundigheid. Een kabinet dat ervoor zorgt dat er een sociaal betalingssysteem komt, dat zou geweldig zijn. Verder ben ik groot voorstander van het basisinkomen waarmee we een heleboel problemen waar we nu tegenaan lopen, mee oplossen. Dat zou ik nog wel eens mee willen maken! (Movisie, 2016) Voor Viaa is dit belangrijk om te weten, want deze ontwikkeling geeft aan dat het relevant is om ervaringsdeskundigheid in te voegen. Het gaat namelijk om een duurzame verandering in het werkveld, waar Viaa, wil ze kwalitatief goed onderwijs blijven bieden op in moet spelen.

4.2 Aanbevelingen

In onze theoretische aanbeveling hebt u kunnen lezen dat steeds meer scholen lesgeven in ervaringsdeskundigheid. Onze opdrachtgever – de academie Social Work en Theologie van Viaa – was in eerste instantie benieuwd of er ook mogelijkheden zijn om ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work te integreren. Daar ging echter eerst een andere vraag aan vooraf, namelijk: “Is er behoefte onder studenten en docenten aan het krijgen of geven van onderwijs in ervaringsdeskundigheid?” In dit onderzoek hebben wij deze vraag verder uitgewerkt in een hoofdvraag en daarbij horende deelvragen. Zoals u in onze conclusie hebt kunnen lezen weten wij nu dat er wel degelijk behoefte aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid onder studenten. Wij weten ook dat er docenten zijn die bereid en gemotiveerd zijn om les te geven in ervaringsdeskundigheid. Door ons onderzoek kunnen wij nu gerichte aanbevelingen doen die gaan om het integreren van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work van Viaa. Deze aanbevelingen hebben wij dan ook specifiek geschreven voor Hogeschool Viaa en wij hopen dat zij daadwerkelijk iets met deze informatie kunnen en gaan doen. Wij zijn uitgekomen op de volgende drie aanbevelingen:

1. Voer een teamgesprek over ervaringsdeskundigheid

Aangezien er blijkbaar echt wel behoefte is aan een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid, bij zowel docenten als studenten binnen de opleiding Social Work, raden wij aan om op deze behoefte in te spelen. Wel is het prettig als er een vorm van consensus komt, zodat er kan worden bepaald hoe de opleiding Social Work dit kan verwerken in de bestaande lessen. Om dit daadwerkelijk te realiseren, achtten wij het nodig dat er een teamgesprek komt over ervaringsdeskundigheid. Dit gesprek kan worden beschouwd als de start van een proces om ervaringsdeskundigheid in te voegen binnen het huidige curriculum.

Zowel uit de enquête als het groepsinterview is namelijk gebleken dat er nog veel vragen onder de docenten leven. Deze vragen hebben met name betrekking op het begrip ervaringsdeskundigheid en de mogelijkheden – al dan niet knelpunten – rondom het invoeren van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Hierover zal allereerst meer duidelijkheid moeten komen. Daarom adviseren wij om een ervaringsdeskundige docent van buitenaf bij het gesprek aanwezig te laten zijn. Hierbij denken wij bijvoorbeeld aan Alie Weerman, zij houdt zich binnen Hogeschool Windesheim bezig met ervaringsdeskundigheid en heeft reeds een gastcollege op Viaa gegeven. In het artikel *‘De plaats van ervaringsdeskundigheid in het hbo’* (2014) die onder andere door Alie Weerman is geschreven staat dat docenten van Hogeschool Windesheim in het kader van deskundigheidsbevordering en intervisie kennis hebben kunnen maken met het begrip ‘ervaringsdeskundigheid’ en de wijze waarop hiervan gebruik kan worden gemaakt in het bestaande onderwijs. Gaandeweg ontstond hiervoor draagvlak en komt ervaringskennis in alle modules terug als derde bron van kennis naast praktijk en theoretische kennis. Iemand als Alie Weerman kan overstijgend kijken naar en informatie geven over ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Daarbij zou zij (of een andere ervaringsdeskundige docent) als gespreksvoorzitter kunnen dienen. Er leven namelijk veel verschillende visies en meningen over ervaringsdeskundigheid onder de docenten. In het groepsinterview dat wij met vier docenten hebben afgenomen, bleek het al moeilijk te zijn om tot een consensus te komen. Een consensus over wat ervaringsdeskundigheid nu precies is en hoe Viaa ervaringsdeskundigheid in het onderwijs zou kunnen integreren. Het bereiken van consensus met een groter team zal daarom naar verwachting nog moeilijker zijn. Een oplossing hiervoor zal zijn dat er een projectgroepje wordt opgericht, bestaande uit vier tot zes docenten die het leuk vinden om zich bezig te houden met het nadenken over en creëren van een wijze waarom ervaringsdeskundigheid kan worden verwerkt

in de bestaande lessen. De projectgroep zal de kar trekken door zich te verdiepen in de mogelijkheden die er zijn en vervolgens zorgen zij ervoor dat de kennis wordt teruggekoppeld aan de rest van het team/de docenten. Daarna kunnen de plannen (in overleg) worden doorgevoerd mits dit haalbaar is.

2. Verwerk ervaringsdeskundigheid in bestaande lessen

Studenten geven aan dat zij behoefte hebben aan onderwijs op het gebied van ervaringsdeskundigheid. Omdat ervaringsdeskundigheid binnen de Viaa nog in de kinderschoenen staat, lijkt het ons een goede opstap om allereerst ervaringsdeskundigheid te verwerken in de bestaande lessen. Dit wordt in de enquête ook door studenten aangegeven. Door een begin te maken met het invoegen in het huidige curriculum kan gekeken worden hoe het in de praktijk vormgegeven kan worden en wat er wel en niet werkt. Vanuit hier kan het onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid nog uitgebreid worden naar waar de behoefte bij studenten en docenten ligt, denk hierbij aan het creëren van een uitstroomprofiel of minor. Hier kan de ervaringsdeskundige docent (waarover we hieronder schrijven) een belangrijke bijdrage aan leveren.

Deze vorm van onderwijs is zowel interessant voor studenten mét als zonder ervaringskennis. Beide groepen geven namelijk aan te willen leren hoe zij hun eigen ervaringen kunnen inzetten ten behoeve van de cliënt. Net als ervaringsdeskundigen in het werkveld weten ervaringsdeskundige studenten wat het is om in de cliëntrol te zitten. De ervaringsdeskundige studenten nemen de praktijk met zich mee de opleiding in. Dit kan helpend zijn voor zowel medestudenten als docenten om een beter beeld te krijgen van de positie van de cliënt (GGZ Nederland et al., 2013). Zij kunnen daarnaast informeren over hun bevindingen die zij hebben opgedaan in de hulpverlening. Zij kunnen laten zien wat zij als belangrijk, waardevol of juist negatief hebben ervaren.” Voor studenten zonder ervaringskennis gaat het dan meer om het inzetten van de eigen kwetsbaarheid. Daarbij geven de studenten in de enquête aan dat zij voornamelijk praktisch willen leren hoe zij deze ervaringen en kwetsbaarheden kunnen inzetten. Hiervoor hebben ze handvatten en competenties nodig. Dit gaat ook mooi samen met het oplossingsgericht werken, waar steeds meer aandacht voor is binnen de school. Binnen oplossingsgericht werken staat volgens Movisie (2017) centraal dat elk probleem mogelijkheden biedt voor het vinden van eigen oplossingen. Het doel is volgens Movisie om mensen in staat te stellen om op hun eigen manier en samen met anderen uit hun omgeving het probleem waarvoor zij hulp vragen aan te pakken. In het (Landelijk opleidingsdocument sociaal werk (2017) worden de werkwijzen van het sociaal werk benoemd. In dit rijtje staan onder andere empowerment, zelfregie, eigen kracht, motiverende gespreksvoering én ervaringsdeskundigheid. De eerste vier werkwijzen vallen onder het oplossingsgericht werken en kunnen dus goed samengaan met ervaringsdeskundigheid.

3. Zet een ervaringsdeskundige docent van buitenaf in

Onderstaande aanbeveling sluit aan bij wat hierboven beschreven is. De vervolgstap is namelijk dat er concrete stappen ondernomen moeten gaan worden. Hierbij is het belangrijk dat in dit proces iemand betrokken is die professional is op dit gebied. Daarom is de aanbeveling dat er een ervaringsdeskundige docent van buitenaf ingezet wordt die het proces van de integratie van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding gaat begeleiden. Er zijn binnen het team van docenten Social Work namelijk verschillende zienswijzen over ervaringsdeskundigheid in het onderwijs en daarnaast wordt door docenten aangegeven dat er behoefte is aan scholing. Als niemand dit gaat begeleiden, stagneert het proces en gaan er geen concrete stappen genomen worden. Een docent die al eerder werkzaam is geweest als ervaringsdeskundige docent binnen het Hbo heeft meer inzicht en kennis over de mogelijkheden rondom ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Om een veilig klimaat te creëren moet een docent ook zelf open staan voor ervaringsdeskundigheid. De rol van de

docent in het lesgeven van ervaringsdeskundigheid, blijkt namelijk erg belangrijk. Het kan op een positieve manier bijdragen aan het proces van de student. Als eerste is het belangrijk om als docent de studenten te empoweren. Dit kan door de studenten te motiveren en te stimuleren om hun krachten en talenten te versterken. Uit onderzoek blijkt dat dit een effectieve manier van leren is omdat studenten zich bemoedigd voelen om zich verder te ontwikkelen (Coffield, Moseley, Hall, & Ecclestone, 2004). Hiervoor is het belangrijk dat docenten een veilig klimaat creëren waarin studenten zich durven te ontwikkelen (Slagmaat, 2014). De docent die wordt ingevlogen heeft specifieke kennis en vaardigheden, die docenten van binnen de school niet hebben. Juist omdat het creëren van een veilig klimaat essentieel is, is het belangrijk dat er iemand met kennis over en ervaring in ervaringsdeskundigheid in het onderwijs wordt ingezet. Ook kan hij/zij docenten Social Work ondersteunen en handvatten geven om ervaringsdeskundigheid vorm te geven binnen hun lessen. Als blijkt dat studenten of docenten ervaringsdeskundigheid na enige tijd een grotere rol willen laten inspelen in het onderwijs, dan kan de ervaringsdeskundige docent onderzoek doen naar de mogelijkheden.

De inzet van een docent die zelf ervaringsdeskundig biedt ook mogelijkheden om net wat extra ondersteuning en onderwijs te geven aan studenten die zich graag verder willen professionaliseren in ervaringsdeskundigheid of op het gebied van hun eigen ervaringen net even wat extra ondersteuning nodig heeft. Deze docent zou bijvoorbeeld als stagebegeleider kunnen dienen voor studenten die binnen hun stage willen leren om hun eigen ervaringen in te zetten. De docent zou ook een keuzemodule kunnen geven aan studenten die hier belangstelling voor hebben.

4.3 Discussiepunten

Tijdens het onderzoeksproces stuitte wij meerdere keren op onderwerpen waar bijvoorbeeld verwarring of onenigheid over was. Dit begint al met het begrip ervaringsdeskundigheid; wat is het en wie is er precies ervaringsdeskundig en wie niet? In dit onderdeel kunt u lezen hoe wij hierover denken en geven wij u een kijkje in ons hoofd.

Definitie ervaringsdeskundigheid

In de theoretische inleiding (hoofdstuk 1.2.1.1) hebben we een hoofdstuk geweid aan de definitie van ervaringsdeskundigheid en met welke reden wij de definitie hanteren die zowel binnen het beroepscompetentieprofiel ervaringsdeskundigheid (van Bakel, et al., 2013) als binnen de handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid in de geestelijke gezondheidszorg (Boertien & van Bakel, 2012) wordt genoemd: "Ervaringsdeskundigheid is het vermogen om op grond van eigen herstelervaring voor anderen ruimte te maken voor herstel" (van Bakel, et al., 2013, p. 57). Toch bleek uit de enquête van de studenten en docenten dat er een groep respondenten voor een andere definitie kiest dan die van ons. Sommigen vinden namelijk dat iemand ervaringsdeskundige is op het moment dat iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest of wanneer iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening. Ook in het groepsinterview met docenten ontstond er een discussie tussen de docenten onderling wanneer iemand nu ervaringsdeskundige is. Sommige docenten waren namelijk van mening dat iedereen ervaringsdeskundig is, omdat iedereen bepaalde ervaringen op doet in zijn of haar leven. Hier zit zeker een kern van waarheid in vinden wij, want de ervaringen die je opdoet maken dat je anderen met eenzelfde soort ervaring beter kunt begrijpen of advies kunt geven. Maar dit zien wij meer als levenservaring die ieder mens opdoet. Dit neemt niet weg dat de levenservaring die je hebt als hulpverlener zeker kan en mag inzetten wanneer je het idee hebt dat dit helpend kan zijn voor de cliënt. Op deze manier zet je je eigen kwetsbaarheden in wat bij een cliënt ervoor kan zorgen dat hij zich bijvoorbeeld meer gelijkwaardig en veilig voelt. De discussie wanneer iemand ervaringsdeskundig is, is een discussie die niet alleen binnen Viaa gevoerd wordt. Ook daarbuiten zijn de meningen daarover verdeeld. Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel en Smulders (2015) noemen bijvoorbeeld in hun onderzoeksrapport dat de één spreekt over ervaringsdeskundigheid als professie van elk mens terwijl de ander dit alleen toekent aan mensen die een hulpverleningstraject hebben doorlopen. Zoals hierboven genoemd kiezen wij voor de definitie die in het beroepscompetentieprofiel en de handreiking worden genoemd omdat deze documenten als leidraad worden genomen in het werkveld. Wanneer je als hogeschool ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding gaat integreren sluit je dus niet aan op het werkveld, wat wel belangrijk is, want daar komen studenten na hun studie in terecht. Hiermee zeggen we niet dat onderwijs in ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work alleen voor studenten met ervaringskennis is. Juist niet! Studenten met en zonder ervaringskennis kunnen elkaar juist mooi versterken door ervaringen en zienswijzen te delen, waardoor ze van elkaar kunnen leren. Wil de school ervaringsdeskundigheid invoegen binnen het onderwijs dan moet er binnen de school volgens ons eerst eenduidigheid ontstaan over de definitie van ervaringsdeskundigheid. Dit is namelijk bepalend hoe je als school onderwijs in ervaringsdeskundigheid vormgeeft.

Kan oplossingsgericht werken wel samengaan met ervaringsdeskundigheid en het werken met kwetsbaarheid?

Tijdens het diepte-interview met de focusgroep van docenten van de opleiding Social Work merkten wij dat er veelal naar ervaringsdeskundigen wordt gekeken als zijnde een kwetsbare groep. Ja, ervaringsdeskundigen en/of mensen met ervaringskennis als wij eerder beschreven hebben een verleden van ontwrichting en herstel. Men heeft inderdaad een moeilijke periode meegemaakt en had al dan niet professionele hulp nodig om te kunnen herstellen. Dit betekent echter niet dat men als kwetsbaar moet worden gezien. Enerzijds is het zo dat iemand misschien een kwetsbaarheid in zich heeft, dat iemand een zwakke plek heeft waardoor men opnieuw met een bepaald probleem geconfronteerd kan worden. Anderzijds is het zo dat een ervaringsdeskundige al te maken heeft gehad met ontwrichting en herstel en daardoor juist weet hoe een probleem ontstaat en hoe hij of zij met dit probleem om kan gaan.

Verder zijn wij van mening dat iemand een kwetsbaarheid of stoornis heeft of heeft gehad, maar dat de persoon in kwestie niet zijn of haar kwetsbaarheid om stoornis is. Een persoon is zoveel meer dan dat. Kijk vooral naar de hele persoon en naar elk individu apart. Waar de ene persoon misschien met veel problemen te maken heeft en tegen zichzelf aanloopt, kan de andere persoon misschien goed omgaan met zijn of haar problemen of ervaart deze persoon misschien zelfs helemaal geen problemen meer op dat gebied waar zich eerder problemen op voor deden.

Werken met ervaringsdeskundigheid in het onderwijs hoeft niet te betekenen dat iedereen aan het therapeutiseren is. Aandacht schenken aan het verleden en oog hebben voor het heden, kan er ook voor zorgen dat men vervolgens oplossingsgericht kan gaan werken. Door te weten wat er is gebeurd en door kennis te hebben van de huidige situatie van ene persoon, is het wellicht zelf eenvoudiger om naar de toekomst te gaan kijken en om te bepalen wat wel en wat juist niet helpend is voor de persoon.

4.4 Evaluatie

Zoals elk onderzoek, kent ook dit onderzoek zowel sterke als zwakke punten. Hieronder zullen wij beschreven waaruit deze sterke en zwakke punten bestaan.

Sterke punten

Het eerste sterke punt is de theoretische inleiding van ons onderzoek. Als onderzoeksgroep hebben wij veel tijd gestoken in het opzoeken, lezen, bestuderen en integreren van relevante literatuur. Wij hebben kritisch naar de literatuur gekeken en ervoor gezorgd dat er geen eenzijdig beeld zou ontstaan van het thema ervaringsdeskundigheid. Dit is belangrijk omdat juist bij het thema ervaringsdeskundigheid veel verschillende meningen en definities gehanteerd worden. Vanuit deze kritische houding hebben wij onze begrippen mogen afbakenen. Hierin hebben wij ons niet enkel laten leiden door de wensen van onze opdrachtgever. Deze begripsafbakening heeft ervoor gezorgd dat wij op heldere wijze onze centrale vraagstelling en deelvragen hebben kunnen opstellen. De theoretische inleiding is daarnaast helder en duidelijk neergezet en voorziet de lezer van de nodige informatie over ervaringsdeskundigheid (in het onderwijs).

Het tweede sterke punt binnen dit onderzoek is dat wij – om antwoord te krijgen op de centrale vraagstelling – onderzoek hebben gedaan onder verschillende groepen. Hierbij gaat het met name om de onderzoeksgroepen: docenten en studenten. Om een nog meer volledig antwoord te kunnen geven op de centrale vraagstelling, hebben wij ervoor gekozen om nog een derde onderzoeksgroep toe te voegen: organisaties. Onder deze drie onderzoeksgroepen hebben wij zowel kwalitatieve als kwantitatieve onderzoeksmethodes toegepast. Onder de docenten hebben wij bijvoorbeeld een enquête en een groepsinterview afgenomen. Dit maakt dat wij vanuit verschillende invalshoeken naar de probleemstelling hebben gekeken en dit verhoogt de validiteit van het onderzoek.

Het derde sterke punt heeft betrekking op de samenwerking tussen de beoordelaar(s) en ons als onderzoeksgroep. De concrete feedback van de beoordelaars heeft ervoor gezorgd dat de kwaliteit van ons onderzoek is verhoogd. In dit onderzoek hebben wij mogen leren en zij wij gegroeid in onze onderzoeksvaardigheden. Er waren soms momenten waarop wij niet goed wisten hoe wij de kwaliteit van ons onderzoek op de juiste manier moesten waarborgen. Maar door de verkregen tips en feedback te verwerken, is deze kwaliteit wel degelijk gewaarborgd.

Als laatste punt willen wij onszelf als onderzoeksgroep benoemen. Alle drie de onderzoekers hebben verschillende kwaliteiten en vaardigheden. In deze verschillen hebben wij elkaar mogen aanvullen. Daarnaast was er veel openheid binnen de onderzoeksgroep. Er was sprake van regelmatig contact, waarbij wij elkaar – waar nodig - mochten voorzien van feedback. Wanneer er belemmeringen werden ervaren in de samenwerking, dan werden deze bespreekbaar gemaakt. Door deze openheid hebben wij elkaar niet alleen scherp mogen houden, maar ook mogen versterken. Als onderzoeksgroep kijken wij positief terug op ons onderzoek waarbij wij blij zijn met het onderzoeksrapport zoals deze voor u ligt.

Zwakke punten

Het eerste zwakke punt wat wij willen benoemen, is de afname van de enquêtes en interviews. Bij het analyseren van de enquêtes bleek dat er enkele vragen waren die niet helemaal 'waterdicht' waren. Dit maakt de resultaten niet onbruikbaar, maar wel minder bruikbaar. Zo vroegen wij zowel studenten als docenten welke definitie van ervaringsdeskundigheid hanteren. Hierbij gaven wij de respondenten niet de mogelijkheid om te antwoorden met de definitie zoals wij deze hanteren in dit onderzoek. De juiste definitie werd later echter wel in de enquête weergegeven. Dit staat in onze ogen wat slordig. Bij het focusgroepsinterview merkten wij dat de respondenten voornamelijk bezig waren met de vraag: "Wat is precies ervaringsdeskundigheid?" Hierdoor kwamen andere thema's minder dan gehoopt aan bod. Hiervan hebben wij geleerd dat het belangrijk is om tijdig te structureren. Op die manier hadden wij meer informatie verkregen over de onderwerpen die op onze topic-list stonden. Deze twee punten hebben echter niet veel effect gehad op uiteindelijke onderzoeksrapport. Wij hebben voldoende informatie en resultaten verkregen om conclusies te kunnen trekken en aanbevelingen te kunnen schrijven.

Het tweede zwakke punt van dit onderzoek is de afstemming met de eerste en tweede beoordelaar. Voornamelijk in het begin van dit onderzoek, verliep de communicatie met de beoordelaars wat slordig. Hierbij ging het met name om het tijdig communiceren wanneer een fase zou worden ingeleverd. Door dit niet tijdige communiceren, hebben wij als onderzoeksgroep vertraging opgelopen bij met name de eerste fase. Er zijn namelijk vaste afspraken over het inleveren van een fase en de nakijktijd die hiervoor staat. Na enige tijd zijn wij om de tafel gaan zitten met de eerste beoordelaar. Hierbij hebben wij uitgesproken welke belemmeringen wij ervoeren in de samenwerking. In de tweede helft van dit studiejaar is het ons beter gelukt om tijdig te communiceren en heeft de beoordelaar zich ook flexibel ingezet als het gaat om het nakijken van de verschillende fasen.

Aanbeveling vervolgonderzoek

In dit onderzoek zijn enkele aanbevelingen geschreven. Dit is een mooi startpunt voor het integreren van ervaringsdeskundigheid binnen het onderzoek. Als onderzoeksgroep zijn wij echter niet gespecialiseerd in het vormgeven van onderwijs. Hierdoor was het lastig om meer concrete aanbevelingen te schrijven rondom het integreren van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs. Doormiddel van ons onderzoek is al duidelijk welke behoeften de studenten en docenten hebben. Uit de theoretische inleiding wordt ook duidelijk over welke competenties een ervaringsdeskundige moet beschikken. Er kan nu een onderzoek worden uitgevoerd wat zich enkel nog bezighoudt met de praktische kant. Voor een vervolgonderzoek willen wij dan ook van harte aanraden om te onderzoeken hoe het onderwijs in ervaringsdeskundigheid concreet zou kunnen worden vormgegeven en wat hiervoor nodig is.

Daarnaast willen wij een volgende onderzoeksgroep aanraden om goed contact te houden met zowel de opdrachtgever als beoordelaars. Het werkt voor beide partijen prettig wanneer er door de onderzoeksgroep tijdig wordt gecommuniceerd wanneer een fase wordt ingeleverd. Dit maakt dat de voortgang van het onderzoek sneller zal verlopen en er geen onnodige irritaties ontstaan. Daarnaast kan het contact met de beoordelaar helpen om kwaliteit in het onderzoek aan te brengen. Wanneer er geen tijd verloren gaat aan het wachten op een beoordeling, dan is er ook meer tijd voor het onderzoek zelf. Wanneer er een onderzoeksgroep besluit om een vervolgonderzoek te verrichten, dan willen wij van harte aanraden om voldoende tijd te steken in het voorbereiden van de meetinstrumenten. Het is belangrijk om goede vragen te formuleren. Een goede vraag verkrijgt informatie die in verbinding staat met de hoofd- en deelvragen. Wanneer vragen worden afgeraffeld, ontstaat de kans dat de verkregen informatie niet nuttig is er zal er nogmaals onderzoeksmethode moeten worden toegepast.

Bibliografie

- Altrecht. (z.d.). *Werken als ervaringsdeskundige*. Opgeroepen op 3 april, 2018, van
Altrecht: <https://www.altrecht.nl/over-ons/werken-en-leren/>
- Baan, R., van der Horst, N., Polinder, J., & Versteeg, R. (2016). *Ervaringsdeskundigheid*. Zwolle.
- Boeije, H., 't Hart, H., & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma.
- Boertien, D., & van Bakel, M. (2012). *Handreiking voor de inzet van ervaringsdeskundigheid vanuit de geestelijke gezondheidszorg*.
Utrecht: z.u. Opgeroepen op 2 december, 2017, van <http://www.deervaringsdeskundige.nl/media/20098/7204.pdf>
- Dimence. (z.d.). *Wat is FACT*. Opgeroepen op 21 december, 2017, van Dimence:
<https://www.dimence.nl/behandelingen/fact>
- Encyclo. (2017). *Toerusten*. Opgehaald van www.encyclo.nl :
<http://www.encyclo.nl/begrip/toerusten>
- Erp, N. v., Boertien, D., van Rooijen, S., van Bakel, M., & Smulders, R. (2015). *Basiscurriculum*.
Utrecht: z.u. Opgeroepen op 7 december, 2017, van
<https://assets.trimbos.nl/docs/c341208c-1c20-41a3-a11c-af6aac4c5c2f.pdf>
- Ervaringsdeskundige in de zorg (associate degree). (2015). Opgehaald van Hanze:
<https://professionals.hanze.nl/alle-opleidingen/zorg-en-welzijn/sociaal-pedagogisch/psychologisch/ervaringsdeskundige-in-de-zorg-associate-degree/>
- Haaster, H. v., Wilken, J., Karbouniaris, S., & Hidajattoellah, D. (2013, januari). *Kaderdocument ervaringsdeskundigheid*.
Opgeroepen op december 12, 2017, van Canon Sociaal Werk:
https://www.canonsociaalwerk.eu/2000_ervaringsprofs/Kaderdocument%20Ervaringsdeskundigheid%202013.pdf
- HEE. (z.d.) *Informatie over Hee*. Opgehaald van Hee-Team:
<https://www.hee-team.nl/informatie-overhee>
- HOED. (2015, november). *Position paper HOED* . Opgehaald van www.canonsociaalwerk.eu:
https://www.canonsociaalwerk.eu/2000_ervaringsprofs/Position%20paper%20HOED%202015.pdf
- Hogeschool van Amsterdam. (2016, 21 december). *Inzet ervaringsdeskundigen in onderwijs*. Opgeroepen op 21 maart, 2018, van HvA:
<http://www.hva.nl/akmi/gedeelde-content/publicaties/publicaties-algemeen/2016/filmpje-bindkracht-over-inzet-ervaringsdeskundigen-in-onderwijs.html>
- Indeed. (2018). *Vacatures ervaringsdeskundige*. Opgeroepen op 3 mei, 2018, van Indeed: <https://www.indeed.nl/Ervaringsdeskundige-vacatures>
- Jellinek. (2014, november). *Wat is de geschiedenis van de AA*. Opgehaald van www.jellinek.nl:
<https://www.jellinek.nl/vraag-antwoord/wat-is-de-geschiedenis-van-de-aa/>

- Jellinek. (2017). *waarom jellinek*. Opgehaald van www.jellinek.nl:
<https://www.jellinek.nl/overjellinek/waarom-jellinek/>
- Karbounisaris, S. (2009). Quick Scan Ervaringskennis onder HU-studenten. Utrecht: KSI/HU.
- Karbouraris, S. (2012, november). *Vriend-GGZ*. Opgehaald van www.movisie.nl :
<https://www.movisie.nl/sites/default/files/Vriend-GGZ.pdf>
- Kennisplein de Ervaringsdeskundige. (z.d.). *Deskundig door de verslaving*.
 Opgeroepen op 16 december, 2017, van De ervaringsdeskundige:
<http://www.deervaringsdeskundige.nl/literatuur/inzet-ervaringsdeskundigheid/deskundigdoor-de-verslaving-praktijken-en-dilemmas-bij-de-inzet-van-ervaringsdeskundigheid.aspx>
- Keuzenkamp, S. (2018, April 24). *Peiling ervaringsdeskundigen maken opmars sociaal domein*. Opgeroepen op Mei 24, 2018, van Movisie:
https://www.movisie.nl/artikel/peiling-ervaringsdeskundigen-maken-opmars-sociaal-domein?utm_medium=email&utm_campaign=movisiemail+24042018&utm_content=movisiemail+24042018&utm_source=Nieuwsbrief
- Lucassen, A., Verschelling, M., & Royers, T. (2012). *De rol van ervaringsdeskundigen in cliëntondersteuning*.
 Opgeroepen op 12 december, 2017, van Movisie:
[https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%201%20De%20rol%20van%20ervaringsdeskundigen%20in%20clientondersteuning%20\[MOV-1421883-0.1\].pdf](https://www.movisie.nl/sites/default/files/alfresco_files/Kennisdossier%201%20De%20rol%20van%20ervaringsdeskundigen%20in%20clientondersteuning%20[MOV-1421883-0.1].pdf)
- Mboraad.(z.d.).*Begrippenlijst*.Opgehaald van www.mboraad.nl: <https://www.mboraad.nl/begrippenlijst>
- MEE Veluwe IJsseloevers. (z.d.). *Inzet ervaringsdeskundigen*.
 Opgeroepen op 16 december, 2017, van MEE Veluwe IJsseloevers: <http://mee-veluwe-ijsseloevers.nl/over-mee/inzetervaringsdeskundigen>
- Movisie. (2016, maart 11). *ervaringsdeskundigheid is geen hype*.
 Opgehaald van www.movisie.nl: <https://www.movisie.nl/artikel/ervaringsdeskundigheid-geen-hype>
- Movisie. (2017, 20 juni). *'Ervaringskennis moet meer gaan stromen!'*. Opgeroepen op 21 maart, 2018, van Movisie:
<https://www.movisie.nl/artikel/ervaringskennis-moet-meer-gaan-stromen>
- Nederland, P. (2016, januari 24). *Ervaringsdeskundige wordt eindelijk een beroep*.
 Opgehaald van www.psychiatrie-nederland.nl: <http://psychiatrie-nederland.nl/nieuws/ervaringsdeskundigewordt-eindelijk-een-beroep/>
- Peters, W. (2016 , 8 26). *Toegankelijkheid en participatie en de inzet van ervaringsdeskundigheid*.
 Opgehaald van www.sociaalweb.nl: <https://www.sociaalweb.nl/blogs/toegankelijkheid-enparticipatie-en-de-inzet-van-ervaringsdeskundigheid>
- Plooy, A. (2009). Ervaringsdeskundigheid als vak. *Sozio*, 22.
- Phrenos, K. (z.d.). *herstel en herstelondersteuning*. Opgehaald van www.kenniscentrumphrenos.nl:
<https://www.kenniscentrumphrenos.nl/kennisthemas/herstel-herstelondersteuning/>

Psychiatrie Nederland. (2015, 27 november). *Psychiatrische aandoeningen, stigmatisering én de invloed van media*. Opgeroepen op 23 maart, 2018, van Psychiatrie Nederland: <https://psychiatrie-nederland.nl/nieuws/psychiatrische-aandoeningen-stigmatisering-en-de-invloed-van-media/>

Rijksoverheid. (2013, september). *Troonrede 2013*. Opgehaald van www.rijksoverheid.nl: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2013/09/17/troonrede-2013>

Ruis, J. (2012). *Ervaring is de beste leermeester*. Opgehaald van GGZVS: https://www.ggzvs.nl/Portals/16/pdf_documenten/Publicaties/Praxis%202012/praxis12_artikel08.pdf

Scribbr. (2017, 16 mei). *Stappenplan voor het coderen van interviews*. Opgeroepen op 16 mei, 2018, van Scribbr: <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/coderen-interview/>

Slagmaat, C. v. (2014). *Professioneel leren omgaan met eigen ervaringen*. Utrecht: z.u.

Stichting Terwille. (z.d.). *Van gebruiker tot bruggenbouwer*. Opgehaald van Terwille: <https://www.terwille.nl/over-terwille/persoonlijke-verhalen/gebruiker-tot-bruggenbouwer/>

Swanborn, P. (2010). *Basisboek sociaal onderzoek*. Den Haag: Boom Onderwijs.

Tilburg University. (z.d.). *Beschrijvende of toetsende statistiek*. Opgehaald van Tilburg University: <https://www.tilburguniversity.edu/nl/studenten/studie/colleges/spsshelpdesk/edesk/analysetechniek/>

van Assema, P., Mesters, I., & Kok, G. (1992). Het focusgroep-interview: een stappenplan. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 431 - 437. Opgeroepen op 30 mei, 2018

van Bakel, M., van Rooijen, S., Boertien, D., Kamoschinski, J., Liefhebber, S., & Kluft, M. (2013). *Ervaringsdeskundigheid beroepscompetentieprofiel*. Utrecht/Amersfoort: Epos Press. Opgeroepen op 12 december, 2017, van <http://www.ggz nederland.nl/uploads/publication/Ervaringsdeskundigheid.pdf>

Van Dale. (z.d.). *Betekenis bereidheid*. Opgeroepen op 3 mei, 2018, van Van Dale: <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/bereidheid#.Wurc2MiFPIU>

Van Dale. (z.d.). *Betekenis gemotiveerd*. Opgeroepen op 3 mei, 2018, van Van Dale: <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/gemotiveerd#.WurdYsiFPIV>

van der Laan, G. (2006). *Maatschappelijk werk als ambacht: inbedding en belichaming*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

van Erp, N., Boertien, D., van Rooijen, S., van Bakel, M., & Smulders, R. (2015). *Basiscurriculum Ervaringsdeskundigheid*. Utrecht: Phrenos.

van Haaster, H., Wilken, J. P., Karbouniaris, S., & Hidajattoellah, D. (2013, Januari). *Kaderdocument ervaringsdeskundigheid*. Utrecht, Utrecht: Anoiksis. Opgehaald van <http://www.deervaringsdeskundige.nl/media/20164/7241.pdf>

Wal, S. v. (2015). *Succesproject: ervaringsdeskundigheid*. Opgeroepen op 21 december, 2017, van Tactus: <https://tactus.nl/gedeeldMagazine/index/details/id/30/page/173>

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek?* Den Haag: Boom Lemma.

Viaa. (sd). *Hogeschool Viaa*. Opgeroepen op 23 maart, 2018, van Viaa: <https://www.viaa.nl/hogeschool-viaa/>

- Vlaming, W. d. (2016). *Anonimiseren: een dilemma bij praktijkgericht onderzoek*. Opgeroepen op 27 mei, 2018, van Platform Praktijkontwikkeling:
https://plpo.nl/wp-content/uploads/2016/12/32_Vlaming-W-de_2016_12_Anonimiseren.pdf
- Weerman, A. (2016). De verschillende waardering voor mensen met en mensen zonder. In A. Weerman, *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners* (pp. 232-234). Eburon.
- Weerman, A. (2016). *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners*. Amsterdam: z.u.
 Opgeroepen op 16 december, 2017, van
https://disabilitystudies.nl/sites/disabilitystudies.nl/files/beeld/onderwijs/01_proefschrift_de_ervaringsdeskundige_hulpverlener_moet_meer_ruimte_krijgen.pdf
- Weerman, A. (2016). Overlap tussen competenties ervaringsdeskundigheid. In A. Weerman, *Ervaringsdeskundige zorg- en dienstverleners* (pp. 33-35). Eburon Uitgeverij.
- Weerman, A., Terhaag, J., & Karbouniaris, S. (2014, 15 oktober). *De plaats van ervaringsdeskundigheid in het HBO*. Opgeroepen op 18 december, 2017, van Sozio: <http://www.sozio.nl/de-plaats-van-ervaringsdeskundigheid-in-het-hbo/1025907>
- Slagmaat, C., Kroes, J., Terhaag, J., Wilken, J., Passavanti, M., Karbouniaris, S. (2015). *'Integratie Ervaringskennis binnen het HBO'*. HOED.

Bijlagen

Bijlage 1: Enquête studenten

Opstellen van de vragen

Voordat we de enquêtes versturen, kijken we met een kritische blik naar de vragen die wij hierin zetten. We hebben immers maar één kans om antwoord te krijgen van de studenten. De reden van het opstellen van onze vragen zullen wij hier toelichten. Wij hebben in totaal vijftien vragen opgesteld in de enquête voor de studenten Social Work. De meeste vragen zijn meerkeuzevragen. Hier hebben wij voor gekozen, omdat dit de studenten minder moeite kost om in te vullen en daarnaast omdat het hierdoor eenvoudiger voor ons is om de gegeven antwoorden met elkaar te vergelijken. Bij een aantal meerkeuzevragen kunnen de studenten één antwoord geven, bij andere kunnen zij er meer geven. Bij de vragen staat vermeld of er men meer antwoorden kan geven.

Daarnaast hebben wij een aantal open vragen opgesteld, omdat dit vragen betreft waar een student heel specifiek en/of persoonlijk antwoord op kan geven; een antwoord dat niet in een meerkeuze antwoordformat kan worden weergegeven. (Verhoeven, 2011) noemt ook het belang van neutraal zijn wat betreft de vraagstelling in enquêtes; wij willen voorkomen dat we de student anders te veel gaan sturen in het geven van een antwoord.

We hebben de enquête opgedeeld in meerdere delen, om zo structuur aan te brengen in het geheel van vragen. Wij hebben gekozen voor een opdeling in de volgende secties:

- Introductie enquête ervaringsdeskundigheid
- Definities
- Eigen ervaring
- Onderwijs
- Vormgeving onderwijs

Dat wij hebben nagedacht over het vormgeven van de vragen moge duidelijk zijn. Om wat meer informatie te geven over de keuze van onze vragen, zullen hieronder een vragen worden uitgelegd.

Een significante vraag om erachter te komen of studenten zelf ervaring hebben opgedaan is vraag 5 in de sectie definities: *Heb jij in het verleden ontwrichting ervaring op lichamelijk/psychisch gebied?* Wij zijn van mening dat het van belang is dat studenten zelf ontwrichting hebben meegemaakt en professionele hulp hebben ontvangen om te herstellen. Als er geen studenten zijn die zelf ontwrichting en herstel hebben meegemaakt, dan is het wellicht niet passend en onnodig om een vorm van onderwijs in ervaringsdeskundigheid in het onderwijsprogramma van Social Work op de Viaa te integreren.

Vraag 7 richt zich op het wel of niet ontvangen van professionele hulp vanwege de ervaren ontwrichting: *Zo ja, heb je professionele hulp ontvangen om te herstellen?* Wij hebben ervoor gekozen om deze vraag in de enquête te zetten, omdat we willen kijken hoeveel studenten die ontwrichting hebben ervaren ook professionele hulp hebben ontvangen. Vervolgens kunnen wij dit ook naast de resultaten leggen die zijn gegeven op de vraag wie zichzelf ervaringsdeskundig ervaart. Dit helpt ons ook om een conclusie te schrijven op deelvraag 1: In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid en wat is daarin hun behoefte? De vraag kan ons helpen met het antwoord geven op het eerste deel van deze deelvraag: In hoeverre zijn er studenten die in aanmerking komen voor het professionaliseren in ervaringsdeskundigheid.

Op het moment dat een student ontwrichting heeft meegemaakt en al dan niet professionele hulp heeft ontvangen, dan heeft de student, volgens ons onderzoek, ervaringskennis (Boertien & van Bakel, 2012): de ervaringen die iemand heeft meegemaakt op het gebied van ontwrichting en herstel. Iemand heeft problemen ervaren op een bepaald gebied en heeft vervolgens professionele hulp ontvangen om te kunnen herstellen.

Om nog wat meer te weten te komen over de student en zijn of haar motivatie voor het eventuele inzetten van de eigen ervaringskennis, stelden wij nog een vraag op, namelijk vraag 9: *Heb je er ooit over nagedacht om jouw ervaring met ontwrichting en herstel als professional in te zetten?* Bij deze vraag kunnen studenten kiezen uit ja of nee met daarbij een toevoeging zoals 'ik zou mijn ervaringen graag willen inzetten binnen het onderwijs'. Deze vraag verschaft ons iets meer informatie over hoe de studenten zijn of haar ervaringskennis eventueel in zou willen zetten.

Om meer te weten te komen over de invulling van een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid en om iets meer specifieke informatie over de behoefte van de student daarin te krijgen, stelden wij vraag 11 op: *Wat zou jij hier graag in willen leren?*

Daarnaast hebben wij een aantal vragen gesteld die meer gericht zijn op de eventuele problematieken van studenten en de wijze waarop zijn hulp hebben mogen ontvangen. Dit vanwege ons streven om een totaalbeeld te kunnen vormen van hoe de ervaringskennis er ongeveer uit ziet bij studenten Social Work op hogeschool Viaa. Vragen die zich hier op richten zijn: *Wat voor soort problematiek heb je in jouw leven meegemaakt?* En voor degenen die professionele hulp hebben ontvangen *Wie bood die professionele hulp?*

Enquête studenten

Beste student Social Work,

Allereerst bedankt dat je de tijd en moeite neemt om deze enquête in te vullen. Daar help je ons en wellicht jezelf ook ontzettend mee! Met ons onderzoek willen wij namelijk bekijken hoe ervaringsdeskundigheid een plek zou kunnen krijgen in het onderwijs. Dit hangt mede af van wat jij als student graag zou willen. Misschien ben je al bijna klaar met de opleiding en krijg jij de mogelijke veranderingen niet meer mee. Ook dan is jouw bijdrage helpend; voor de huidige studenten die nog even moeten en voor de toekomstige studenten.

Ervaringsdeskundigheid is een term die steeds vaker voorkomt binnen de hulpverlening. Mensen die vanuit hun eigen ervaringen, anderen helpen. Ervaringsdeskundige is sinds 2016 zelfs een erkend beroep geworden. In deze enquête zullen we verschillende vragen stellen om te kijken hoe de studenten van de opleiding Social Work van Viaa tegenover ervaringsdeskundigheid in het onderwijs staan. Het invullen van deze enquête zal je ongeveer vijf minuten tijd kosten. Wij zullen zorgvuldig met jouw gegevens omgaan en zijn niet in staat te achterhalen wat jij hebt ingevuld.

1. **Wat is je geslacht?**

- Man
- Vrouw

2. **Wat is je leeftijd?**

3. **In welk studiejaar zit je?**

- 1
- 2
- 3
- 4

4. **Wanneer is iemand volgens jou ervaringsdeskundige?**

- Op het moment dat iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest.
- Op het moment dat iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening.
- Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en het herstel heeft doorgemaakt
- Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft doorgemaakt en een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige
- Anders, namelijk;

Definities

Ervaringsdeskundige of ervaringsdeskundigheid is een omstreden begrip. Wij spreken van ervaringsdeskundigheid wanneer de aanwezige ervaringskennis (van ontwrichting en herstel) van een persoon zo is ontwikkeld (bijvoorbeeld door het volgen van een bepaalde opleiding of cursus die zich richt op ervaringsdeskundigheid) dat de persoon de eigen ervaringskennis in kan zetten om een ander te helpen bij het herstel.

Ervaringskennis

De ervaringen die iemand heeft meegemaakt op het gebied van ontwrichting en herstel. Iemand heeft problemen ervaren op een bepaald gebied en heeft vervolgens professionele hulp ontvangen om te kunnen herstellen.

Ontwrichting

Wij spreken van ontwrichting wanneer de problematiek (bijvoorbeeld door een persoonlijkheidsstoornis, verslaving of financiële problemen) het dagelijkse leven ernstig verstoord of belemmerd.

Herstel

Wij spreken van herstel wanneer iemand niet meer belemmerd wordt door zijn of haar problematiek. Dit kan komen doordat de problemen verholpen zijn of doordat iemand heeft leren omgaan met zijn of haar problematiek. De persoon in kwestie ondervindt in het dagelijks leven geen ernstige problemen meer die door de ontwrichting tot stand zijn gekomen.

5. Heb jij een periode van ontwrichting (zoals hierboven omschreven) ervaren op lichamelijk en/of psychisch gebied?

- Ja, in het verleden
- Ja, op dit moment
- Ja, in het verleden en nu nog steeds
- Nee

6. Welke problematiek heb jij zelf ervaren of ervaar jij op dit moment nog steeds? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Verslaving
- Psychose
- Schizofrenie
- Eetstoornis
- Depressie
- Trauma
- Autisme Spectrum Stoornis (ASS)
- Persoonlijkheidsproblematiek

- Problematiek voor het 18de levensjaar
- Gezinsproblematiek
- Financiële problematiek
- Lichamelijke problematiek
- Anders, namelijk:

7. Zo ja, heb je voor deze problematiek professionele hulp ontvangen?

- Ja
- Nee, maar wel hulp vanuit mijn netwerk (bijvoorbeeld van familie of de kerk)
- Nee, ik heb helemaal geen hulp ontvangen

8. Zo ja, wie bood die vorm van professionele hulp? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Huisarts
- Maatschappelijk/sociaal werker
- Ervaringsdeskundige
- Psychiater
- Psycholoog
- Vertrouwenspersoon van een organisatie
- Kliniek
- Ziekenhuis
- Niet van toepassing, ik heb geen professionele hulp ontvangen
- Anders, namelijk:

9. Heb je er ooit over nagedacht om jouw ervaring als professional in te zetten?

- Ja, ik zou graag als ervaringsdeskundige mijn ervaringen willen inzetten ten behoeve van cliënten die dezelfde soort problematiek hebben als dat ik dat heb (gehad)
- Ja, ik zou graag als ervaringsdeskundige mijn ervaringen willen inzetten ten behoeve van cliënten die een ander soort problematiek hebben als dat ik dat heb (gehad)
- Ja, ik zou graag mijn ervaringen willen inzetten om cliënten te helpen maar ik hoef niet perse ervaringsdeskundige te worden
- Ja, ik zou graag mijn ervaringen willen inzetten binnen het onderwijs
- Nee
- Anders, namelijk:

10. Toelichting op de vorige vraag:

Ook als je zelf geen ervaring hebt met ontwrichting en herstel in jou leven, dan kan een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid toch interessant zijn. Je kunt bijvoorbeeld leren hoe je samen kunt werken met ervaringsdeskundigen binnen de hulpverlening. Ervaringsdeskundige zijn heeft zijn voor- en nadelen, niet ervaringsdeskundige zijn ook.

11. Of je nu wel of niet ervaringskennis hebt, zou je behoefte hebben aan een vorm van onderwijs in de opleiding Social Work op Viaa die zich richt op ervaringsdeskundigheid en het inzetten van persoonlijke ervaring in je werk?

- Ja
- Nee (einde enquête)

In de volgende twee vragen wordt het begrip ervaringskennis aangehaald. Hier nog even kort de definitie: De ervaringen van een persoon die ontwrichting en herstel heeft meegemaakt. Iemand heeft problemen ervaren op een bepaald gebied en heeft vervolgens professionele hulp ontvangen om te kunnen herstellen.

12. Wat zou jij graag als student met ervaringskennis willen leren in dit onderwijs? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Hoe ik mijn eigen ervaring kan inzetten ten behoeve van de cliënt
- Hoe ik op gepaste wijze mijn verhaal aan cliënten kan vertellen
- Hoe ik als ervaringsdeskundige een team kan versterken
- Hoe ik als ervaringsdeskundige invloed kan hebben op het methodisch werken.
- Hoe ik als ervaringsdeskundige invloed kan uitoefenen op stigma's die in de samenleving spelen.
- Ik heb geen ervaringskennis, dus deze vraag is niet op mij van toepassing
- Anders, namelijk:

13. Wat verwacht je – als student zonder ervaringskennis – te kunnen leren in het onderwijs dat gericht is op ervaringsdeskundigheid? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Wat ervaringsdeskundigheid precies inhoudt
- Hoe mijn medestudenten of docenten met ervaring tegen het werkveld aankijken en hoe zij anders werken dan niet-ervaringsdeskundigen.
- Hoe ik als professional met ervaringsdeskundigen kan samenwerken
- Hoe ik mijn eigen ervaring met kwetsbaarheid kan inzetten ten behoeve van de cliënt
- Ik heb ervaringskennis, dus deze vraag is niet op mij van toepassing.
- Anders, namelijk:

14. **Op welke manier zou jij graag onderwijs over ervaringsdeskundigheid willen krijgen?** (meerdere antwoorden mogelijk)

- In de vorm van een uitstroomprofiel
- In de vorm van een minor
- In de vorm van een keuzemodule in het vierde jaar
- Verwerkt in de bestaande lessen
- Anders, namelijk:

15. **Als een diploma, aantekening of certificaat jouw kansen op een baan als ervaringsdeskundige zouden bevorderen, zou jij deze dan willen behalen?**

- Ja
- Nee

Hartelijk dank voor het invullen van de enquête!

Bijlage 2: Enquête docenten

Opstellen van de vragen

Voor de enquête van de docenten hebben wij vijftien vragen opgesteld. Deze vragen hebben allemaal betrekking op de twee deelvragen zoals hierboven omschreven. De enquête begint met twee algemene vragen: 1. *Wat is uw geslacht?* En: 2. *Wat is uw leeftijd?* Deze vragen linken misschien niet direct aan onze deelvragen, maar kunnen ons wel interessante informatie verschaffen. Bijvoorbeeld of het geslacht of de leeftijd een rol spelen in hoe docenten tegen ervaringsdeskundigheid aankijken.

De overige dertien vragen bestaan uit drie meerkeuze vragen waarbij de docenten één antwoord kunnen kiezen, vijf meerkeuzevragen waarbij er meerdere antwoordmogelijkheden gegeven kunnen worden en vijf Likertschaal vragen. Net zoals bij §3.1 is toegelicht, maken wij vooral gebruik van meerkeuzevragen omdat dit het invullen van de enquête gemakkelijker maakt voor docenten. De docent kan kiezen uit antwoordopties die reeds door ons bedacht zijn en hoeft niet zelf uitgebreid een antwoordmogelijkheid te bedenken. Bij de acht meerkeuzevragen is er echter wel telkens het antwoord: 'Anders, namelijk' toegevoegd. Als de meerkeuze opties niet helemaal of helemaal niet aansluiten, dan geven wij hiermee de docenten de mogelijkheid om een ander antwoord te geven. De vijf Likertschaal vragen staan achter elkaar aan het einde van de enquête. De Likertschaal vragen zijn stellingen die beantwoord kunnen worden op een schaal van 'sterk mee oneens' naar 'sterk mee eens'. Door de verschillende gradaties krijgen wij extra inzicht in de mening van de docenten.

Er zijn zes vragen die betrekking hebben op de bereidheid en motivatie van de docenten. Bij vraag 4 vragen wij: *'Lijkt het u iets om een vorm van onderwijs op het gebied van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work in te voegen?'* Wij hebben hier gekozen voor een gesloten vraag. Er zijn echter wel verschillende antwoordmogelijkheden. Al deze antwoordmogelijkheden beginnen met 'ja' of 'nee' maar hebben ook een toelichting zoals: 'Ja, ik zou ook graag willen helpen/lesgeven'. De 'ja' en 'nee' antwoordmogelijkheden zorgen ervoor dat wij bij de analyse heel snel inzichtelijk hebben hoeveel docenten het wel of niet iets lijkt om ervaringsdeskundigheid in te voegen. Bij vraag 8: *'Wat zou voor u een reden zijn om ervaringsdeskundigheid in het onderwijs in te voegen?'* en vraag 9: *'Wat zou voor u een reden zijn om geen vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid in het onderwijs in te voegen?'* vragen wij door naar de motivatie van de docent. Met deze twee vragen willen wij een verdiepend inzicht krijgen in de achterliggende redenen van de docenten om wel of niet ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding in te voegen. Door twee aparte vragen te stellen, onderstrepen wij dat er zowel voor als tegen argumenten kunnen zijn en blijft de enquête overzichtelijk. Als laatste hebben wij drie Likertschaalvragen rondom de onderwerpen bereidheid en motivatie. Hiervan willen wij vraag 14 toelichten: *'Ervaringsdeskundigheid mag ten koste gaan van een ander vak/minor/etc.'* Deze vraag is een stelling, die kan beantwoord op schaal van 'sterk mee oneens' tot 'sterk mee eens'. Deze vraag kijkt naar de bereidheid van de docent. Het kan zijn dat docenten op andere antwoorden in de enquête positief hebben gereageerd op het invoegen van ervaringsdeskundigheid; maar mag het ook ten koste gaan van iets anders?

Om de toerusting van de docenten te onderzoeken, hebben wij onder andere vraag 7: 'Wat heeft u zelf (al) in huis waarvan u denkt dat dit helpend is voor het lesgeven in ervaringsdeskundigheid?' Deze vraag hebben wij opgesteld omdat wij geloven dat docenten zelf het beste kunnen benoemen waartoe zij al in staat zijn. Wij hebben verschillende antwoordmogelijkheden opgesteld: kennis van ervaringsdeskundigheid, eigen ervaringskennis op psychisch of lichamelijk gebied of scholing in ervaringsdeskundigheid. Uiteraard is er ook de mogelijkheid voor docenten om aan te geven dat zij (nog) geen affiniteit hebben met ervaringsdeskundigheid en is er weer de 'anders, namelijk' optie. De hierboven genoemde antwoordmogelijkheden sluiten aan bij de literatuur zoals beschreven in §1.2.1.3 'de docent Social Work'. Met vraag 13: 'Ik heb behoefte aan scholing voordat ik onderwijs kan geven in ervaringsdeskundigheid' kijken wij of docenten vinden dat zij nog scholing nodig hebben. Als docenten bijvoorbeeld allemaal antwoorden dat zij het hier sterk mee eens zijn, dan zegt dit iets over in hoeverre docenten zichzelf toegerust vinden. Vraag 13 is daarbij een aanvullende vraag op vraag 7. Het kan namelijk zijn dat een docent antwoordt dat hij alle antwoordmogelijkheden in huis heeft, maar toch vindt dat hij nog scholing nodig heeft.

Enquête docenten

Beste docent Social Work,

Allereerst hartelijk dank dat u de tijd en moeite neemt om deze enquête in te vullen. Daar helpt u ons ontzettend mee! Wij zullen de resultaten van deze enquête namelijk gebruiken voor ons afstudeeronderzoek. Met ons onderzoek willen wij kijken of er misschien een vorm van onderwijs op de Viaa kan worden geïntegreerd dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Hiervoor onderzoeken wij ook hoe de docenten van Social Work tegenover ervaringsdeskundigheid staan. Wij zullen zorgvuldig met de resultaten omgaan en de resultaten zijn eveneens anoniem.

1. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

2. Wat is uw leeftijd?

- 20-30 jaar
- 31-40 jaar
- 41-50 jaar
- 51-60 jaar
- 61 jaar of ouder

3. Wanneer is iemand volgens u ervaringsdeskundige?

- Op het moment dat iemand ervaring heeft opgedaan in iets wat voor hem aangrijpend is geweest
- Op het moment dat iemand in aanraking is geweest met de hulpverlening
- Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en het herstel heeft doorgemaakt
- Op het moment dat iemand een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige
- Anders, namelijk:

Ervaringsdeskundige of ervaringsdeskundigheid is een omstreden begrip. Wij spreken van ervaringsdeskundigheid wanneer de aanwezige ervaringskennis (van ontwrichting en herstel) van een persoon zo is ontwikkeld (bijvoorbeeld door het volgen van een bepaalde opleiding of cursus die zich richt op ervaringsdeskundigheid) dat de persoon de eigen ervaringskennis in kan zetten om een ander te helpen bij het herstel.

Ervaringskennis

De ervaringen van een persoon die ontwrichting en herstel heeft meegemaakt. Iemand heeft problemen ervaren op een bepaald gebied en heeft vervolgens professionele hulp ontvangen om te kunnen herstellen.

Ontwrichting

Wij spreken van ontwrichting wanneer de problematiek (bijvoorbeeld door een persoonlijkheidsstoornis, verslaving of financiële problemen) het dagelijkse leven ernstig verstoort.

Herstel

Wij spreken van herstel als de problematieken die iemand heeft, deze persoon niet meer belemmeren. Dit kan komen doordat de problemen verholpen zijn of doordat iemand heeft leren omgaan met zijn of haar problematiek. De persoon in kwestie ondervindt in het dagelijks leven geen ernstige problemen meer die door de ontwrichting tot stand zijn gekomen.

4. Lijkt het u iets om een vorm van onderwijs op het gebied van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work in te voegen?

- Ja, ik zou ook graag willen helpen/lesgeven
- Ja, maar ik help zelf niet mee
- Nee, dat hoeft van mij niet
- Ik heb hier geen mening over, daarvoor moet ik eerst meer informatie over ervaringsdeskundigheid hebben
- Anders, namelijk:

5. Wat is er volgens u nodig om een vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work op te zetten?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- Docenten binnen de school die reeds zijn toegerust of nog worden toegerust om les te kunnen geven in ervaringsdeskundigheid
- Ervaringsdeskundigen van buiten de school die les kunnen geven
- Studenten die behoefte hebben aan onderwijs in ervaringsdeskundigheid
- Teamgesprekken over ervaringsdeskundigheid
- Ruimte in het nieuwe curriculum
- Geld
- Iets anders, namelijk:

6. Wat heeft een docent volgens u nodig om les te geven in ervaringsdeskundigheid? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Een opleiding ervaringsdeskundigheid
- Een cursus ervaringsdeskundigheid
- Aangedragen literatuur die persoonlijk kan worden gelezen
- Eigen achtergrond als opgeleide ervaringsdeskundige
- Anders, namelijk;

Ervaringskennis

In de volgende vraag wordt het begrip ervaringskennis aangehaald. Hier nog even kort de definitie: De ervaringen van een persoon die ontwrichting en herstel heeft meegemaakt. Iemand heeft problemen ervaren op een bepaald gebied en heeft vervolgens professionele hulp ontvangen om te kunnen herstellen.

7. Wat heeft u zelf (al) in huis waarvan u denkt dat dit helpend is voor het lesgeven in ervaringsdeskundigheid? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Kennis van het onderwerp ervaringsdeskundigheid
- Ervaringskennis van ontwrichting en herstel op het gebied van psychische problematiek
- Ervaringskennis van ontwrichting en herstel op het gebied van lichamelijk problematiek
- Ik heb scholing gehad op het gebied van ervaringsdeskundigheid (bijvoorbeeld een cursus of opleiding)
- Ik heb hier geen affiniteit mee
- Anders, namelijk:

8. Wat zou voor u een reden zijn om ervaringsdeskundigheid in het onderwijs in te voegen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Omdat het belangrijk is voor de persoonlijke ontwikkeling van de studenten
- Omdat het bijdraagt aan de professionalisering van de student.
- Omdat het een trend is binnen het werkveld Social Work
- Omdat ik ervaringsdeskundigheid zelf een interessant en belangrijk thema vind
- Ik zie hier geen meerwaarde in
- Anders, namelijk:

9. Wat zou voor u een reden zijn om geen vorm van onderwijs met betrekking tot ervaringsdeskundigheid in het onderwijs in te voegen? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Omdat het slechts een tijdelijke hype is
- Omdat het niet aansluit bij het curriculum van de opleiding Social
- Omdat er praktisch gezien geen tijd en ruimte is in het curriculum van de opleiding Social Work
- Omdat ervaringsdeskundigheid voor mij persoonlijk niet belangrijk is
- Omdat het niet bijdraagt aan de professionalisering van studenten
- Ik zie geen reden om ervaringsdeskundigheid niet in de opleiding in te voegen
- Anders, namelijk:

10. Op welke manier zou u graag willen dat studenten onderwijs krijgen in ervaringsdeskundigheid?

- In de vorm van een uitstroomprofiel
- In de vorm van een minor
- In de vorm van een keuzemodule in het vierde jaar
- Verwerkt in de bestaande lessen
- Niet
- Anders, namelijk:

11. Ik voel mij betrokken bij het thema ervaringsdeskundigheid

- Sterk mee eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Sterk mee oneens

12. Ik acht mijzelf in staat om les te geven in ervaringsdeskundigheid

- Helemaal mee eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Sterk mee oneens

13. Ik heb behoefte aan scholing voordat ik onderwijs kan geven in ervaringsdeskundigheid

- Helemaal mee eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Sterk mee oneens

14. Ervaringsdeskundigheid mag ten koste gaan van een ander vak/minor/etc.

- Sterk mee eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Sterk mee oneens

15. Ik ben enthousiast als het om lesgeven in ervaringsdeskundigheid gaat

- Sterk mee eens
- Eens
- Neutraal
- Oneens
- Sterk mee oneens

Hartelijk dank voor het invullen!

Bijlage 3: Interviewvragen focusgroep

Het groepsinterview zal een kwalitatieve verdieping zijn op de enquête. Dit houdt in dat de inhoud van het groepsinterview deels afhangt van de uitkomsten van de enquête. Na het analyseren van de enquête zullen wij vaststellen welke belangrijke onderwerpen wij terug willen laten komen in het interview. Daarbij gaat het hier om een groepsinterview. Hierdoor is er niet alleen communicatie tussen ons en de geïnterviewden, maar kan er ook interactie tussen de geïnterviewden zelf zijn. Volgens Verhoeven (2014) is het belangrijk om goed in de gaten te houden hoe het proces in de groep verloopt. Als onderzoekers zullen wij tijdens het interview de leiding nemen. Dit doen wij onder andere door structuur aan het gesprek te geven. De structuur van het gesprek staat – zoals net benoemd – nog niet helemaal vast. Wel staat er vast dat het interview zal bestaan uit: een inleiding, het verschaffen van informatie over ervaringsdeskundigheid (in het onderwijs) en het bespreken van de onderwerpen vanuit de analyse van de enquête. Aan het einde van het gesprek zullen wij de docenten vragen of zij de enquête nu anders zouden invullen dan dat zij dit de eerste keer hebben gedaan.

Structuur groepsinterview docenten

Inleiding

Welkom heten en agenda

Iets vertellen over het onderzoek

Vragen: 'Hoe was het voor jullie om de enquête in te vullen?' & 'Hoe gaan jullie het gesprek in?'

Feitjes

Aantal reacties | 398 studenten, 150 respondenten | 31 docenten, 26 respondenten

Definitie begrip | Docenten, 50 procent koos definitie: 'Op het moment dat iemand in aanraking geweest is met de hulpverlening' | Studenten, 50 procent koos de zelfde definitie als wij | Theorie, deze definitie is als volgt: 'Op het moment dat iemand een periode van ontwrichting en herstel heeft meegemaakt en een opleiding of cursus heeft gevolgd tot ervaringsdeskundige'.

Ontwrichting en herstel studenten | 54 procent van de respondenten heeft een periode van ontwrichting en herstel in het verleden, op dit moment of in het verleden en op dit moment meegemaakt. Van deze 80 studenten hebben er 69 professionele hulp ontvangen. Ongeacht of studenten wel of niet te maken hebben gehad met ontwrichting en herstel, geven 122 respondenten aan dat zij behoefte hebben aan een vorm van onderwijs dat zich richt op ervaringsdeskundigheid. Echte aantal kan iets anders liggen | Hoe kijken jullie naar deze aantallen? (Eventueel sturen op motivatie en bereidheid)

Ontwrichting en herstel docenten | Wij hebben gevraagd naar de toerusting van docenten. 36 procent van de respondenten geeft aan zelf een periode van ontwrichting en herstel mee te hebben gemaakt

Vragen	Aanleiding op de vraag: ‘Lijkt het u iets om een vorm van onderwijs op het gebied van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding Social Work in te voegen?’ Geen enkele docent heeft ingevuld dat hij of zij absoluut niet wil dat ervaringsdeskundigheid wordt ingevoegd. Er is één docent die denkt dat dit niet passend is binnen de kleine opleiding 10 docenten zouden wel willen helpen 8 docenten niet Wat is voor jullie reden om wel of niet les te willen geven in ervaringsdeskundigheid? Hangt dit samen met jouw motivatie, bereidheid of toerusting rondom ervaringsdeskundigheid? Welke toerusting heb jij persoonlijk nodig om ervaringsdeskundigheid toe te kunnen voegen in het onderwijs? Aanleiding op de vraag: ‘Op welke manier zou u willen dat ervaringsdeskundigheid wordt ingevoegd?’ Docenten: 12, werkt in de bestaande lessen & 5 in de vorm van een keuze module Studenten: 66, in de vorm van een keuze module & 65, verwerkt in de bestaande lessen Zouden jullie kunnen toelichten hoe jullie naar een mogelijke vormgeving van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs kijken?
Enquête	Enquête er op het digibord bij pakken. Zijn er nu vragen die u anders zou invullen? Wat is hier de reden voor?
Afsluiting	Bedanken

Bijlage 4: Interviewvragen organisaties

Opstellen van vragen

Voor het interview met de instellingen hebben we 13 interviewvragen opgesteld. Hieronder worden deze grotendeels in chronologische volgorde besproken met een toelichting waarom we deze vragen stellen.

- **Vraag 1: Wie bent u en voor welke organisatie werkt u?**

Deze vraag is van belang omdat de antwoorden op de verdere vragen betrekking hebben op de geïnterviewde en de instelling.

- **Vraag 2: Welke functie heeft u binnen deze organisatie?**

Het antwoord op deze vraag geeft weer vanuit welke invalshoek de geïnterviewde antwoord geeft op de vragen. Het kan namelijk nog wel een groot verschil maken of deze geïnterviewde een ervaringsdeskundige of een hulpverlener is.

- **Vraag 3: Wat is de doelstelling van de organisatie?**

De doelstelling van de organisatie kan iets zeggen over of zij de inzet van ervaringsdeskundigen belangrijk vinden en/of hoe de inzet van ervaringsdeskundigheid kan bijdragen aan het behalen van de doelstelling.

- **Vraag 4: Wanneer is iemand ervaringsdeskundige binnen uw organisatie?**

Om helder te krijgen wat instellingen onder ervaringsdeskundigheid verstaan hebben we bovenstaande vraag opgesteld. Met het antwoord op deze vraag kunnen wij ook controleren of de definitie van ervaringsdeskundigheid die wij hanteren overeenkomt met de definitie die de geïnterviewde en/of de instelling hanteert. Wanneer iemand voor een instelling ervaringsdeskundige is geeft namelijk weer aan welke eisen/wensen iemand moet voldoen om als ervaringsdeskundige bij de organisatie te kunnen werken.

- **Vraag 5: Hoeveel ervaringsdeskundigen zijn er (ongeveer) binnen de organisatie werkzaam?**

Het antwoord op deze vraag kan ook voor een deel iets zeggen over hoe belangrijk de organisatie de inzet van ervaringsdeskundigen vindt en hoeveel vraag er in het werkveld is naar ervaringsdeskundigen.

- **Vraag 6: Wat is de reden van het werken met ervaringsdeskundigen?**

Met het antwoord op deze vraag krijgen we helder wat de beweegredenen zijn van instellingen om ervaringsdeskundigen in te zetten. Dit zegt ook iets over verwachtingen van de instelling en waar een ervaringsdeskundige aan zou moeten voldoen in taken en vaardigheden. Hier kan de opleiding bij de integratie van ervaringsdeskundigheid ook weer bij aansluiten.

- **Vraag 7: Welke (verschillende) achtergronden hebben de ervaringsdeskundigen die hier werkzaam zijn? (Opleiding en problematiek)**

Om erachter te komen welke achtergrond in opleiding en problematiek je moet hebben om als ervaringsdeskundige te kunnen werken bij de organisatie stellen we bovenstaande vraag.

- **Vraag 8: Hoe ziet het takenpakket van een ervaringsdeskundige eruit binnen uw organisatie?**
- **Vraag 10: Waar wordt op gelet bij het aannemen van ervaringsdeskundigen? (Welke waarden/vaardigheden)**
- **Vraag 12: Waar zou deze opleiding aan moeten voldoen? (cursus/diploma/minor?)**

Als studenten met ervaringskennis opgeleid worden tot ervaringsdeskundige binnen de opleiding Social Work worden zij toegerust met vaardigheden en kennis. De volgende vragen stellen we om erachter te komen welke vaardigheden en kennis een ervaringsdeskundige moet bezitten om te kunnen werken binnen de geïnterviewde instelling.

- **Vraag 9: Welke voor- en nadelen signaleert u in het werken met ervaringsdeskundigen?**

Door middel van deze vraag kunnen we erachter komen wat er al wel en nog niet goed gaat in het werkveld ten opzichte van ervaringsdeskundigen. Hier kan het onderwijsaanbod op afgestemd worden.

- **Vraag 11: 'Vind u het belangrijk dat medewerkers die zelf ontwrichting en herstel hebben meegemaakt en de eigen ervaringen willen inzetten een opleiding tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd? Waarom wel/waarom niet?'**

Deze vraag hebben we opgesteld omdat uit dit antwoord blijkt of er vanuit het werkveld/ de instelling behoefte is aan ervaringsdeskundigen die hiervoor een speciale opleiding of cursus hebben gevolgd en hiervoor een diploma hebben. Dit geeft ook antwoord op de wensen/eisen die een instelling heeft bij het aannemen van ervaringsdeskundigen.

Door het stellen van onderstaande vraag krijgen we helder met welke ontwikkelingen de opleiding rekening moet houden. Dit is voor een deel ook van belang voor de wensen en eisen waaraan scholing rondom ervaringsdeskundigheid moet voldoen.

- **Vraag 13: Hoe zien jullie als instelling de toekomst voor ervaringsdeskundigen in het Sociaal Werkveld voor je?**

Vragenlijst interviews

1. Wie bent u en voor welke organisatie werkt u?
2. Welke functie heeft u binnen deze organisatie?
3. Wat is de doelstelling van de organisatie?

Inleiding onderwerp ervaringsdeskundigheid

4. Wanneer is iemand ervaringsdeskundige binnen uw organisatie?
5. Hoeveel ervaringsdeskundigen zijn er (ongeveer) binnen de organisatie werkzaam?
6. Wat is de reden van het werken met ervaringsdeskundigen?
7. Welke (verschillende) achtergronden hebben de ervaringsdeskundigen die hier werkzaam zijn? (Opleiding en problematiek)
8. Hoe ziet het takenpakket van een ervaringsdeskundige eruit binnen uw organisatie?
9. Welke voor- en nadelen signaleert u in het werken met ervaringsdeskundigen?
10. Waar wordt op gelet bij het aannemen van ervaringsdeskundigen? (Welke waarden/vaardigheden)
11. Vind u het belangrijk dat medewerkers die zelf ontwrichting en herstel hebben meegemaakt en de eigen ervaringen willen inzetten een opleiding tot ervaringsdeskundige hebben gevolgd? Waarom wel/waarom niet?
12. Waar zou deze opleiding aan moeten voldoen? (cursus/diploma/minor?)
13. Hoe zien jullie de toekomst voor ervaringsdeskundigen in het Sociaal Werkveld voor je?

Bijlage 5: Begeleidende mail studenten

Beste student SPH, MWD of Social Work,

Om maar met de deur in huis te vallen: Wij hebben jou nodig! Wij zijn drie vierdejaars studenten SPH aan de Viaa en wij doen onderzoek naar ervaringsdeskundigheid in het onderwijs op Viaa. Op dit moment is er weinig mogelijkheid om je als student op Viaa te professionaliseren tot ervaringsdeskundige. Toch is ervaringsdeskundigheid sinds 2016 een erkend beroep, dat steeds vaker in het werkveld voorkomt! Met dit onderzoek willen we bekijken wat de behoefte van jullie als studenten is op het gebied van ervaringsdeskundigheid binnen de opleiding.

We zijn benieuwd naar jullie mening en hopen dan ook dat jullie deze enquête willen invullen. Het invullen van de enquête duurt nog geen vijf minuten. De eindresultaten die wij te zien krijgen zijn anoniem, wij zullen niet weten wie wat in heeft gevuld. Het invullen van de enquête kan jou daarnaast een (iets afspreken met opdrachtgever) opleveren!

De enquête kunnen jullie vinden door op de volgende link te klikken:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScjVZq7FSMZNWGFQYj_6AkX-tXvLIKj4KVlcwYk2SO9da_5tA/viewform

Na afloop van het onderzoek zullen wij een algemene terugkoppeling naar jullie maken. Zo kunnen jullie zien wat wij voor conclusie uit de resultaten hebben kunnen vormen.

Wij willen de deelnemers alvast ontzettend bedanken!

Met vriendelijke groet

Anniek Meertens, Laura Bouwknecht en Brenda Dijkstra

Bijlage 6: Begeleidende mail enquête docenten

Beste (naam),

Wij mailen u naar aanleiding van ons afstudeeronderzoek. Als het goed is heeft Janine Tromp ons onderzoek al geïntroduceerd, maar wij zullen u in deze mail nog wat meer informatie geven. Het thema van ons afstudeeronderzoek is ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs van de opleiding Social Work op Viaa. Wij zien dat steeds meer scholen ervaringsdeskundigheid hebben geïntegreerd in hun sociale opleidingen. Op deze manier worden studenten opgeleid om hun persoonlijke ervaringen op professionele wijze in te zetten. Op Viaa wordt er nog in mindere mate aandacht besteed aan ervaringsdeskundigheid. Door middel van dit onderzoek willen wij erachter komen welke behoefte zowel studenten als docenten hebben, als het gaat om het integreren van ervaringsdeskundigheid in het onderwijs.

Het inzetten van ervaringsdeskundigheid bij het hulpverleners komt namelijk steeds vaker voor. Wij vragen ons af of er op hogeschool Viaa meer aandacht aan ervaringsdeskundigheid moet worden geschonken. Als onderzoekers zijn wij benieuwd hoe u daar als docent Social Work tegenaan kijkt. Hoe staat u tegenover ervaringsdeskundigheid? En wat denkt u dat er nodig is om een nieuwe onderwijsvorm met betrekking tot ervaringsdeskundigheid te integreren?

Graag willen wij u vragen of u de **enquête** in wilt vullen. De enquête is anoniem, wij zullen niet kunnen zien wie welke antwoorden heeft gegeven. Alvast hartelijk dank voor het meedoen! U kunt de enquête vinden door op de volgende link te klikken:

<https://goo.gl/forms/LMi9tfvkXNVMcGZ82>

Naar aanleiding van de resultaten van deze enquête hopen wij een groepsinterview te houden met enkele docenten. Dit gesprek biedt de mogelijkheid om dieper met elkaar in gesprek te gaan over de resultaten van de enquêtes. Deze docenten zullen nog een aparte mail ontvangen.

Hartelijk dank voor het meedoen!

Met vriendelijke groet

Anniek Meertens, Brenda Dijkstra en Laura Bouwknecht

Bijlage 7: Begeleidende mail groepsinterview docenten

Beste (naam),

Graag willen wij u - als lid van de kerngroep Jeugd - uitnodigen om deel te nemen aan het groepsinterview voor ons afstudeeronderzoek. Wij vragen u en enkele andere docenten Social Work om het met ons te hebben over ervaringsdeskundigheid binnen het onderwijs op hogeschool Viaa. Dit gesprek zal een kwalitatieve verdieping zijn op de enquête die u eerder hebt ontvangen. Wij zijn benieuwd wat uw mening is als het om het onderwerp ervaringsdeskundigheid in het onderwijs gaat.

Het is belangrijk dat we een datum én tijdstip vinden waarop minimaal 6 docenten bij elkaar kunnen komen om dit gesprek te voeren. Omdat wij niet in de agenda van de deelnemers kunnen kijken, hebben we een datumprikker aangemaakt waarop u uw beschikbaarheid kunt opgeven. Dit kunt u doen door op de volgende link te klikken:

<https://datumprikker.nl/pnxpqie8xrscwivg>

Met vriendelijke groet

Anniek Meertens, Brenda Dijkstra en Laura Bouwknecht

Bijlage 8: Begeleidende mail organisaties

Beste Meneer/Mevrouw,

Allereerst bedankt voor uw aandacht. Wij zijn 3 vierdejaars SPH studenten aan Hogeschool Viaa te Zwolle. Wij zijn op dit moment bezig met het uitvoeren van ons onderzoek rondom ervaringsdeskundigheid. Wij weten dat (naam organisatie) een organisatie is die ervaringsdeskundigen inzet; dit is de reden dat wij contact met u opnemen. Graag willen wij u middels deze mail vragen of wij een interview met u of één van de medewerkers binnen uw organisatie kunnen afnemen, om erachter te komen waar u op let bij het aannemen van ervaringsdeskundigen. Ervaringsdeskundigheid wordt namelijk steeds vaker ingezet binnen de hulpverlening. Daar zijn wij als studenten erg enthousiast over. Tegelijkertijd merken wij dat er nog wat vragen zijn rondom de professionalisering van ervaringsdeskundigen.

Doormiddel van interviews met zes verschillende instellingen willen wij een beeld krijgen van wat instellingen van ervaringsdeskundigen verwachten. Over welke kennis en vaardigheden moeten zij beschikken om waardevol te zijn voor de instelling en haar cliënten? Deze informatie willen wij meenemen in het bredere aspect van ons onderzoek. Uiteindelijk willen wij achterhalen wat belangrijk is in de professionalisering van toekomstige ervaringsdeskundigen binnen de opleiding Social Work van Viaa. Wij zijn van plan om de interviews (data) in te plannen. Als wij een werknemer van uw organisatie mogen interviewen, dan maken wij graag een afspraak en zal er één van ons bij u langs komen. Wij hopen van u te horen.

Met vriendelijke groet
Anniek Meertens, Laura Bouwknecht en Brenda Dijkstra

Bijlage 9:

Verwijderd i.v.m. privacy

Bijlage 10: Codeboom groepsinterview

